

Timo Syrjälä

Säänneltyt sävelet

**Radiomusiikin sääntelystä Suomessa ja
eräissä vertailumaissa**

Työpapereita — Working Papers 47

Taiteen keskustoimikunta — Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö — Research Unit

© Timo Syrjä ja Taiteen keskustoimikunta

ISBN 978-952-5253-77-1
ISSN 0788-5318

Taiteen keskustoimikunta
Helsinki 2010

Alkusanat

Hyvän musiikin tunnusmerkkejä on määritelty eri aikoina vaihtelevilla kriteereillä. Yhtä kaavaa on mahdoton löytää - ihmiset ovat erilaisia ja kokevat musiikin yksilöllisesti. Hyvä musiikki voi olla hienostunutta taidemusiikkia, hevisankareiden särökitarointia tai mollivoittoista iskelmää.

Ääniradiotoiminta alkoi vajaa sata vuotta sitten. Musiikki on soinut radiossa alusta saakka ja muodostaa keskimäärin puolet nykykanavien ohjelmasisällöstä. Radiokulttuurin muutoksia voidaan siksi selvittää laajemminkin radiomusiikkia tutkimalla. Lähetysmonopolin purkaminen, digitaalinen murros ja populaarimusiikin esiinnousu ovat muokanneet radiomaisemaa 1900-luvun lopulta alkaen. Muutokset heijastuvat myös radiotoiminnan sääntelyyn. Tässä julkaisussa selvitetään nykypäivän sääntelytilannetta eri maissa. Selvitys pyrkii osaltaan antamaan vastauksia suureen kysymykseen, kuinka paljon ja mihin suuntaan radioiden lähetystoimintaa voi ohjata sisällöllisesti.

Tämä työ alkoi kesällä 2008 osana Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta ”Music cultures and corporate cultures”. Kiitän Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikköä luottamuksesta ja pitkäjänteisyydestä, jota he osoittivat työn venyessä. Erityiskiitokset radiomusiikin tutkimusryhmälle, jonka jäsenten asiantuntemus ja kannustus auttoivat perehtymään aiheeseen ja saattamaan työn valmiiksi. Kiitos kärsivällisyydestä myös Pauliinalle.

Kaustisella 12.3.2010

Timo Syrjälä

Sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO	2
TAULUKKOLUETTELO	3
JOHDANTO	5
SELVITYKSEN TAUSTA JA KOHDE	5
SELVITETTÄVÄT KYSYMYKSET	8
AINEISTON RAJAUS JA SELVITYKSEN LUONNE.....	9
ARGUMENTTEJA PUOLESTA JA VASTAAN	11
TOIMILUPAPROSESSIT	13
SITOVUUS JA NORMIHIERARKIA	15
SELVITYKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
SISÄLTÖSÄÄNTELYN KOHDE, LÄHDE JA VALVONTA	17
JULKISEN PALVELUN RADIO	17
KAUPALLINEN RADIOTOIMINTA	25
SANANVAPAUS JA LÄHETYSTOIMINNAN SÄÄNTELY	31
KIELTÄ KOSKEVA SÄÄNTELY	33
SUOMI.....	33
RUOTSI	34
NORJA.....	34
ISO-BRITANNIA.....	35
RANSKA.....	35
KANADA	40
ALKUPERÄÄ KOSKEVA SÄÄNTELY	41
SUOMI.....	41
RUOTSI	42
NORJA.....	42
ISO-BRITANNIA.....	43
RANSKA.....	44
KANADA	44
GENREÄ KOSKEVA SÄÄNTELY	48
SUOMI.....	48
NORJA.....	49
ISO-BRITANNIA.....	50
RANSKA.....	51
KANADA	51
TEKIJÄNOIKEUDEN VAIKUTUS – CASE FINLAND	52
YHDYSVALTALAISTEN ÄÄNITTEIDEN GRAMEX-VAPAAUS.....	53
EINE KLEINE NACHTMAFIA JA YLE24 KLASSINEN.....	55
RADIO PEILI – ASIAA PÄIVIN, JAZZIA ÖIN	56
TAPAUSTEN ARVIOINTIA	57
RIITOJA KORVAUKSISTA	57
KORVAUSTEN KERÄÄMINEN ULKOMAISESTA MUSIIKISTA.....	59
OHJELMALÄHETYSTEN MONIKANAVAJAKELU	59
SUOJA-AIKA	60
YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	62
JULKISEN PALVELUN RADIO	62
KULTTUURIPERINNÖN TURVAAMINEN	63
MUSIIKKITARJONNAN MONIPUOLISUUS	65
KAUPALLISEN RADION SÄÄNTELY	66
SISÄLTÖSÄÄNTELYN TULEVAISUUS	67

LÄHTEET	70
LIITTEET.....	76

Taulukkoluetelo

1. Musiikin osuus ohjelmatarjonnasta YLE:n viidellä kanavalla	18
2. Musiikin osuus prosentuaalisesti mitattuna NRK pääkanavilla	20
3. Suomalaisen äänitetuotannon osuus kokonaismarkkinoista	34
4. Erikoismusiikkiohjelmien lähetyskiintiöt vuositasolla Norjan kaupallisissa radioissa	49
5. P4-kanavan vuositasolla ilmoitetut tuntimääräiset norjalaisen musiikin kiintiöt	50

Johdanto

Selvityksen tausta ja kohde

Kansalaiset eivät aina koe viranomaisten ja poliittisten päättäjien asettamia tavoitteita omikseen. 2000-luvun taitteessa näytti siltä, että eurooppalainen julkisen palvelun radiotoiminta kärsi uskottavuusongelmasta. Julkisen palvelun lähetystoimijoiden omaksuma kansalaisten sivistämismissio oli jäämässä alakynteen kun kaupalliset toimijat lähettivät uusia kyseenalaistavia ja tuoreeksi koettuja ohjelmia etenkin televisio- mutta myös radiokanavilla.

Suosion palauttamiseksi yleisradioyhtiöt aloittivat uuden pohjan rakentamisen. Samalla lanseerattiin uusi johtoajatus: julkisen palvelun radiotoiminta perustuu luottamukseen, jossa yhdistyvät rationaalisten elementtien – monipuolisuus ja ei-kaupallisuus - ohella tunneperäisemmät elementit kuten luotettavuus, kompetenssi, rehellisyys ja hyvät aikomukset. Julkisen palvelun lähetystoimintaan kohdistuvan luottamuksen oli tarkoitus kattaa sekä vakava että viihteellinen ohjelmasisältö (Biltreyst 2004, s. 343, 355-358).

Muuttuneessa kilpailutilanteessa julkisen palvelun lähettäjäyhtiöiden täytyi uudistaa sisältöjään voidakseen haastaa kaupalliset radiot. Myös toiminta kansalaisten maksamilla lupamaksuilla edellytti, että valtionyhtiö tuottaa jatkossa yleisöä laajasti kiinnostavia ohjelmia. Valtaosassa eurooppalaisia julkisen palvelun radioita ohjelmistot sopeutettiin uuteen tilanteeseen luopumalla yleiskanavista ja muodostamalla tietyille yleisösegmenteille suunnattuja kanavia. Nämä kilpailivat kaupallisten radioiden kanssa etenkin nuorisokanavilla (Kemppainen 2001, s. 70-71, 75 ja 322).

Myös Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa julkisen palvelun radioiden kanavauudistukset ovat viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneet pääasiassa vastareaktiona kaupallisten tai lähiradioiden aiheuttamaan kilpailuun kuulijoista.

Vuonna 2007 käynnistyi Suomen Akatemian rahoittama kolmivuotinen tutkimusprojekti ”Music cultures and corporate cultures, changes in music broadcasting in Finland 1963-2005”. Sen tavoitteena oli tutkia suomalaisen radiokentän murrosta eri kanavien soittaman musiikin avulla. Murroksen taustalla oli lähetystoiminnan sääntelyn purkami-

nen, joka johti valtion radiomonopolin murtumiseen ja kaupallisten radioiden syntymiseen.

Samassa yhteydessä nousi esiin tarve kartoittaa oikeusvertailevasti kansainvälistä sääntelytilannetta. Taiteen keskustoimikunta päätti toteuttaa tämän osion. Pekka Oesch toteutti 2007 kyselyn IFACCA (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies) verkoston kautta eri maiden tilanteesta. Vastausten perusteella Oesch laati ensimmäisen raportin tilanteesta ja asiaa päätettiin kartoittaa tarkemmin. (D'Art Topic No. 30, 2009)

Aloitin työn tutkimushankkeen parissa kesällä 2008. Alkusyksystä tutkimussuunnitelmaa tarkennettiin alueellisesti ja sisällöllisesti. Lopulliseen vertailuun valikoitui Suomen lisäksi viisi maata. Tutkittavat aiheet rajattiin kolmeen musiikkia välittömästi koskevaan ja kulttuuripoliittisesti mielenkiintoiseen aiheeseen, joita ovat laulettu kieli, musiikin alkuperä ja genreä koskevat kysymykset.

Tarkastelen tässä työssä musiikin radiosoittoon vaikuttavaa sääntelyä Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Englannissa, Ranskassa ja Kanadassa. Kyseessä on metodiltaan oikeusvertaileva työ kunkin kohdemaan sääntelytilanteesta. Näkökulma on käytännönläheinen, pyrin avaamaan lukijalle sekä sääntelyn sisältöä että esimerkkejä sääntelyn käytännön vaikutuksista.

Sääntelyssä on kyse toimintavelvoitteesta. Se voidaan jakaa oikeussääntelyyn ja muuhun sääntelyyn. Keskeisin oikeussääntelyn keino on lainsäädäntö, joka Jyrki Talan määritelmän mukaan tarkoittaa toimivaltaisen päätöksentekijän säädettyä menettelyä noudattamalla kirjallisessa muodossa antamia säännöksiä, jotka on asianmukaisesti julkaistu ja saatettu voimaan (Tala 2005, s. 6). Varsinaisen lainsäädännön vaihtoehtoihin kuuluvat mm. viranomaisten laatimat säännöt ja ohjeet. Vaihtoehtoihin kuuluu myös itsesääntely eli tietyn toimialan sisäisesti laatimat ohjeet, joiden tarkoituksena on täydentää lainsäädäntöä tai estää lainsäätäjää puuttumasta kyseiseen alaan. Tekijänoikeus on henkisen omaisuuden kauppalakina yksi oleellisimmista sääntelylajeista, ja myös sen vaikutusta radiosoittoon esitellään Suomen osalta.

Tämän työn päätavoitteena on vertailevan tulkinnan aikaansaaminen eri maiden sääntelytilanteista. Selvitys kattaa eritasoiset sääntelyt kuten kansalliset lait, lakia

alemman asteiset määräykset sekä alan ja toimijoiden itsesääntelyyn. Itsesääntelyyn osalta on huomioitu radioyhtiöiden julkaisemat sitoumukset sisältösääntelystä mutta ei toimivia käytäntöjä, jotka ovat olemassa ilman virallista vahvistusta. Esimerkiksi kanavatoimitusten musiikkivalintoja sitovia soittolistoja ei voi selvittää kattavasti luotettavalla tavalla. Soittolistojen tarkoituksena on yhtenäisen musiikkiprofiilin ja kanavasaundin saavuttaminen. Toisaalta ne saattavat vaikeuttaa sääntelyllä tavoiteltavien keskeisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden saavuttamista. Virallisen ja käytännön toimien kautta tapahtuvan ohjauksen ristiriitaa on mahdollista selvittää radio-ohjelmistojen sisältöanalyysillä esimerkiksi tekijänoikeusjärjestöjen raporteista.

Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on julkisen palvelun radiotoimintaa (Public Service Radio) koskevan sääntelyn tarkastelu. Julkisen palvelun radiotoiminnassa on kyse ei-kaupallisesta ja valtion kokonaan tai osittain omistaman yrityksen ylläpitämästä radiolähetystoiminnasta. Euroopan Neuvoston (EN) määritelmien mukaisesti julkisen palvelun radiotoiminnan sisällön tulisi olla monipuolista, innovatiivista ja laadukasta perustuen korkeille eettisille ja laadullisille standardeille, esitellä laajasti kansallisia kulttuuriperintöjä sekä lähettää sisältöjä joita kaupalliset toimijat eivät normaalisti tarjoa (Nikolchev 2007, s. 12).

Julkisen palvelun radiotoiminnan lisäksi radiokenttä muodostuu yksityisessä omistuksessa toimivista radioasemista, jotka toimivat joko kaupalliselta tai aatteelliselta pohjalta. Kaupallisen radion lähtökohtana on houkutella kanavalle suuri kuulijamäärä, joka takaa mainostajien mukaantulon ja suuret mainostulot radiolle. Kuulijat houkuttelevat kanavalle profiloimalla ne musiikin avulla. Kuulija valitsee kymmenistä kanavista sen, jonka kanavasaundi vastaa hänen mieltymyksiään. Tarkastelen tässä selvityksessä vertailun vuoksi myös kaupallista radiotoimintaa rajoitetusti. Selvitys kattaa yhdellä toimiluvalla valtakunnallisen lähetysmandaatin saaneet radioasemat. Osittain valtakunnallisesti toimivia kaupallisia radiokanavia ei ole huomioitu, vaikka näillä olisi ketjuuntuneesti melko kattava valtakunnallinen kuuluvuus. Tutkittavista maista Ruotsissa ja Kanadassa ei ole yhtään valtakunnallista toimilupaa omaavaa kaupallista radiokanavaa. Käyn kuitenkin läpi Kanadan kaupallisten radioiden sääntelyä, koska muista vertailumaista poiketen sikäläinen valvontaviranomainen on antanut yleisiä yksityiskohtaisia määräyksiä, kun ne muualla sisältyvät kunkin kanavan yksittäiseen toimilupaan.

Julkisen palvelun radiotoiminta toteuttaa yhteiskunnallisesti asetettuja tärkeitä koettuja tavoitteita eli palvelee julkisen edun intressiä. Sisältöä ohjaava sääntely on hierarkkisesti monitasoisista ja ulottuu kansainvälisistä normistoista ja kansallisista erityislaeista radioyriyten tai niiden yhteenliittymien itse asettamiin sitoumuksiin.

Tutkimus painottuu perinteiseen radioaaltoja pitkin välitettävään ohjelmatarjontaan. Kuulijamäärällä mitattuna perinteinen ”eetteriradio” ja sen edelleenlähettäminen tulee vielä vuosia pysymään suosituimpana jakelumuotona. Usein välitön sisältösääntely pysyy samana jakeluteistä riippumatta. Uudet jakelutavat ovat kuitenkin tulossa. Digitaalisen median aikakausi on synnyttänyt paitsi digitaalisesti jaettavia kanavia, myös uusia internetin radiopalveluita sekä omana käyttöympäristönään (webcast) että perinteisen palvelun rinnakkaisena käyttöympäristönä (simulcast). Radiovirran lisäksi monet kanavat tarjoavat yksittäisen radio-ohjelman tietokoneelle tai mihin tahansa kannettavaan päätelaitteeseen tilattavana toimintona (podcasting).

Selvitettävät kysymykset

Radiotoimintaa koskevan sääntelyn kuvauksen sekä kansainvälisen vertailun avulla pyrimme löytämään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko yksittäisessä kohdemaassa musiikin kieltä, alkuperää tai genreä koskevaa kansallista sääntelyä, joka voi vaikuttaa radiosoittoon?
2. Kuka luo sääntelyn ja valvoo sen noudattamista?
3. Vaikuttaako sääntely toivotulla tavalla lisäämällä musiikkitarjonnan monipuolisuutta ja turvaamalla kulttuuriperintöä?

Kieli tarkoittaa tässä yhteydessä laulettua musiikin kieltä. Musiikin alkuperä tarkoittaa ensisijaisesti musiikin tekijän, esittäjän tai tuottajan kansallisuutta ja kotipaikkaa koskevia ehtoja. Alkuperä-kohtaan sisältyy myös musiikin ikää koskeva sääntely sekä spesifiä musiikin lähdettä (esimerkiksi live-tapahtuma, festivaali, arkisto) koskeva sääntely. Genresääntely tarkoittaa musiikkityyliä koskevia määräyksiä, jotka voivat olla nimenomaan yksittäisen genren mainitsevia ehtoja. Sen lisäksi tähän ryhmään kuuluu myös radiokanavalle asetettu vaatimus tuottaa erityisryhmille suunnattuja musiikkiohjelmiä, koska sellainen sääntely sisältää käytännössä veloitteen tehdä genre-sidonnaisia ohjelmia. Sen sijaan monien maiden julkisen palvelun radioita koskevat määräykset

elävän musiikin edistämisestä ilman genre-tarkennuksia tai määräykset oman orkesterin ylläpidosta eivät välittömästi liity musiikkityylin säätelyyn.

Säätelyn vaikutusta pohdin tuomalla esiin eri toimijoiden näkemyksiä säätelyn tosiasiallisista vaikutuksista. Säätelyn objektiivisia vaikutuksia on vaikea selvittää muuten kuin tilastollisesti. Voidaan esimerkiksi laskea, mikä on tiettyyn maahan kielellisesti liittyvän musiikin osuus koko kanavan musiikkitarjonnasta. Olen sisällyttänyt selvitykseen muiden laatimia ja itse (esimerkiksi yhtiöiden vuosiraporttien avulla) koostamiani tilastotietoja, joiden tarkempi analysointi ei kuitenkaan kuulu tämän työn piiriin.

Aineiston rajaus ja selvityksen luonne

Krister Malm ja Roger Wallis ovat jakaneet tutkimuksessaan median ohjauksen muodolliseen ja epämuodolliseen ohjaukseen. Lisäksi ohjaus voidaan jakaa säätelyn kohteen näkökulmasta mediaympäristöä ja mediasisältöä koskeviin linjauksiin, joista jälkimmäinen käsittää erilaiset musiikin valintaa koskevat säännöt ja periaatteet (Malm ja Wallis 1992, s. 21-22). Näin jaoiteltuna tämä selvitys tulee painottumaan mediasisältöä koskevaan muodolliseen viranomais- ja yhtiöjohto-ohjaukseen.

Musiikin radiosoittoon vaikuttavien välillisten, kulttuuripoliittista merkitystä omaavien säännösten kirjo on laaja. Esimerkiksi tuotantotukea, verotusta ja työvoimaa koskeva säätely voi vaikuttaa siihen, minkä tyyppistä musiikkia kussakin maassa tuotetaan ja lähetetään radioteitse. Laajan näkökulman sijasta keskityn välittömästi lähetystoiminnan sisältöä koskevien säännösten tarkasteluun. Usein musiikkiohjelma sisältää myös juontoja ja muuta puhetta. Puhutun ohjelmaosuuden säätely ei ole tarkastelussa mukana, jollei säätely koske musiikkiohjelmia kokonaisuudessaan.

Tekijänoikeussäätelyä kutsutaan luovan alan kauppalaiksi. Taloudellisia ja moraalisia oikeuksia koskevat kansalliset ja kansainväliset säätelyt vaikuttavat myös musiikin radiosoittoon. Tekijänoikeuden merkityksen vuoksi selvityksessä käsitellään lyhyesti kansallisen tekijänoikeussäätelyn vaikutusta musiikin radiosoittoon Suomessa. Tässä yhteydessä ei tehdä laajempaa vertailevaa tekijänoikeudellista analyysiä, koska kansalliset lait ovat luonteeltaan yksityiskohtaisia ja asiantuntijoillekin vaikeasti aukeavia säätelyjä, jotka sisältävät kansallisia erikoisuuksia.

Käyn läpi sääntelyn sisältöä, tulkintaa ja jonkin verran vaikuttavuutta kohdemaissa. Tutkimuksessa yhdistyvät oikeudellinen ja kulttuuripoliittinen tarkastelutapa. Oikeustieteellisestä näkökulmasta siinä on aineksia oikeusvertailevasta ja oikeuspositivistisesta tutkimuksesta. Oikeusvertailun avulla tuotetaan tietoa siitä, miten eri maissa ja usein myös eri oikeusjärjestysten puitteissa tietty asia on järjestetty oikeudellisesti (Husa 1988, s. 11-14). Lähestyn asioita kuitenkin käytännönläheisesti huomioiden myös lakiin perustumattomat vapaaehtoiset järjestelyt, jotka sitovat järjestelyn kohdetta. Olennaista on, että järjestely koskee erityisesti radiomusiikkia ja se on toteutettu kirjallisesti.

Käsillä oleva tutkimus suuntautuu radiotoiminnan sääntelyn sisällön ja vaikutusten esilletuomiseen. Taloudelliset aspektit voivat olla välillistä seurausta sääntelystä; joissain maissa sääntely voi palvella taloudellisia tarkoituksia kuten kansallisen musiikkiteollisuuden tukemista. Joka tapauksessa musiikin radioaalloita koskevassa sääntelyssä on laajalti kyse kulttuurisista ja kulttuuripoliittisista tavoitteista ilman taloudellista kytkeä. Tässä selvityksessä päähuomio on eri maiden sääntelyaineiston keräämisessä ja tulkinnassa. Vertailun kohteena olevista maista Ruotsin tilanne on sikäli kiinnostava, että perinteisesti moni asia Suomessa on omaksuttu viiveellä länsinaapuriltamme. Norjalla on erikoisasema tutkimuksen ainoana EU:n ulkopuolisena maana. Englannin BBC:llä on pitkät perinteet ja maalla vahva asema globaalissa musiikkitarjonnassa. Ranskassa puolestaan kielen ja kulttuurin aktiivisella puolustamisella on vahvat perinteet. Euroopan ulkopuolelta on otettu mukaan Kanada, jossa radiomusiikkia säännellään laajasti.

Media- sekä immateriaalioikeus ovat monelta osin kansainvälisten sopimusten sääntelemiä. Niiden vaikutukset kansallisiin lakeihin ovat sidoksissa kunkin maan valtiosääntöoikeudelliseen traditioon. Tarkastelen kansainvälistä sääntelyvaikutusta sananvapautta koskevan esimerkin avulla.

Julkisen palvelun radiotoiminnassa sääntelyn tehtävänä on tukea kulttuuripoliittisesti hyväksyttävien lopputulosten saavuttamista. Musiikin osalta keskeisiä tavoitteita ovat musiikkitarjonnan monipuolisuuden turvaaminen sekä kansallisen tai alueellisen kulttuuriperinnön turvaaminen.

Monipuolisuuden tavoitteeseen liittyvät sellaiset sääntelyn kohteet kuten musiikin alkuperä, musiikin lähde, genre sekä erilaiset uutta musiikkia ja uusia artisteja koskevat

säätelytoimet. Kulttuuriperinnön turvaamiseen tavoitteeseen liittyvät vastaavasti kieltä, kansallisuutta, kotipaikkaa, tuotantomaata sekä myös alkuperää koskeva säätely.

Argumentteja puolesta ja vastaan

Radiotoimintaa ohjaavan säätelyn puolesta on esitetty ennen kaikkea kulttuuripoliittisia argumentteja. Erityisesti 1970-luvun puolivälistä alkaen nämä argumentit ovat lähteneet siitä, että kulttuurin kaupallistumisen negatiivisia vaikutuksia tulisi tasapainottaa yleisellä ohjauksella. Säätelyllä pyritään siten säilyttämään monipuolinen kulttuuritarjonta kansalaisille. Ajatuksena on siis lisätä kansalaisten tietoisuutta muista kulttuureista, mikä kasvattaa myös suvaitsevaisuutta muita kulttuureja kohtaan. Professori Vesa Kurkelan mukaan jo aikaisemmin kaupallisuutta vastustettiin kansallisen kansanvalistusideologian sisäistettynä osana (Kurkela 18.5.2009).

Toisaalta säätelyllä pyritään myös edesauttamaan oman kulttuuriperinnön säilyttämistä. Rajatulla alueella kansallinen, kielellinen ja alueellinen identiteetti rakentuu tuntemukseen omasta lähimenneisyydestä. Kielialueet voivat luoda vahvoja toisistaan erillisiä identiteettejä maan sisällä. Esimerkiksi Kanadassa laki suojaa englannin ja ranskan kieltä yhdenvertaisesti maan valtakielinä. Haastattelujen, radiotoimijoiden jakautumisen ja säätelyn tulkinnan perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että ranskankielisellä väestöllä on etenkin Québecin maakunnassa korostunut tietoisuus omasta identiteetistä verrattuna englanninkieliseen väestönosaan.¹ Myös Suomessa suomenruotsalaisen kansanosan identiteetti nojaa vahvasti kieleen ja kulttuuriin.

Perinteisen analogisen lähetystoiminnan säätelyä perustellaan myös viestintäpoliittisilla sisällön jakelutapaan liittyvillä argumenteilla. Radiotaajuuksien rajallisuuksien vuoksi lähetysluvan saaneen toimijan on otettava huomioon yleinen etu, ja julkista etua valvova viranomaisen voi kohtuullisessa määrin asettaa lähetystoiminnan sisältöä koskevia rajoituksia. Digitaalinen jakelu on vähentänyt tämän argumentin painavuutta, mutta monissa maissa kuten esimerkiksi Suomessa analoginen jakelu tulee olemaan vielä pitkään tärkein jakelutapa. Muita viestintäpoliittisia perusteluja säätelylle ovat radiotaajuuksien kuulumisen julkisiin voimavaroihin, sähköisen median printtimediaa voimakkaampi vaikutus yleiseen mielipiteeseen sekä sähköisen median suhteellinen

¹ CBC/Radio Canada on jakautunut ranskan ja englanninkielisiin kanaviin. Ranskankielisen ohjelmiston suojaamiseksi on laadittu erityissäätelyä.

uutus mediakentässä (Malm ja Wallis 1992, s. 253; Huuskonen 2006, s. 168). Radiotaa-juudessa on kyse ikään kuin ulos vuokratusta toimitilasta, jonka puitteissa yritys toimii. Pääasiassa vuokranantaja sanelee vuokrasopimuksen ehdot. Vuokralainen joko hyväksyy ne tai etsii uuden toimitilan.

Säätelyssä on kyse myös taloudellisista argumenteista. Radiolla on portinvartijan rooli musiikkibisneksessä, sillä suuria myyntihittejä ei synny ilman radiosoittoa. Esimerkiksi Englannissa vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen mukaan 68 % kyselyyn vastanneista ilmoitti radiokuuntelun vaikuttaneen päätökseensä musiikkiäänitteiden ostamisesta. Vastaavasti televisio vaikutti ostopäätökseen 22 %:lla ja internet 24 %:lla vastaajista (Radio Centre Report 2008, s. 28.)

Kansallisen kulttuuritarjonnan lisäksi säätelyä tukevat kansainväliset sopimukset edesauttavat myös kansallisen taide- ja kulttuuriteollisuuden säilymistä (Wiesand 1998, s. 8). Suomalaisen musiikin osuus radiomediassa vaikuttaa siten mm. kotimaiseen äänitetuotantoon ja live-esiintymisiin. Ranskassa huoli ranskankielisen musiikkituotannon heikkenemisestä oli yksi esiinnostetuista vaikuttimista, kun uutta kielikiintiön sisältävää lakia 1990-luvun puolivälissä säädettiin.

Julkisen palvelun tehtävä (Public Service Remit) kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteuttajana sekä toiminnan rahoittaminen pääosin julkisilla varoilla puoltavat sitä, että julkisen palvelun radioita valvotaan. Säätely tapahtuu usein lain tasolla ja on yleisluonteisempaa kuin kaupallisilla radioilla. Yleisluonteisuus voi osin selittyä sillä, että julkisen palvelun luonne on oletusarvoisesti sisällöltään monipuolista eikä se joudu kilpailemaan mainostajista. Kaupallisten radioiden lähtökohtana taas on voiton tavoittelemisen ruokkimalla kuulijoiden ja mainostajien mielenkiintoa. Tänä päivänä radioiden toimintamallit ovat lähentyneet, ja - etenkin nuorisolle ja keski-ikäisille kuulijoille suunnatuilla kanavilla - julkisen palvelun radiot kilpailevat kuulijoista kaupallisten kanssa tarkoin mietityllä kanavasaundilla. Väljän ja tulkinnanvaraisen säätelyn hyödyt ja haitat olisi syytä harkita uudelleen muuttuneessa tilanteessa.

Säätelyä vastustavat argumentit liittyvät ennen kaikkea valinnanvapauden ja kilpailun tavoitteisiin. Säätelyä vastustavien radioyritysten näkökulmasta heillä tulisi olla oikeus päättää kanavien sisällöstä ilman ulkopuolista ohjausta. Radiomusiikin säätely rajoittaa musiikkivalintoja ja estää vapaan markkinavetoisen kilpailun kuulijoista ja mainostajista.

Mielestäni myös muuttunut toimintaympäristö vaikuttaa sääntelyn tarpeen arviointiin: nykyaikana median pirstaloituminen ja uusien radionomaisten palveluiden lisääntyminen ovat kokonaisuutena lisänneet tarjontaa jos sitä mitataan radiokanavilla. Ongelmaksi nousee sen arviointi, tarjoavatko erityyppiset palvelut riittävästi keskenään vaihtoehtoisia sisältöjä ja musiikkia.

Kansallisten tavoitteiden lisäksi sääntely vaikuttaa myös kansainvälisesti. Marcell Machill kuvaa, kuinka Ranskassa 1994 säädetty radiomusiikin kiintiölaki on osa valtion strategiaa sen kansainvälisen arvovallan säilyttämisessä (Machill 1996a, s. 407-413; Moisi 1995, Die Zeit 1.9.1995). Saman prosessin yhteydessä sääntelyn vastustajat esittivät, että musiikkia koskevat kansalliset kielikiintiöt voivat vähentää muunkielisiin ohjelmistoihin painottuvien radioasemien kuulijakuntaa. Kriitikkojen mukaan kiinteät kiintiöt eivät myöskään välttämättä johda sääntelyn taustalla olevan monikulttuurisuuden tavoitteen saavuttamiseen. Ne voivat jopa johtaa ”huonotasaisen” musiikin tuottamiseen suojellulla kielellä radioajan saamiseksi (Machill 1996a, s. 406-407; kts. myös CRTC 1998-41, kohta 88).

Toimilupaprosessit

Kaupallinen radiotoiminta on olennaisesti erilaista Euroopassa ja Amerikassa. Radiotoiminta alkoi Yhdysvalloissa jo 1920-luvulla kaupallisena ja on siellä hyvin suosittua kuulijamäärissä mitattuna. Euroopassa kaupallinen radiotoiminta alkoi laajemmassa mittakaavassa vasta 1980-luvulla valtioiden lähetysmonopolin murentuessa ja se on noussut suosiossa julkisen palvelun radiotoiminnan rinnalle.

Kaupallisten radioiden toimilupaehdot sisältävät kansallisen viranomaisen asettamat ehdot yhtiöiden radiotoiminnalle. Toimilupaprosessi vaihtelee yksityiskohdiltaan maittain. Yhteisiin piirteisiin kuuluu tarjouspyyntömenettely, jossa viranomainen julistaa haettavaksi toimiluvat valtakunnalliselle, alueelliselle tai paikalliselle radiotoiminnalle. Toimilupahakemuksessa hakijan tulee ilmoittaa radiokanavan tekniset, taloudelliset ja toiminnalliset tiedot. Valintaprosessia kutsutaan perustellusti ”kauneuskilpailuksi”: määräaikaan mennessä saaduista tarjouksista viranomainen valitsee ne toimijat, joiden tarjous vastaa parhaiten voimassaolevaa sääntelyä ja jotka viranomaisen harkintavallan puitteissa parhaiten muodostavat toimivan ja monipuolisen radiokentän.

Suomessa toimilupajärjestelmä alkoi vuonna 1985, kun kaupallisen radiotoiminnan alkaminen purki Yleisradio OY:n radiomonopolin. Alun perin lupaehtoissa puututtiin sisältöjen osalta lähinnä mainontaan. Sittemmin säätöelty on laajentunut kokonaisvaltaisemmaksi. Valtioneuvosto pyysi hakijoilta viimeisimmän valtakunnallisen tai siihen rinnastettavan radiotoiminnan hakukierroksella tammikuussa 2006 seuraavia tietoja:

1. Hakijan yhteystiedot
2. Haettu ensisijainen taajuuskokonaisuus vaihtoehtoinen
3. Haetun radiotoiminnan formaatti tai kuvaus

Lisäksi hakemukseen tuli liittää seuraavat tiedot:

1. Tarkempi kuvaus suunnitellusta ohjelmatoiminnasta ja toiminnan käynnistämisen aikataulusta
2. Arvio toiminnan vaatimista investoinneista ja niiden rahoituksesta
3. Arvio liiketoiminnan ja kuuntelijamäärien tai –osuuksien kehityksestä
4. Kaupparekisteriote tai vastaava selvitys hakijasta
5. Selvitys hakijan omistussuhteista
6. Jäljennös hakijan viimeksi vahvistetusta tilinpäätöksestä
7. Tilintarkastajien lausunto hakijan tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta

Englannissa kaupallinen radio antaa toimiluvan saadessaan lyhyen keskimäärin 200 sanaa sisältävän lupauksen (Promise of Performance) ohjelmistonsa sisällöstä. Lupaukseen kuuluu musiikkilinjaus, joka samalla määrittää kanavaformaatin (Radio Centre 2007, s. 15). Englannin malli noudattaa myös Suomessa ja Norjassa noudatettavaa kaksivaiheista prosessia, jossa toimilupaa hakevat radiokanavat sanelevat itse oman musiikkiformaattinsa. Aikaisemmin englantilainen toimilupaprosessi piti sisällään kolmivaiheisen menettelyn, jossa hakukierrosta seurasi sen aikaisen viranomaistahon (Radio Authority) ja radiokanavan neuvottelu toimiluvan ehtoista. Myönteisten neuvottelujen seurauksena viranomaisen vahvisti toimilupaehdot (Heasman 18.11.2008). Kolmivaiheinen menettely on edelleen voimassa Ranskassa. CSA (Conseil supérieur de l'audiovisuel) asettaa tietyn tyyppiset kanavaluokat hakuun ja esivalitsee tarjousten perusteella sopivimmat. Tämän jälkeen yritys ja CSA neuvottelevat kirjallisen sopimuksen, jonka perusteella kanava saa toimiluvan.

Ruotsissa kaupallisen paikallisradion toimiluvat perustuivat aikaisemmin ns. huutokauppamenettelyyn, jossa kanavapaikka annettiin korkeimman rahallisen tarjouksen tehneelle hakijalle. 1.7.2001 alkaen kriteereiksi nousivat Suomen mallin tapaan ohjelmisto, tekniset ja taloudelliset mahdollisuudet sekä omistajapohja. Huutokauppamenettelyn aikana luvat maksoivat 62 000 - 3,8 miljoonaa kruunua (6 396 €- 39 1990 €), nykyään luvan hinta on kiinteä 44 000 kruunua (4 539 €) (Medieutvecklingen 2008, s. 27).

Suomessa liikenne- ja viestintäministeriö kysyi vuonna 2008 sidosryhmiltä mielipiteitä toimilupajärjestelmästä. Yli puolet vastanneista radiotoimijoista koki nykyisen toimilupajärjestelmän ohjaavan aidosti ohjelmistotoimintaa. Samoin yli puolet vastanneista antaisi jatkossakin toimiluvan myöntäjälle oikeuden määräyksiin ohjelmistotoiminnan monipuolisuuden turvaamiseksi. Suuri enemmistö vastanneista piti nykyistä viisivuotista toimilupakautta liian lyhyenä ja vastusti ajatusta toimilupien myöntämisestä kaupallisiin perusteisiin kuten huutokaupalla (Uusikylä et al 2008, s. 28 ja 38). Vaikka kysely tapahtui sääntelyä harjoittavan viranomaisen toimesta, näyttää siltä, että kriitikkien huolimatta monet toimijat hyväksyvät heihin kohdistuvan sääntelyn yleisellä tasolla.

Sitovuus ja normihierarkia

Erityyppiset säännöt voidaan luokitella niiden sitovuuden mukaan. Osa sääntelystä on sitovaa eikä mahdollista poikkeamista ilman sanktioita. Huolimatta sitovasta sääntelyn luonteesta normin sanamuoto voi olla siten yleisluontoinen, että sitä voi tulkita usealla tavalla ja toteuttaa erityyppisillä ratkaisuilla. Kansalliset lait ja niiden perusteella annetut alemmantasoiset säännökset ovat pääsääntöisesti sitovia. Ei-sitovia ja siten ilman sanktioita säädetyt ohjeet ovat usein kansainvälisiä lausuntoja – declaration - ja suosituksia - recommendation.

Lähdehierarkia vaikuttaa myös säännön tulkinnassa; yksittäinen normi ei saa olla sisällöltään ristiriidassa ylempitasoisen normin kanssa.² Tässä tutkimuksessa hierarkian alapäässä ovat yksittäisen radioyhtiön yksipuoliset sitoumukset ohjelmatoiminnan sisällöstä. Eduskuntalait ja niitä alemmpitasoiset normit kuten viranomaisten toimilupaehtot ja päätökset ovat sidoksissa perustuslakiin, EU-säädöksiin ja kansainvälisiin sopimuksiin.

² Sen sijaan pääsäännöstä tai yleislaista (Lex generalis) voi olla poikkeuksia samassa tai samanarvoisessa poikkeuslaissa (Lex specialis).

Selvityksen toteuttaminen

Olen selvittänyt radiomusiikin säätelyn sisältöä eri maissa muun muassa kartoittamalla tietokantoja ja hakemalla tietoa viranomaisten, alan toimijoiden ja tutkimusyhteisöiden verkkosivuilta. Kysymykset säätelyn sisällöstä, tulkinnasta ja vaikutuksesta on suunnattu pääasiassa säätelyviranomaisille sekä radioyrittäjille tai heidän edunvalvontajärjestöille. Olen haastatellut toimijoita sähköpostitse, tapaamalla ja puhelimitse. Kun säätely koskee eksakteja määräyksiä kuten tavoitteellisia prosenttilukuja, toimivuudesta kertovat myös toteutumisprosentit. Niistä löytyy tietoa radioyhtiöiden ja viranomaisten vuosiraporteista.

Säätelyä koskevat viittaukset on teknisesti yhdenmukaistettu siten, että kaikkia säätelykohtia kuvataan §-merkeillä.

Radiotoiminnan säätelyllä on ohjaustehtävä kuten millä tahansa regulaatiolla. Sen tutkiminen ei ole mielekästä ilman käytännön vaikutusten esiintuomista. Selvitän paikoittain esimerkeillä säätelyn vaikutusta käytännön radiomaailmaan.

Sisältösääntelyn kohde, lähde ja valvonta

Julkisen palvelun radio

Suomi

Valtionyhtiö Oy Yleisradio Ab (YLE) perustettiin toukokuussa 1926 harjoittamaan yleisradiotoimintaa. Se lähetti ensimmäisen radiolähetyksensä saman vuoden syyskuussa. Yhtiön ylin päättävä toimielin on hallintoneuvosto, ja se valvoo sisäisesti YLE:n julkisen palvelun tehtävien toteutumista muiden tehtävien ohella. Eduskunta valitsee keskuudestaan 19 jäsentä vaalikaudeksi hallintoneuvostoon, lisäksi mukana on kaksi henkilöstön edustajaa. YLE:n rahoitus tulee televisiolupamaksuista.³

1960-luvulla ns. merirosvoradiot aloittivat Pohjoismaissa lähetykset valtiollisten aluevesirajojen ulkopuolelle ankkuroiduista aluksista käsin. Toiminnan tarkoituksena oli tarjota vaihtoehto yleisradioiden klassispainotteiselle musiikkitarjonnalle. YLE halusi vastavoiman suosituille merirosvoradiolähetyksille ja perusti vuonna 1963 Sävelradion, kevyen musiikin ohjelmapaikan. Kaikki YLE:n kanavat profiloitiin vuonna 1985, jolloin 1-verkko määriteltiin konserttimusiikille ja 2-verkko kevyelle musiikille. Varsinainen kanavauudistus tehtiin vuonna 1990, jolloin kanavat profiloitiin musiikin näkökulmasta nuorisomusiikille, kevyelle aikuismusiikille ja klassiselle musiikille (Kempainen 2001, s. 144-153). Viimeisin YLE:n radiokanavien päivitys tapahtui vuonna 2003. Tällä hetkellä yhtiö ylläpitää neljää suomenkielistä ja kahta ruotsinkielistä valtakunnallista kanavaa, joista yksi on kuultavissa vain digitaalisena jakeluna. Suomenkielisten kanavien kokonaismusiikkitarjonnasta suomenkielisen laulettuun musiikkiin osuus on noin 60 % (Hietamäki 9.2.2009). Taulukosta 1 käy ilmi musiikin vahva ja lievästi kasvava osuus kaikilla YLE-kanavilla.

³ Lupamaksu tulee maksaa, jos omistaa televisiovastaanottimen.

TAULUKKO 1. Musiikin %-osuus ohjelmatarjonnasta YLE:n viidellä kanavalla

Kanava	2007	Muutos vuoteen 2006
YLE Radio1	54	+1
YleX	60	- 2
Radio Suomi	45	+2
Radio Vega	41	--
Radio X3M	60	+ 3

Lähde: YLE vuosikertomus 2007, s. 26-27.

Yleisradiotoiminnan sääntely tapahtuu ensisijaisesti eduskunnan säätämällä lailla Yleisradiosta (1993/1380). Sen pohjalta yhtiön ylin toimielin hallintoneuvosto on hyväksynyt ohjelmatoiminnan säännösten (26.4.2005). Lisäksi YLE:n johtajat ovat vuonna 2002 laatineet klassisen ja hengellisen musiikin, jazzin sekä kansanmusiikin lähettämisen yleiset periaatteet. Sääntely on kansallista mutta taustalla on kansainvälinen sääntely (Okkonen 26.8.2008 ja Normo 28.8.2008).

YLE toimittaa vuosittain kertomuksen liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) alaiselle Viestintävirastolle, joka antaa sen perusteella lausunnon eduskunnalle (Laki Yleisradiosta § 12a). Lisäksi YLE raportoi toiminnastaan kahden vuoden välein suoraan eduskunnalle, jossa asian valmistelee liikenne- ja viestintävaliokunta. Sisällön suhteen sääntely on väljää.

Jos YLE:n toimintaa valvovat elimet, YLE:n johtokunta ja eduskunta, toteaisivat yhtiön toimineen vastoin sille asetettuja sisältövelvoitteita, ne voisivat puuttua laiminlyönteihin epävirallisilla keinoilla esimerkiksi vaihtamalla yhtiön johtoa ja antamalla ohjelmalinjauksia. Sen sijaan Yleisradiolaista ei löydy varsinaisia sanktioseuraamuksia ja on epäselvää, voiko tilanteeseen analogian kautta soveltaa lähetystoiminnan yleislakina toimivan Televisio- ja radiolain sanktiopykälää.

Jos analogia sallitaan, seuraamusvaihtoehtoja ovat ensisijaisesti huomautus ja velvoitus korjata asia sakon uhalla. Jatkuva ja vakava velvoitteiden rikkominen voisi lisäksi teoreettisesti johtaa toiminnan keskeyttämiseen (RadioL § 36 ja § 37), mutta tosiasiallisesti lähetystoiminnan keskeyttämisen estää mm. YLE:n julkisen palvelun tehtäviin kuuluva kriisiviestintävelvoite. Seurausmaksu ei sen sijaan sovellu radiotoiminnan sisältösääntelyn sanktiovaihtoehdoksi.

Ruotsi

Ruotsissa julkisen palvelun radiotoimintaa säätelee eduskunnan säätämä laki radio- ja televisiotoiminnasta (Radio och TV-lagen 1996 § 84). Ääniradion puolella yleisradiotoimintaa harjoittavat osakeyhtiömuotoiset Sveriges Radio Ab (SR) ja Sveriges Utbildningsradio Ab. Viimeksi mainitulla ei ole omaa lähetystoimintaa eikä sitä niin ollen tarkastella tässä tutkimuksessa.

Vuonna 1979 julkisen palvelun lähetystoiminta pilkottiin Ruotsissa itsenäisille tytäryhtiöille, jotta ohjelmien muotoiluun ja ideointiin saataisiin liikkumavapautta ja riippumattomuutta sekä vaihtelevuutta ja stimuloivaa kilpailua. Itsenäinen SR syntyi vuonna 1993 reaktiona kaupallisen radiotoiminnan uhalle. Uuden yhtiön perustamisasiakirjassa todettiin kanavien merkitys ohjelmaidentiteetille: ”radio on kanavamedia” (Kemppainen 2001, s. 140-141).

SR toiminnan tarkempi säätely perustuu lain edellyttämään lähetyslupaan (sändningstillstånd), joka on voimassa 3-vuotiskauden, nykyinen annettiin vuosille 2010-2013 (Kulturdepartementet 17.12.2009). Lähetysluvan voimassaolo lyheni vuonna 2007 kuudesta vuodesta kolmeen (Medieutvecklingen 2008, s. 26 ja 102). Lähetysluvat myöntää hallituksen puolesta opetus- ja kulttuuriministeriö, jolle SR myös vuosittain antaa selvityksen toiminnastaan. Ruotsissa radiotoiminnan siis katsotaan kuuluvan kulttuurihallinnon piiriin toisin kuin Suomessa.

Kulttuuriministeriön alainen Radio och TV-verket (RTVV) valvoo SR:n lähetystoimintaa (Radio och TV-lag, § 9:2.1). Sisältötoiminnan rikkomisesta seuraavat sanktiot ovat samat sekä SR:lle että kaupallisille radioyhtiöille (kts. jäljempänä kaupallinen radio Ruotsi).

Musiikki muodostaa lähes puolet koko SR:n ohjelmasisällöstä. Kokonaisuudessaan yhtiön eri kanavilla soitettiin 60 000 tuntia musiikkia vuoden 2007 aikana (160 tuntia vuorokaudessa.) Elävän musiikin määrä oli yli 6 500 tuntia eli runsas kymmenesosa (SR Årsredovisning 2007, s. 14, 40-41). Tänä päivänä valtakunnallisia yleiskanavia on neljä (P1-P4). Internetistä löytyy seitsemän eri musiikkigenreen painottunutta kanavaa, jotka kuuluvat myös FM-taajuuksilla paikallisesti.

Norja

Valtio omistaa kokonaan julkisen palvelun lähetystoimintaa ylläpitävän Norsk Riksringkasting AS (NRK) yhtiön, joka aloitti toimintansa valtion alaisena julkisen palvelun toimijana 1933.⁴ Vielä 1980-luvun alkupuolella Norjassa toimi vain yksi radioyhtiö yhdellä radiokanavalla (ja yhdellä televisiokanavalla). Syynä tähän on mm. vuoristoinen maanpinta, joka vaikeuttaa lähettämistoimintaa (Kemppainen 2001, s. 85). Vuosina 1984-1993 NRK toimi kahdella kanavalla. Nykyään yhtiöllä on kolme valtakunnallista pääkanavaa P1, P2 ja P3. Vuonna 1993 alkaneen kolmannen kanavan myötä NRK toteuttaa radiomaailmassa kolmikanavastrategiaa, jossa jokaisella kanavalla on oma profiilinsa ja kuulijaryhmänsä. Nuorisolle suunnattu P3 kanava lähettää musiikkia kaksinkertaisesti verrattuna muihin kanaviin. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Musiikin %-osuus ohjelmatarjonnasta NRK pääkanavilla

Kanava	2006	2007	2008
P1	31	28	28
P2	34	33	33
P3	61	63	67

Lähde: NRK Årsrapports 2006-2008.

NRK:n toimintaa ei ole säännelty lain tasolla, vaan lähetystoimintaa sääntelevät yhtiön omat säännöt (Vedtekter for NRK AS). Toimintaa valvoo riippumaton viranomainen (Medietilsynet), joka raportoi kulttuuriministeriölle vuosittain. Medietilsynet perustettiin vuonna 2005 kolmen aikaisemman viraston yhteenliittymäksi, aikaisempi lähetystoimintaa valvova viranomainen oli Statens medieförvaltning. Virasto ei voi asettaa sanktioita NRK:lle tämän sääntöjen laiminlyönneistä, mutta se antaa kuitenkin raportin NRK:n toiminnasta vastaavalle kulttuuriministeriölle, joka hoitaa valvojan rooliaan NRK:n yleiskokouksessa. Raportin johdosta kokous voi muuttaa asettamia sääntöjä julkisen palvelun lähetystoiminnasta. Viimeisin sääntömuutos on tehty joulukuussa 2007 (Nermoen 28.12.2008 ja Medietilsynet 2007, s. 8 ja 125).

Norjan parlamentin eli ”Suurkäräjien” (Stortinget) vuonna 2004 antaman linjauksen mukaan Medietilsynet arvioi NRK:n ohjelmatoimintaa tiukemmin kuin kaupallisten

⁴ NRK:n edeltäjä Kringkastingsselskapet A/S oli jo lähettänyt ohjelmia vuodesta 1924 saakka.

toimijoiden. Tämä johtuu NRK:n lähetystoiminnan perustumisesta kansalaisten lupamaksuihin. Esimerkkinä tiukemmasta tulkinnasta vuosiraportissa mainitaan päivittäisen ohjelmatarjonnan käsite, jolla kaupallisten radiokanavien kohdalla tarkoitetaan arkipäiviä maanantaista perjantaihin, mutta NRK:n toimintaa arvioitaessa termi kattaa myös viikonloput (Medietilsynet 2007, s. 6).

Iso-Britannia

Euroopan tunnetuin julkisen palvelun radiotoimija British Broadcasting Corporation (BBC) sai vuonna 1927 mandaatin lähetystoimintaan Royal Charter perustamisasiakirjalla. Yhtiönä BBC oli syntynyt jo vuonna 1922 radiolaittevalmistajien yhteenliittymänä viestinnästä vastaavan ministeriön (Post Office) vaatimuksesta (Lewis 2004, s.1). Alkuperäinen lyhenne syntyi nimestä British Broadcasting Company.

BBC:llä oli lähes 50 vuotta yksinoikeus radiotoimintaan Iso-Britanniassa. Sen seurauksena yhtiön asema on poikkeuksellisen vahva suhteessa kaupallisiin radiotoimijoihin. Kanadassa on vastaavantyyppinen rakenne, mutta siellä CBC:n (Canadian Broadcasting Corporation) osuus kaikista kuunnelluista ohjelmatunneista on vain 15 %. BBC:n osuus on sama kuin Suomessa eli noin puolet (Radio Centre 2007, s. 5). Taulukko kolme osoittaa, että kuulijoilla mitattuna BBC saa hieman enemmän kuulijoita kuin kaupalliset radiot. Valtakunnalliset kaupalliset erikoisradiot eivät näytä keräävän Iso-Britanniassa suuria kuulijamääriä, mutta toisaalta siellä on tarjolla enemmän alueellisia kanavia kuulijaa kohti kuin esimerkiksi Suomessa.

BBC:llä on hieman suurempi kuulijaosuus kuin kaupallisilla radioilla, mutta erot eivät ole suuria. Vuosina 2006-2008 BBC:n osuus kuulijoista on ollut 66 % ja kaikkien kaupallisten radioiden noin 62 % ⁵ (BBC Annual Report and Accounts 2007-2008, s. 56.)

Musiikki on BBC:n radiokanavilla suurin yksittäinen sisältö, sen osuus on yli puolet koko ohjelmatuotannosta (52 % vuosina 2006-2008). Musiikin osuus vaihtelee lievästi jakelutavasta riippuen. Analogisilla kanavilla se oli esimerkiksi kaudella 2007-2008 yhteensä 53 % ja digitaalisilla kanavilla 49 %. Musiikin osuuden vaihtelu eri jakelutavoilla johtuu ilmeisesti siitä, että BBC tarjoaa joitakin puhepainotteisia erikoiskanavia

⁵ Tiedot perustuvat tutkimukseen, jossa vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja, joten osuudet eivät ole toisensa poissulkevia, eikä yhteissumma ole 100 %.

yksinomaan digitaalisina palveluina (BBC Annual Report and Accounts 2007-2008, s. 67).

BBC:llä on sisältötoimintaa koskeva sopimus kulttuuriministeriön kanssa. ”Broadcasting Agreement” (BA) sisältää yleisluonteista sääntelyä ja on laadittu täydentämään BBC:n toimintaa koskevaa perusasiakirjaa ”Royal Charter”.

Lainsäädäntö (BBC Charter ja BA) edellyttävät BBC:n ja sen ylimmän hallintoelimen - *Trust* (Johtokunta) - antavan julkisuuteen BBC:n sisältöä ja julkisen palvelutehtävän toteuttamista koskevia linjauksia kuudella painopistealueella. Musiikkia koskeva sääntely liittyy BBC:n ”luovuuden ja kulttuurisen erinomaisuuden ylläpitämistä” koskevaan julkisen palvelun tehtävään.

Linjaukset (Radio Service Licence) ovat johtokunnan keino valvoa BBC:n toimintaa. Ne annetaan käytännön läheisinä, toimilupaa muistuttavina kanavakohtaisina sääntelyinä. Linjaukset ovat melko uusi tapa säännellä BBC:n sisältöjä. Ne otettiin käyttöön vuoden 2007 alussa, kun johtokunnalle siirtyi merkittävästi uusia tehtäviä kulttuuri- media- ja urheiluministeriöltä. Viimeisimmät Radio Service License-linjaukset julkaistiin 7.4.2008. Lisäksi vuodesta 2003 lähtien BBC:n operatiivinen johto on antanut ohjelmatoiminnastaan vapaaehtoisia (Statements of Program Policy – SoPPs) ohjelmalinjauksia. Niiden mukaan brittiläisten tekijöiden ja esiintyjien esilletuominen on tärkeä BBC:n julkisen palvelun tehtävä.⁶ Linjaukset sisältävät kanavakohtaisia yksityiskohtaisia sisältötavoitteita, jotka sitovat kanavajohtoa.

Radiotoiminnan puolella SoPPs on vapaaehtoisen itsesääntelyn muoto, televisiopuolella lähetystoiminnan valvontaa säätelevä laki (Communications Act) edellyttää SoPPs-linjauksia (Tristram 24.2.2009).

Maailmansotien välisestä ajasta aina vuoteen 1967 asti BBC oli sitoutunut rajoittamaan kaupallisten äänitteiden soittamisen viiteen tuntiin vuorokaudessa. Needle Time -nimellä tunnetun rajoituksen takana olivat paikallinen muusikkojen liitto ja levy-yhtiöiden edunvalvontajärjestö Public Performance Limited (PPL). Muusikkojen liitto halusi näin turvata BBC:n ylläpitämien orkestereiden työllistymisen konserttinauhoitteina. PPL

⁶ ”As one of the UK’s most significant cultural patrons, the BBC carries important responsibilities to build on its record of fostering creativity and supporting UK talent” (BBC Trust, Public Service Remit, s. 8).

puolestaan koki liiallisen radiosoiton vähentävän äänitteiden ostamista.⁷ Needle Time vaikutuksesta englantilaisten levyjen etikettiteksti varoitti lähettämästä äänitteitä yli vuorokautisen rajan. Sääntely vaikutti vuoteen 1988 asti BBC Radio 1 ja BBC Radio 2 äänitesoittoon (Gronow 10.4.2009 ja Bowden-Smith päiväämätön verkkoartikkeli).

Service License ja SoPPs sisältävät yksityiskohtaisia sitoumuksia musiikkisisällöistä. BBC pyrkii näin antamaan tarkkoihin lukuihin perustuvia minimimitavoitteita tarjotessaan merkittävää ohjelmasisältöä tai palveluita, joita muu radiomedia ei tarjoa. BBC lähettää esimerkiksi ainoana englantilaisena radioyrityksenä johdonmukaisesti konserttitaltiointeja (Tristram 24.2.2009). Johtokunta voi tehdä pieniä muutoksia tavoitteisiin ilman niiden alistamista laajempaan Public Value Test-mittaamiseen, jossa muutoksia peilataan suhteessa BBC:lle asetettuun julkisen palvelun tehtävään.

SoPPs-valvonnan osalta BBC:n toiminnan sisäisenä valvontaelimenä toimii johtokunta, jolle toimiva johto raportoi⁸. Jos toimiva johto ei noudata lainkaan Service License-ehtoa tai asetettu tavoite selvästi alittuu, sanktiot vaihtelevat rikkeen laadun mukaan. Lievin sanktio on rikkeen kommentointi johtokunnan vuosiraportissa. Jatketusta rikkeestä johtokunta voi lisäksi vaatia toimivalta johdolta yleisölle julkaistavia raportteja, kunnes ongelma on ratkaistu. Vakavimmassa tapauksessa johtokunta voi käynnistää kanavan arviointiprosessin sen julkisen palvelun tehtävän tai budjetin uudelleenmäärittelymiseksi (BBC Trust Framework 2008, s. 18).

Mediavalvontaa suorittava Office of Communications (Ofcom)⁹ ei varsinaisesti valvo BBC:n musiikkisisältöjä, jotka perustuvat omaehtoiisiin velvoitteisiin. Sen tehtäviin kuuluu kuitenkin BBC:n laillisuusvalvonta. Todettuaan lakiin perustuvan rikkomuksen se voi asettaa maksimissaan 250 000 £ rangaistuksen (286 700 €) (Communications Act 2003, 198). Ofcom ottaa myös kantaa asiaan, mikäli BBC:n kanava hakisi toimiluvassa määritellyn formaatin muutosta (Heasman 18.11.2008).

⁷ Yhdysvalloissa äänitteiden myynti olikin notkahtanut kaupallisen radiotoiminnan käynnistymisen aikoihin 1920-luvulla. Syynä ei kuitenkaan ollut radiotoiminta, koska radiomusiikki tuolloin oli pääosin elävältä orkesterilta nauhoitettua.

⁸ Operatiivinen johto saa Compliance Report-selvityksen neljännesvuosittain ja johtokunta puolen vuoden välein.

⁹ Se aloitti toimintansa tammikuussa 2004 uuden lain (Communications Act) seurauksena. Vuosina 1991-2003 valvontaviranomaisena toimi Radio Authority. Ofcom on hallituksesta riippumaton organisaatio ja vastaa toiminnastaan parlamentille.

Ranska

Ranskassa julkisen palvelun radioyhtiöitä on kolme. Näistä selvityksessä ovat mukana Radio Francen lähetykset, jotka kohdistuvat Eurooppaan.¹⁰ Radio France on 1929 perustettu valtion omistama yhtiö (société). Sillä on viisi kansallista kanavaa: France Inter, France Musique, France Culture, France Info sekä France Bleu. Yhtiön sääntöjen - Cahier des missions et des charges de Radio France - viimeisin versio astui voimaan kesäkuussa 2006.

Sekä julkisen että kaupallisen ja muun yksityisen radiotoiminnan valvontaelimenä toimii vuonna 1989 perustettu itsenäinen valtion elin, Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA). Viraston hallituksesta kolmasosan nimittää presidentti, kolmasosan hallitus ja kolmasosan eduskunta.

CSA nimittää Radio Francen hallituksen puheenjohtajan ja kolme muuta johtajaa. Se on valvonut musiikkikiintiöitä koskevaa sääntelyä vuodesta 1996. Valvonta perustuu yritysten itsensä antamiin tietoihin. CSA antaa vuosikertomukset sekä valtiollisen että yksityisen radiokentän toiminnasta. Niissä arvioidaan myös sisältöä koskevan sääntelyn toteutumista. Toisena valvontamuotona ovat oikeusprosessityyppiset kuulemistilaisuudet, joissa osapuolilla on oikeus esittää näkemyksiään valvontaviranomaisen tulkinnoista (<http://www.csa.fr>).

Kanada

Kanada turvaa kulttuuriperintöään yksityiskohtaisella radiotoiminnan sääntelyllä. Parlamentti perusti vuonna 1968 riippumattoman valvontaviranomaisen Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission (CRTC). Sen toimenkuvaan kuuluu sekä sääntelyn laatiminen että sääntelyn noudattamisen valvonta ja tarvittaessa sanktiointi. CRTC raportoi parlamentille kansallisen kulttuuriministerin - Minister of Canadian Heritage - kautta.

¹⁰ RFO suuntaa lähetyksensä Ranskan ulkopuolisiin emämaahan kuuluviin alueisiin ja RFI ulkomaille.

Angloamerikkalaisen oikeusjärjestelmän tradition mukaisesti kanadalainen sääntely on yksityiskohtaista. Musiikkia koskevat pakottavat viranomaismääräykset ovat etenkin suomalaisesta näkökulmasta poikkeuksellisen laaja-alaisia. Samalla ne kertovat kanadalaisten arvostuksesta omaan kulttuuriin ja halusta turvata sen säilyminen viime kädessä pakkotoimin.

Lähetystoimintaa koskevassa laissa määritellään Canadian Broadcasting Company/Radio Canada (CBC¹¹) valtakunnallisen julkisen palvelun radiotoimijaksi ja sille annetaan erityisrooli sekä tavoitteeksi asetetaan tiedonvälitys ja viihdyttäminen (CBA §3.1.1-n). CBC operoi kahdella englanninkielisellä ja kahdella ranskankielisellä valtakunnallisella kanavaketjulla¹², joita ovat ”Radio One” ja ”Radio 2” sekä ”La Première Chaîne” ja ”Espace musique”. Lisäpalveluna CBC ylläpitää verkossa kaksikielistä maksullista musiikinkuuntelupalvelua nimeltä ”Galaxy”. Se sisältää 45 kanavaa, jotka tarjoavat musiikkia tauotta kuudelle miljoonalle tilaajalle.

CBC raportoi toiminnastaan vuosiraporteilla edustajainhuoneelle ja CRTC:lle. CBC:n, kuten myös koko kanadalaisen lähetystoiminnan kulmakivenä on termi Canadian Content – kanadalainen ohjelmasisältö, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä. Sääntelyn tai toimiluvan vastaisesta toiminnasta voi seurata toimiluvan hyllyttäminen tai peruuttaminen tai sakkoseuraamus. Sakkomaksimit ovat suuria etenkin toimiluvanvaraisille radioyhtiöille. Esimerkiksi ilman toimilupaa tai sen vastaisesti tapahtuvasta lähetyksestä seuraa 20 000 CAD (14 852 €) päivässä yksityishenkilöille ja 200 000 CAD (148 520 €) oikeushenkilöille. Lain tai määräyksen rikkomisesta seuraa 25 000 CAD (18 565 €) kertasakko joka kaksinkertaistuu seuraavasta rikkeestä.

Kaupallinen radiotoiminta

Suomi

Suomi aloitti kaupallisen ääniradiotoiminnan huhtikuussa 1985 ensimmäisenä Pohjoismaana. Tuolloin 22 paikallisradiota sai toimiluvat, näistä ensimmäisenä käynnistyivät Pohjanmaalla toimiva Radio Lakeus ja pääkaupunkiseudulla toimiva Radio City (30.

¹¹ Ranskankielisestä ohjelmatarjonnasta vastaa Radio Canada, tässä tutkimuksessa CBC muodostaa yleisradiotoiminnan yläkäsitteen kattaen molemmat toimijat.

¹² Kanavaketju = samaa ohjelmaa yhtäaikaaisesti lähettävien radioasemien verkosto.

huhtikuuta). Ensimmäiset lupaehdot koskivat vain mainontaa, jota sai olla enintään 10 % kokonaisuohjelma-ajasta (Kempainen 2001, s. 120-121). Vasta vuonna 1994 lupaehtoihin tuli musiikkia koskevia säännöksiä koskien osaksi valtakunnallisia Classic FM ja KissFM kanavia.

Kaupallisen radiotoiminnan ohjelmasisältöjä ohjaavat valtioneuvoston asettamat toimilupaehdot, jotka valmistelee liikenne- ja viestintäministeriö. Sääntelyn noudattamista valvoo ministeriön alainen viestintävirasto. Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 11 §:n mukaan toimilupaviranomaisella on oikeus antaa toimilupiin liittyviä ohjelmatoimintaa koskevia, ohjelmiston monipuolisuuden ja yleisön erityisryhmien tarpeiden turvaamisen kannalta tarpeellisia määräyksiä.

Radio Nova on jatkanut nykyisellä toimilupakaudella 2007-2011 ainoana valtakunnallisena kaupallisena kanavana. Vuonna 1997 perustettu Nova kuuluu MTV Mediaan, jonka omistus siirtyi vuonna 2005 suomalaiselta Alma Media Oy konsernilta ruotsalaiselle Bonnier AB:lle.

Novan toimilupasäännöksissä ei ole suoraan musiikkia koskevia ehtoja, mutta toimilupa sisältää ikää (15-50) ja puheohjelmien osuutta koskevia määräyksiä.

Kaupallisella radiotoimialalla koetaan ongelmalliseksi se, että toimiluvat asettavat puheosuudelle yksityiskohtaisia minimikiintiöitä. Syyksi valvonnalle koetaan se, että puheen mittaaminen on selkeää ja helppoa (Ryynänen 13.3.2009). Musiikin lähettämistä ei ole säännelty, vaikka se on olennainen osa Radio Novan lähetyksiä. Viestintäviraston teettämän sisältötutkimuksen mukaan vuonna 2007 musiikki muodosti kello 6-18 välillä mitattuna 48 % kanavan päivittäisestä ohjelmistosta (Ala-Fossi 2008, s. 17 ja 19). Radio Novan musiikin käyttö ei määrällisesti merkittävästi poikkea Yleisradion kanavien lähettämästä musiikkimäärästä, joka on 45-62 % ohjelmistosta.

Toimiluvan vastaisen sisällön lähettäminen voi johtaa ensisijaisesti Viestintäviraston antamaan huomautukseen ja velvoitteeseen korjata asia sakon uhalla. Jatkuva ja vakava velvoitteiden rikkominen voi lisäksi johtaa ainakin teoreettisesti toiminnan keskeyttämiseen (RadioL § 36 ja 37). Seuraamusmaksu ei sen sijaan sovellu radiotoiminnan sisältösääntelyn sanktiovaihtoehdoksi. Radio Nova sai vuonna 2008 viestintävirastolta selvityspyynnön koskien puheen ja uutislähetysten osuutta kokonaisuajasta sekä mainon-

nan määrää ja tunnistettavuutta. Päätöksessään 26.3.2008 viestintävirasto antoi kanavalle korjauskehoituksen ja kirjallisen jatkoselvityselvoituksen (Viestintäviraston päätös 1676/9220/2007).

Ruotsi

Kaupallinen radiotoiminta käynnistyi Ruotsissa 1990-luvun alussa, mutta lähiradiot olivat aloittaneet toimintansa maassa jo kymmenen vuotta aikaisemmin vastapainona valtion radiomonopolille. Lähiradiossa on kyse pienellä kuuluvuusalueella toimivasta lähinnä aatteellisille yhteisöille tarkoitettusta radiotoiminnasta, joka on alusta asti ollut Ruotsissa ja Norjassa Suomea huomattavasti laajempaa. Mainosrahoitteiset kanavat käyttivät alussa luvottomasti lähiradioiden ei-kaupallisiksi tarkoitettuja taajuuksia (Kemppainen 2001, s. 103, 105-106).

Kaupallisia toimilupia myöntävän kulttuuriministeriön alaisen viranomaisen (Radio och TV-verket = RTVV) verkkosivuston mukaan Ruotsissa ei tällä hetkellä ole valtakunnallista kaupallista radiotoimintaa. Ruotsissa toimivasta kahdesta suuresta radioketjusta MTG kattaa alueellisesti 23 % ja SBS 14 % maan pinta-alasta (Medieutvecklingen 2008, s. 28).

Lupaehtojen sekä lähetystoimintaa koskevan yleislain noudattamista valvoo itsenäinen tarkastusneuvosto (Granskningsnämnden), jonka jäsenet ovat virassa istuvia tuomareita. Sisältöä koskevan toimilupaehdon rikkominen ei johda sakkoon,¹³ mutta siitä voi seurata uhkasakolla tehostettu korjauskehoitus tai luvan peruuttaminen (Radio och TV lag, § 11:2)

Norja

Norjassa toimii kaksi kaupallista valtakunnallista radiota. ”P4” kanava on toimijoista vanhempi ja maan johtava kaupallinen radio noin 24 % markkinaosuudella. ”Radio Norge” toimi aikaisemmin nimellä ”Kanal 24”. SBS- ketjun norjalainen tytäryhtiö osti sen TV 2:lta vuoden 2008 alussa, ja uusi kanava aloitti toimintansa huhtikuussa 2008

¹³ Sakkoseuraamus (5 000-5 000 000 miljoonaa kruunua, (630-630 000 €) koskee mainonnan ja televisio-oikeuksien väärinkäyttöä (Radio och TV lag § 10:6-7).

vanhan toimiluvan pohjalta mutta uudella kanavailmeellä. Molempia kaupallisia kanavia koskevat Norjan kulttuuri- ja kirkkoministeriön antamat viisivuotiset toimiluvat.

Norjassa myös kaupallisille radioille asetetaan julkisen palvelun toimintavelvoitteita. Alun perin niitä perusteltiin sillä, että näin madalletaan kilpailukynnystä kaupallisen ja julkisen palvelun radion välillä. Kemppaisen (2001) mukaan julkinen ja kaupallinen tehtävä sekoittuivat Norjassa jopa siinä määrin, että P4-kanavan tarjonta koettiin NRK:n ohjelmatarjontaa täydentäväksi, ei kilpailevaksi tarjonnaksi (Kemppainen 2001, s. 96 ja 325). Seuraavassa luettelossa näkyvät Norjan valtakunnallisten kaupallisten kanavien julkista palvelua koskevat yleisluontoiset sisältövelvoitteet, joihin sisältyy myös Norjan kielen ja kulttuurin vahvistaminen.

P4 ja Radio Norgea koskevat julkisen palvelun sisältövelvoitteet: ¹⁴

1. Lähetyksillä on oltava temaattisesti ja tyyllillisesti laaja ohjelmasisältö, joka näkyy sekä ohjelmajaotteluissa että yksittäisen ohjelman rakenteessa
2. Musiikki- ja puheohjelmia tulee suunnata laajoille ja suppeammille kohdeyleisöille
3. Ohjelmien tulee vahvistaa norjalaista kieltä, identiteettiä ja kulttuuria
4. Ohjelmien tulee tarjota analyttinen, kriittinen ja syventävä näkökulma (vain P4).

Kaupalliset kanavat tekevät vuosittain selonteon siitä, miten heidän toimintansa täyttävät edellä esitetyt velvoitteet. Medietilsynet tekee vuosittain raportin selontekojen pohjalta. Siinä ohjelmasisällön arvion pohjana ovat kaupallisten radioiden hakuvaiheessa antamat toimitukselliset suunnitelmat, jotka ovat muodostuneet osaksi toimilupaehdoja (Medietilsynet 2007, s. 5). Raportin johtopäätöksiä Medietilsynet arvioi, ovatko kaupalliset kanavat täyttäneet lupaehdot. Mikäli lupaehdoja on rikottu, sanktiovaihtoehtoina ovat virallinen varoitus tai taloudellinen rangaistus, jonka virasto antaa hallintoprosessina. Vuoden 2009 alkuun mennessä varoitus on ollut ainoa käytetty sanktio. Teoreettinen maksimisakko sääntöjen rikkomisesta on kaksi miljoonaa Norjan kruunua eli reilut kaksisataa tuhatta euroa (Nermoen 19.12.2008 ja 14.1.2009).

¹⁴ Lähde: P4-toimilupa, § 3.2a-d ja Radio Norge, ex. Kanal 24-toimilupa, § 3.2a-c.

Iso-Britannia

Norjan tapaan myös Englannissa asetetaan julkisen palvelun lähetystoimintavelvoitteita yksityisille kaupallisille radiokanaville. Ne eivät kuitenkaan koske musiikkia, vaan muuta sisältöä kuten uutisten paikallisuutta (Nikoltchev 2007, s. 6 ja Heasman 18.11.2008).

Maassa toimii tällä hetkellä kolme valtakunnallista kaupallista radiokanavaa. Laki asettaa kahden kanavan ohjelmaprofiilille ehtoja: yhden valtakunnallisista kanavista tulee olla pääosin puhepainotteinen ja toisen klassiseen musiikkiin painottuva (BBA § 85.2.a.i-ii). Musiikkia lähettävät valtakunnalliset kaupalliset kanavat ovat klassisen musiikin formaattiradio Classic (1992-) sekä rock-painotteinen syyskuussa 2008 toimiluvan saanut Absolute Radio, jonka edeltäjänä (1993-2008) toimi Virgin Radio. Lisäksi maassa toimii puheohjelmia välittävä Talk-radio.

Kaupallisen radion lupaehtojen myöntämisestä ja toiminnan sisältövalvonnasta vastaa Office of Communications (Ofcom). Ofcom valvoo, että kaupallisten radiokanavien sisältö on formaattiehtojen mukaista. Ohjelmajulistuksensa mukaan virasto puuttuu sisältötoimintaan saatuaan todisteet lupaehtojen tai lain rikkomisesta ja noudattaa toiminnassaan kohtuullisuutta, suhteellisuutta ja läpinäkyvyyttä. Sisältötarkkailu tapahtuu kahdella tavalla. Ofcom kuuntelee kanavaohjelmia otantana (Content Sampling). Merkittävämpi valvonta tapahtuu ”ilmiantojen” perusteella: jos samalla alueella toimiva radio ryhtyy laajentamaan kuulijakuntaansa poikkeamalla lisenssiehdoista, voi kilpaileva kanava ilmoittaa lisenssisääntöjä rikkovasta toiminnasta Ofcomille.

Sanktioista lievin on ”keltainen kortti” – Yellow Card Warnings. Ofcom käy kirjeitse keskustelua formaattiehtoja rikkoneen radiotoimijan kanssa todeten rikkomukset, formaattiehdot ja niiden tulkinnat sekä suosittelee korjaavia toimenpiteitä. Ofcomin mukaan menettelyssä ei ole kyse varsinaisesta sanktiosta, mutta se julkistaa kirjeensä verkkosivuillaan. Seuraamusnäkökulmasta rikkomuksen julkistaminen alttiiksi muiden toimijoiden ja kansalaisten kritiikille toteuttaa yhteisöllisen valvonnan funktiota.¹⁵ Keltaisen kortin saaminen voi myös johtaa varsinaisiin sanktioihin, jos kortin saanut radio ei korjaa puutteita. Sanktiot voivat vaihdella varoituksesta sakkoon ja aina toimiluvan peruuttamiseen saakka. Maksimisakkorangaistus toimilupaehtojen rikkomis-

¹⁵ ”Reintegrative Shaming” voi olla tehokas seuraamus etenkin julkiseen arvostukseen nojautuvalle radioasemalle.

sesta kansallisen toimiluvan omaavalle kaupalliselle radioyhtiölle on 5 % viimeisimmän toimiluvavuoden liikevaihdosta. Minimikorvaus on kuitenkin vähintään 250 000 £ (noin 278 000 €). Toimiluvan peruuttamisen yhteydessä sakkomaksimi nousee 7 %:iin kanavan liikevaihdosta (Communications Act 2003, Schedule 13, Part 1, § 6-7).

Formaattiehtojen termistö on toimijalähtöistä ja vaihtelee sisällöltään. Ofcomin valvonnan luonne rinnastuu jalkapallotuomarin rooliin myös siinä suhteessa, että se antaa tulkinnan toimilupaehtojen sisällöstä kuten musiikkiluokituksista ja niiden tulkinnasta. Ofcomin päätöksestä voi valittaa tuomioistuimeen, mutta sisältöpäätösten osalta tällaista ei ole toistaiseksi tapahtunut (Heasman 18.11.2008). Tämä kertoo siitä, että toimijat ovat hyväksyneet Ofcomin tuomarinroolin ja valvontaprosessin. Toisaalta oikeusprosessien pitkä kesto ja kuluriski voivat osaltaan vaikuttaa samaan lopputulokseen.

Ofcomilla on musiikkia koskevia päätöksiä, jotka koskevat paikallisradiotoimintaa. Esimerkiksi tapauksessa ”Ocean FM” (lokakuu 2007) radioasema ei ollut soittanut ohjelmistolupaustensa mukaisesti alle 12 kk vanhaa Adult Contemporary musiikkia. Toisessa tapauksessa ”Original 106” (syyskuu 2007) radiokanava soitti Top20-hittejä yli ohjelmistolupauksen 35 %. Molemmat tapaukset johtivat varoituksen saamiseen.

Ranska

CSA huolehtii kaupallisten radioiden sisältösääntelystä ja valvonnasta. Musiikkia koskeva sääntely sisältyy toimilupiin, jotka annetaan yleensä viidelle vuodelle ja voidaan uusia kahdesti ilman uutta hakuprosessia. Valtakunnallisia teemallisia kaupallisia radioita ovat NRJ, Fun Radio, Skyrock ja Virgin Radio. Kaupallisia yleisradioita ovat RTL, Europe 1 ja RMC (Aaron 18.2.2009).

Radiokentän alueelliseksi tasapainottamiseksi ja sisällön monipuolistamiseksi CSA on luonut viisi kanavaluokkaa yksityisille radiokanaville. Näistä kaksi, teemallinen kansallinen radio (services thématiques à vocation nationale) ja yleinen kansallinen radio (services généralistes à vocation nationale) liittyvät tähän työhön, sillä ne koskevat valtakunnallista radiotoimintaa. Radioyhtiö saa asettaa itselleen lain määräämän tai sitä korkeamman ranskankielisen musiikin kiintiön, johon sitoutuu (CSA la convention D ja CSA la convention E, § 3-2).

Sanktioina CSA voi käyttää kahdentyyppistä varoitusta. ”*Mise en garde*” on lievempi huomautus, kun taas ”*Mise en demeure*” on seurausta suuremmasta rikkeestä ja voi johtaa jatkoseuraamuksiin. Seuraamuksia ovat toimiluvan ja toiminnan väliaikainen keskeyttäminen, toimilupa-ajan lyhentäminen ja vakavimmassa tapauksessa toimiluvan peruuttaminen. Näiden lisäksi CSA voi asettaa luvan rikkojalle sakkorangaistuksen tai vaatia tätä ilmoittamaan lähetyksissään asetetusta sanktiosta. Sakon suuruus on ensikertalaiselle enintään 3 % laskettuna 12 kk:n liikevaihdosta ja uusijalle enintään 5 % (Loi 1986, § 42.2).

Kanada

Kanadassa ei ole yhtä valtakunnallista lähetyslupaa omaavaa kaupallista radiotoimijaa, vaan kaupalliset kanavat toimivat verkostoina (Roux 13.11.2008). CRTC:n luoma sääntely koskee kaikkia kaupallisia kanavia kuuluvuudesta riippumatta.

Sananvapaus ja lähetystoiminnan sääntely

Sananvapauden ja lähetystoiminnan sääntelyn välillä on pysyvä jännite.¹⁶ Sananvapaus on kirjattu Euroopan Neuvoston puitteissa laadittuun Euroopan Ihmisoikeussopimukseen (EIS Art. 10) ja saatettu voimaan kaikkialla Euroopassa. Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimien (EIT) antaa tarvittaessa tulkintoja siitä, rikkooko jäsenmaan lainsäädäntö sananvapautta. EIT tulkitsee 10. artiklaa laajasti noudattaen ”harkintamarginaalioppia”. Valtio voi rajoittaa sananvapautta vain, jos se pitää rajoituksen asettamista välttämättömänä (valtion laaja harkintamarginaali). Jos rajoitusperusteen osalta on olemassa yleinen eurooppalainen mittapuu, yksittäisen valtion oma harkintamarginaali on kapeampi. Kummassakin tapauksessa valtion on noudatettava suhteellisuusperiaatetta rajoituksia toimeenpannessaan, ja rajoitusten välttämättömyyttä tulee arvioida kunkin valtion historiallisten ja muiden olosuhteiden antamaa taustaa vasten. EIT on kolmessa ratkaisussaan¹⁷ 1990-luvun alussa tulkinnut lähetystoiminnan rajoittamisen kulttuuripoliittisilla perusteilla lähetysvapauden rikkomiseksi.

¹⁶ “Broadcasting and freedom of expression are intrinsically linked. The one is the life blood of the other. Nowhere can that tension between the right to freedom of expression and its restriction be more acute than in drawing up a Code which seeks to regulate broadcasting” (Allmennkringkastingsrådetets rapport 2003, s. 14 viittaus Ofcom lausumaan 14.7.2003, kohta 2.2).

¹⁷ 1) *Autronic AG v. Switzerland* – 178 22.5.1990, 2) *Groppera Radio AG and Others v. Switzerland* – 173 28.3.1990, 3) *Informationsverein Lentia and Others v. Austria* – 276 24.11.1993.

Suomessa sananvapaus on kirjattu perusoikeudeksi:

"Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta esittämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia."

(Perustuslaki § 12.1)

Kulttuurinen monimuotoisuus (Cultural Pluralism) käsittää ajatuksen eri kulttuurien tarpeista tulla ilmaistuksi mediassa. Euroopan Neuvosto antoi 16.1.1999 suosituksen toimenpiteistä median monimuotoisuuden edistämiseksi. Suositus sisältää erityyppisiä toimenpiteitä jäsenvaltioiden harkittavaksi. Sen mukaan jäsenvaltioiden tulisi mahdollistaa erilaisia kulttuuriarvoja heijastavien ohjelmasisältöjen välittäminen yleisölle, koska sisältöjen monimuotoisuus on keskeistä myös median monimuotoisuudelle. Suosituksessa myönnetään, että suora ohjeistus saattaa olla ristiriidassa sananvapauden kanssa. Sen mukaan kunkin jäsenvaltion on kuitenkin harkittava, onko liian yksipuolinen ohjelmasisältö haitallista ja tuleeko valtion silloin puuttua asiaan sääntelyllä. Media-alan vapaaehtoista itsesääntelyä korostetaan hyvänä sääntelyn suuntana (EN 16.1.1999, s. 5). Asiakirja on uusittu vuonna 2007 vastaamaan teknisesti muuttunutta mediakenttää.

Viestinnän moniarvoisuus ja monimuotoisuus¹⁸ ovat myös osa sananvapautta, ja siksi sananvapaus voi jopa edellyttää ohjelmasisältöjen sääntelyä. Tämän näkemyksen mukaan musiikin sääntelyllä voidaan turvata ohjelmiston riittävä vaihtelu ja - jos hyväksyttävät kriteerit löydetään - myös laatu. Kriitikot puolestaan pitävät sitä nykyisen tilanteen säilyttämiseen tähtäävänä perusteluna, jossa julkisen palvelun lähettäjäyrittäjä on monipuolisuudessaan asetettu muiden yläpuolelle (Hoikka 2007, s. 134-140).

Jäsenvaltion on harkittava sääntelyä tapauskohtaisesti. Kaikessa sääntelyssä tulee huomioida sananvapautta kunnioittavan lähetystoiminnan sääntelyn tunnusmerkit: läpinäkyvyys, vastuullisuus, kohtuullisuus, pitkäjänteisyys ja sääntelyn kohdistuminen

¹⁸ Termejä käytetään eri yhteyksissä kuvaamaan samaa asiaa. Esimerkiksi Mikko Hoikka on erotellut ne siten, että moniarvoisuus viittaa sisältöön ja monimuotoisuus sisällön välitystapaan. Käytän tässä työssä molempia termejä ohjelmasisällön yhteydessä.

vain tapauksiin, joissa sellainen on tarpeellista (Allmennkringkastingsrådet's raport 2003, s. 15, viittaus Ofcom lausumaan 14.7.2003, kohta 4).

Kieltä koskeva säätöly

Suomi

YLE:n julkisen palvelun erityistehtäviin kuuluu suomen- ja ruotsinkielisen väestön asettaminen yhtäläiseen asemaan tuottamalla ohjelmia molemmilla virallisilla kielillä. Radio Vega ja Radio Extrem-kanavat tarjoavat ruotsiksi laulettua musiikkia Suomesta ja Ruotsista. Lisäksi YLE lähettää ohjelmia myös saamen, romanin ja viittomakielellä (Laki Yleisradiosta, § 7.2.4). Musiikkia koskevia erityissäätölyksiä ei ole.

Ottaen huomioon ruotsinkielisen väestön määrän nuorille ja aikuisille suunnatut kaksi valtakunnallista asemaa täyttävät mielestäni tehtävänsä. Romaninkielinen ohjelmatarjonta painottuu YLE Radio1 uutislähetysiin. Saamelaisilla on pohjoiskalotilla kuultavissa täyden palvelun radiokanava. Kaupallisen radion puolella laissa tai Radio Novan toimilupäsäätölyissä ei ole kieltä koskevaa säätölyä.

Vaikka säätölyä ei ole, suomeksi laulettu musiikki soi hyvin YLE:n kanavilla. Vuonna 2008 YLE:n kymmenen soitetuimman kappaleen joukossa oli yhdeksän suomalaista ja yksi englanninkielinen nimike (Leave Me Alone), joka sekin oli suomalaisen Hanna Pakarisen Euroviisukappale. Sitä vastoin kaupallisten radioiden TOP10-lista koostui täysin eri kappaleista. Niistä kaksi oli suomalaisen artistin kappaleita, mutta vain toinen suomenkielinen (Luukka 2009, viittaus Teoston tilastoon 2008). Yksi selitys suomenkielisen musiikin suosiolle voi olla kansallinen musiikkimaku - Suomessa kuunnellaan paljon slaavilaisvaikutteisia mollivoittoisia kappaleita. Suomen johtava sanomalehti Helsingin Sanomat järjesti 2005 jopa "Suomen synkin laulu" kilpailun. Muusikko Lauri Tähkä tiivistää asian osuvasti: "Suomalainen kansa on hienoa, sillä se osaa ammentaa synkyydestä myös onnen siemeniä". Toinen selitys voi löytyä väestörakenteesta - englanninkielisen musiikin suurin kuluttajaryhmä ovat nuoret ja varhaisaikuiset, sitä vastoin suomenkielistä musiikkia kuuntelevat sodan jälkeiset väkimmäältään suuret ikäluokat.

Radiosoitto vaikuttaa äänitemyyntiin ja kotimaisen musiikin suuri suosio näkyy YLE:n vahvan radiosoiton ohella äänitemyynissä. Kuten taulukosta 6 käy ilmi, kotimainen äänite on 2000-luvulla peitonnut ulkomaisen äänitemyynnin ja sen osuus on kasvanut. Vielä 1990-luvulla ulkomainen musiikki myi paremmin. Selittäjäksi muutokselle on esitetty kotimaisen musiikkialan kehittymistä kaikilla osa-alueilla, mikä näkyy muun muassa kansainvälisenä menestymisenä.

TAULUKKO 3. *Suomalaisen äänitetuotannon %-osuus kokonaismarkkinoista*

Myyntivuosi	Osuus kappalemääristä
2002	55
2007	56
2008	61

Lähde: ÄKT tiedote 9.4.2003 ja YleX tiedote 28.11.2008. Suomeksi laulettu musiikilla on vahva osuus kotimaisen musiikin kokonaistarjonnasta.

Ruotsi

Ruotsissa ei ole erityislainsäädäntöä laulettu musiikin kielestä. Ruotsin sääntely muistuttaa muutenkin Suomea. Yleisellä tasolla SR:lla on toimilupaehtojensa mukaan erityinen vastuu ruotsin kielestä ja sen asemasta (Sändningstillstånd, § 10). Lisäksi SR on velvollinen lähetystoiminnassaan asettamaan erityisasemaan suomen, saamen, meänkielen ja romaanikielen (Sändningstillstånd, § 16).

Norja

Myöskään Norjassa NRK:n musiikkia koskevaan sääntelyyn ei sisälly kielikiintiöitä. NRK:n lähetystoimintaa koskee sen sijaan yleisvaatimus siitä, että pääosa lähetyksistä on Norjan kielellä ja että vähintään 25 % puhutusta lähetysohjelmistosta esitetään nynorskalla eli uudemmalla virallisella kielellä (NRK Vedtekter § 3.4.4.). NRK:n radiolähetystoiminta täytti yleisvaatimuksen vuonna 2007, sen sijaan P2-radiokanavan nynorsk-kiintiö on ollut alle edellytysten vuosina 2006 ja 2007 (Medietilsynet 2007, s. 70, 123 ja 170).

Kaupallisella puolella on musiikkiohjelmien kielisääntelyä. Radio Norge kanavan tulee huolehtia siitä, että pääpaino musiikkiohjelmistosta on ”norsk på norsk” eli norjan kielistä (3.3.h). Medietilsynet ei anna tarkkaa määrittelyä termille ”pääpaino musiikkioh-

jelmistosta”. Se tulkitsee ehtoa siten, että oleellisen osan musiikkilähetyksistä tulee olla norjankielisiä (Medietilsynet 2007, s. 37). Toimilupaehtojen mukaan Radio Norgen on myös lähetyksissään vahvistettava norjan kieltä (§ 3.2.c).

Selvityksen mukaan Kanal 24 (nykyinen luvanhaltija Radio Norge) on viime vuosina laiminlyönyt toimiluvan edellytyksiä. Norjankielisen musiikin osuus oli vielä vuonna 2005 44 %, mutta putosi vuonna 2006 16 %:iin ja edelleen vuonna 2007 15 %:iin (Medietilsynet 2007, s. 37). Kanava on saanut valvontaviranomaiselta varoituksen asian korjaamiseksi.

P4-kanava on lupahakemuksessaan ilmoittanut lähettävänsä norjankielistä musiikkia vähintään 800 tuntia vuodessa. Vuosina 2004-2007 tuntimäärät olivat hieman alijäämisiä (736-755 tuntia). Norjalainen musiikki on kuitenkin niin vahvasti esillä kanavalla, että Medietilsynet ei ole katsonut tarpeelliseksi ryhtyä sanktioihin (Medietilsynet 2007, s. 69).

Iso-Britannia

Brittiläinen englanniksi laulettu musiikki menestyy sekä koti- että ulkomaisilla radiolistoilla. Siksi maassa ei koeta olevan tarvetta kieltä koskevien lähetyskiintiöiden asettamiselle, ei myöskään tarkemmille ehtojen määrittelyille (Heasman 18.11.2008). Myös alkuperää koskeva säätely - musiikintekijän, artistin tai levy-yhtiön kansallisuutta tai kotipaikkaa koskevat BBC-linjaukset - turvaavat englannin kielen aseman.

Ranska

Conseil supérieur de l’audiovisuel (CSA) vastaa siitä, että ranskan kieli ja kulttuuri ovat turvassa ja esillä lähetystoiminnassa (Loi 1986, § 3.1). Julkisen palvelun Radio Francelle on asetettu yleisempi kieltä koskeva säätely kuin yksityisille radioille: sen tulee antaa lähetyksissään etusija ranskaksi laulettulle (kevyelle) musiikille ja edistää nuorten kykyjen esilletuloa radiokanavilla (Radio France 2006, § 30). Radio Francen tietojen mukaan tavoite ranskan kielen määräävästä osuudesta näyttäisi toteutuvan ainakin France Bleu ja France Inter -kanavilla. France Bleu -kanavalla osuus oli vuosina 2006-2007 n. 60 % ja

France Inter -kanavalla nuorten ranskankielisten kykyjen osuus oli ko. vuosina vajaa kolmannes (28 % ja 30 %).¹⁹

Saksalainen tutkija, professori Marcel Machill on käsitellyt useassa artikkelissaan ranskalaisen kaupallisen radiomusiikin kielisääntelyn kehitystä 1990-luvulla. Vuoteen 1994 saakka laki ei sisältänyt musiikkilähetysten kieltä koskevaa erityissääntelyä. CSA:lla oli käytössään lakiin perustumaton menettely, jota viraston johtaja J-L Pirovano luonnehti vapaaehtoiseksi (lausunto 6.5.1993). Lupaprosessin yhteydessä kanavat sitoutuivat CSA:n kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta toimijakohtaiseen kiintiöön kanavan ranskaksi laulettun musiikin osalta. Jotta lupa ei vaarantunut, oli kanavan etujen mukaista suostua niin suureen ranskaksi laulettun musiikin kiintiöön kuin sen profiili salli.²⁰ Todellisuudessa kyse oli enemmänkin lempeästä pakottamisesta. Myös CSA:n omassa radiodoktriinissa suhtautuminen kielikiintiöiden luomiseen oli kaksijakoista; toisaalta merkitys kiellettiin, toisaalta kiintiöillä tunnustettiin olevan merkitystä kanavan sitoutumista punnittaessa (CSA 1992, kohta 14).

Parlamentin raportti vuodelta 1994 toimi lähtölaukauksena lakiin perustuvalla sääntelyllä. Ranskalaisen laulettun kevyen musiikin (chanson²¹) tilanne olikin huolestuttava. Vuonna 1988 levyteollisuus oli tuottanut vuosittain 5 364 ranskankielistä laulua, mutta vuonna 1993 määrä oli laskenut noin 2 400 kappaleeseen. Myös ranskankielisen musiikin osuus musiikkiteollisuuden vuosittaisesta liikevaihdosta oli laskenut. (Machill 1996b, s. 23-24.) Raportin laatijan kommentti ”hälytyskellot ovat soineet” kuvastaa asian vakavuutta (Muselier, s. 28 teoksessa Machill 1996b, s. 23.). Raportissa puututtiin radioiden ”portinvartija-asemaan” musiikin menekin edistäjänä. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin verkostoituneet suuret asemaketjut kuten NRJ, joilla oli tuohon aikaan yhteensä 75 % FM-taajuuksien kuulijoista.

Ranskankielisen musiikin vähentymiseen vaikutti myös FM-kanavien vapautuminen 1981 yksityisille toimijoille, joka lisäsi radioasemien määrää ja musiikin tarvetta (Machill 1996b, s. 25). On ilmeistä, että kun monelle aloittavalle kanavalle oli tärkeää saada nuoria kuulijoita omalle taajuudelleen, porkkanana toimi englanninkielinen pop ja rock.

¹⁹ Radio France 2007, s. 36.

²⁰ Esimerkkinä toimijakohtaisesta neuvottelusta Machill mainitsee RTL-kanavan 45 %:n ja Skyrock-kanavan 15 %:n kielikiintiöt.

²¹ Machillin luokittelun mukaisesti termi ”chanson” kuvaa tässä tutkimuksessa kaikkea kevyttä musiikkia, johon sisältyy myös perinteinen ranskankielinen laulelma.

Sääntelytavan muuttumiseen vapaaehtoisesta lakisäätöiseen on voinut vaikuttaa myös Machillin kuvailema CSA:n löyhä sanktiokäytäntö. 1990-luvun alkupuoliskolla useat radiot alittivat lupahakemuksissaan ilmoittamiaan chansen kiintiöitä. Vaikka CSA raportoi sopimusrikkomukset, vuoteen 1995 asti yhtään varsinaista sanktiota ei asetettu, ainoastaan lieviä ja vakavampia varoituksia (CSA johtaja Emmanuel Perret 31.1.1995 lausunto: ”there were no fines, there were cautions” teoksessa Machill 1996b, s. 28). Valvontaviranomaisen haluttomuus tai kyvyttömyys puuttua rikkeisiin on voinut ruokkia poliittista ilmapiiriä hyväksymään uuden järjestelyn, jolla sopimuksiin perustuva käytäntö muutetaan lakiin perustuvaksi.

Machillin mielestä lain syntyyn vaikuttivat myös poliittiset syyt. Ensimmäkin tuoreet keskusta-oikeistolaiset poliittiset päättäjät, kulttuuriministeri Jacques Toubon ja hänen kollegansa liikenneministeri Alain Carignon halusivat tehdä pesäeron aikaisempaan vasemmistolaiseen kollegaansa ministeri Jack Langiin. Koska suurta mielipide-eroa ei ollut, profiloituminen kieliasiassa oli mahdollista muuttamalla ”vapaaehtoinen” menettely lakiin perustuvaksi. Toinen laajakantoisempi taustatekijä selittyy ranskalaisella media- ja kulttuuripolitiikalla. Ranskan kansalliselle identiteetille on perinteisesti ollut tärkeää, että ranskan kielellä on vahva asema kotimaassa. Lisäksi sillä on tärkeä merkitys myös Ranskan kansainvälisen arvovallan kannalta. Machillin mukaan lakiin perustuva kielikiintiö säädettiin laajasta vastustuksesta huolimatta, koska se sopi hyvin yleiseen ranskalaiseen poliittiseen strategiaan. Valtio halusi viestittää uudella lailla juuri päättyneiden GATT-neuvotteluiden jälkeen, että kulttuurituotantoihin ja kauppapolitiikkaan pätevät eri säännöt. Radiomusiikin kielikiintiöt vahvistavat ranskalaiselle mediapolitiikalle ominaista suojelevaa asennetta. Poliittisten motiivien lisäksi myös taloudelliset syyt puolsivat vakiintunutta sääntelyä. Ministeri Carignonin mukaan ranskalainen musiikki oli kulttuurisen merkityksensä lisäksi taloudellisesti merkittävää ulkomaan kaupassa (Machill 1996b, s. 32-34).

Loi Carignon nimellä kulkeva kiintiölaki hyväksyttiin helmikuussa 1994 (n°94—88 1.2.1994) mutta astui voimaan vasta 1.1.1996 ja liitettiin osaksi yleislakia (Loi 1986, § 28.2bis). Lain mukaan yksityisillä radiokanavilla lähetettävästä laulettavasta musiikista vähintään 40 % musiikille varatusta lähetysajasta tulee olla joko ranskankielistä tai

Ranskassa käytettävää alueellista kieltä. Lisäksi musiikista vähintään puolet pitää edustaa uutta tuotantoa tai uusia kykyjä.²²

Radion ei tarvitse tulkita itse mitä uudella kyvyllä tai uudella tuotannolla tarkoitetaan, sillä CSA pitää verkkosivuillaan säännöllisesti päivitettävää listausta uusista artisteista ja uusista tuotannoista. Niin ikään laissa todetaan, että kiintiöity musiikki tulee esittää lähettäjätyyppin mukaan sopivina vaihtelevina lähetysaikoina. Valtakunnallisten radioiden toimilupasopimuksissa se on määritelty kello 6.30-22.30 väliseksi ajaksi.

Lakia tulkittaessa on huomattava, että instrumentaalimusiikkia ei oteta huomioon arvioitaessa kielikiintiön täyttämistä. Tällöin esimerkiksi klassiseen musiikkiin painottunut radio voi melko vapaasti valita ohjelmistonsa. Myöskään artistin kansalaisuudella tai kotipaikalla ei ole merkitystä. Esimerkiksi kanadalainen pop-artisti Celine Dion täyttää kriteerin, kun hän laulaa ranskaksi. Ironista kyllä hänen tulkintojaan ei sen sijaan luokitella Kanadassa kanadalaiseksi (kts. myöhemmin Kanada ja alkuperää koskeva sääntely). Kuten yllä mainittiin, Englannissa ei ole kielisääntelyä, ei myöskään pohjoismaissa lukuun ottamatta Norjaa, jossa kielikiintiöt koskevat vain kaupallisia valtakunnallisia radioita.

Ranskalaiset kuulijat hyväksyivät uuden kielikiintiön alusta saakka: mielipidekyselyyn vastanneista 80 % piti sitä hyvänä, 14 % oli vastaan ja 6 % ilman mielipidettä (Lalanne 1994, s. 20-22 teoksessa Machill 1996b, s. 30). Sen sijaan pääasiassa englanninkieliseen nuorisomusiikkiin painottuneet radiot Fun Radio, NRJ ja Skyrock olivat menettäneet kuulijoita vuosien 1989-1994 aikana ja syyttivät notkahduksesta toimilupaehtoihin sisältyviä kielikiintiötä. Julkisuuteen annetuissa vahvasanaisissa lausunnoissa uutta lakia pidettiin ”toimimattomana, vaarallisena ja perverssinä” (RTL kanavan hallituksen puheenjohtaja Rigaud), ”yksityisten etujen vaarallisena sekoituksena ja kansaa villitsevästä terrorismina” (Skyrock kanavan johtaja Bellanger) ja ”juridisesti ylimitoitettuna sekä kohtuuttomana” (Fun Radion toimitusjohtaja Sillard) (Machill 1996b, s. 31).

²² ”Uusi kyky” tarkoittaa artistia tai yhtyettä, jonka ensilevytys on julkaistu 1.1.1974 jälkeen ja joka on saavuttanut enintään yhden kultalevyn äänitemyynnissä ennen uutta levyjulkaisua. ”Uusi tuotanto” tarkoittaa kappaletta, joka on soinut enintään kuuden kuukauden ajan ranskalaisten radiokuunte-lua mittaavan Yacast-yrityksen piirissä olevalla kanavalla vähintään kolme kertaa viikossa kahtena peräkkäisenä viikkona (<http://www.csa.fr>).

Kaupalliset radiot kokivat alusta saakka yhden kiinteän rajan asettamisen kaikille radioille ongelmalliseksi. Heidän mielestään ranskalaista musiikkia ei myöskään tuotettu riittäviä määriä kiintiön mielekkään toteuttamisen aikaansaamiseksi, päinvastoin yhdenmukainen kiintiöinti sai aikaan monotonisen kanavamaailman. CSA reagoi asiaan ja ehdotti Ranskan parlamentille vuonna 1999 muutoksia, jotka astuivat voimaan seuraavana vuonna (n°2000-719 1.8.2000). Muutoksen myötä CSA voi hakemuksesta myöntää poikkeuksia musiikkiperinteen vaalimiseen ja uusien kykyjen esilletuomiseen erikoistuneille radioille²³ (Loi 1986, § 28.2bis.2). Valtakunnallisista radiokanavista NRJ ja Fun Radio ovat hakeneet 35/25 kiintiöt. Skyrock-kanava on saanut erikoiskiintiöt, jossa ranskankielisen musiikin kiintiö on 40 % ja uusien tuotantojen kiintiö 20 % (Aaron 17.2.2009).

CSA:n näkökulmasta vaihtoehtoiset kiintiöt auttoivat sääntelijää huomioimaan erityyppisten kanavien ominaislaadun vaarantamatta lain tarkoituksen toteutumista. Sääntely on myös kokonaisuudessaan toiminut tarkoitetulla tavalla (Aaron 19.12.2008).

Vuoden 1996 laissa asetettu kielikiintiö tuotti vaikeuksia vielä keväällä 1997 eli vuosi lain voimaan astumisesta. Tuolloin ranskankielisen kevyen laulettun musiikin osuus suurten kaupallisten radioiden lähetyksissä vaihteli 26 %:sta (Skyrock) 40 %:iin (RTL), eli ei kaikilta osin saavuttanut laissa edellytettyä 40 %:n osuutta.²⁴

Vuonna 2002 kaupalliset radiot esittivät keskimäärin 37 % ranskankielistä musiikkia kokonaistarjonnasta (Pasold 2002, s. 5). Viimeisimmät yleistilastot ovat vuonna 2008 ensimmäiseltä vuosipuoliskolta. Tutkimus kattoi 36 kanavaa, jotka edustavat 95 % ranskalaisista kuulijoista. Ranskankielisen radiomusiikin osuus oli ympärivuorokautisesti 34 % ja kello 6.30-22.30 välillä 39 % (Yacast 2008, s. 2). Tilastot eivät ole yhteismitallisia mutta niitä tulkiten voidaan arvioida, että ajan kuluessa Loi Carignon on toiminut toivotulla tavalla.

²³ Musiikkiperinteen vaalimiseen erikoistuneet radiot: ranskaksi laulettun musiikin kiintiö on vähintään 60 % nimikemäärästä, joista uutta tuotantoa 10 % nimikemäärästä ja radiosoittoa keskimäärin vähintään kappale tunnissa. Uusien kykyjen esilletuomiseen erikoistuneet radiot: ranskaksi laulettun musiikin kiintiö on vähintään 35 % nimikemäärästä, joista uusia kykyjä 25 %.

²⁴ Kemppainen, P., päiväämätön luentomateriaali.

Kanada

Kanadassa kaiken lähetystoiminnan sisällön lähtökohdaksi on määritelty kansallisen identiteetin ja kulttuurisen riippumattomuuden säilyttäminen ja edistäminen (CBA § 3.1.b). Siellä on tuotu vertailumaista vahvimmin esille oman kulttuuriperinnön turvaaminen.

Laki edellyttää CBC:n ohjelmiston olevan pääosin ja näkyvästi kanadalaista. Sen tulee myös edistää kansallisen tietoisuuden ja identiteetin jakamista kuulijoille huomioimalla erityisesti maan monikulttuurinen ja monirotuinen olemus (CBA § 3.1.m.).

Kieli on tärkeä osa kanadalaisen radiotoiminnan sisältöperiaatetta. Kanadassa on Suomen tapaan kaksi virallista valtakieltä, joiden yhdenvertaista edistämistä valtio turvaa.

“The Government of Canada is committed to a) enhancing the vitality of the English and French linguistic minority communities in Canada and supporting and assisting their development; and b) fostering the full recognition and use of both English and French in Canadian society.”

(Official Languages Act 41 Government policy)

Kanadalainen ohjelmatarjonta jakaantuu kielellisesti samassa suhteessa kuin virallisten kielten puhujien määrä. Englanninkielisen ohjelmiston osuus on kaikissa audio- ja radiopalveluissa 75 %, ranskankielisen 22 % ja muiden kielten 3 % (CRTC Communications Monitoring Report 2008).

Québec on pinta-alaltaan Kanadan suurin provinssi ja myös ainoa, jonka asukkaista enemmistö puhuu ranskaa ja jossa ranska on maakunnan virallinen kieli. Valtaosa ranskankielisestä radiotoiminnasta tapahtuu siellä. Québécin ulkopuolella toimii 10 ranskankielistä radiokanavaa. Näiden kuuluvuusalueina ovat kaksi muuta provinssia, New Brunswick ja British Columbia, joissa on laaja ranskankielinen väestö (Roux 6.4.2009).

Kieliä koskeva lähetystoiminnan sääntely perustuu yhdenvertaisille tavoitteille englannin ja ranskan esilletuomisessa. Laki antaa mahdollisuuden säännellä englantia ja ranskaa

ehdoiltaan ja vaatimuksiltaan eri tavoin (CBA § 3.1.c). Ranskan kielen asema on Kanadassa heikompi, joten sen turvaaminen vaatii vahvempaa säätelyä.

Kaikkien ranskankielisten radiokanavien tulee lähetysviikon aikana pitää vähintään 65 % laulesta pop-, rock- ja dance-musiikista ranskankielisenä sekä jaksottaa em. musiikki järkevästi kullekin lähetyspäivälle. Kaupallisten radioiden osalta arkipäivisin kello 6-18 välillä soitetusta musiikista vähintään 55 % tulee olla ranskankielistä. Kanadan ranskankielisen musiikin kiintiövaatimus on tutkittavista maista korkein. (CRTC 1986, § 2.2.5, § 2.2.10 ja § 2.2.13).

Alkuperää koskeva säätely

Suomi

Yleisradiosta annettu laki edellyttää yhtiön tukevan ja kehittävän kotimaista kulttuuria (Laki Yleisradiosta, § 7.2). YLE:n linjauksissa vuodelta 2002 tavoitteeksi määriteltiin oman sinfoniaorkesterin, kuoron sekä musiikkistudion ylläpitäminen ja sävelteosten tilaaminen eri-ikäisiltä kotimaisilta säveltäjiltä. Radiopuolella ei ole tarkempaa erillistä säätelyä.

Vertailun vuoksi voi tarkastella suomalaista televisiotoiminnan alkuperäsäätelyä. Televisiolla on länsimaisessa tiedonvälityksessä radioon verrattuna suurempi taloudellinen merkitys, koska ohjelmatuotanto maksaa paljon ja vie aikaa. Myös television kulttuuripoliittinen merkitys on suurempi, vaikka radiota kuunnellaan ajallisesti enemmän. Televisiota katsotaan keskittyneemmin, ja audiovisuaalinen elämys muodostaa helposti kokonaisvaltaisemman kokemuksen kuin muun tekemisen taustalla soiva radio. Suomessa YLE:ta koskevassa laissa julkisen palvelun tehtävät koskevat samalla lailla tv- ja radiotoimintaa. Sen sijaan lähetystoiminnan yleislaki asettaa televisioyhtiöille kaksi erityisvelvoitetta ohjelmistojen alkuperän suhteen. Ensinnäkin tietyissä ohjelmatyypeissä suurin osa vuosittaisesta lähetysajasta tulee varata eurooppalaisille ohjelmille. Tämä ei koske viihdeohjelmia mutta kylläkin vaikkapa musiikkiaiheisia tieto-ohjelmia. Toiseksi 15 % lähetysajasta tai vaihtoehtoisesti ohjelmistobudjetista tulee varata riippumattomille tuotannoille eli lähettäjäyhtiöiden ulkopuolisten tuotantoyhtiöiden valmistamille ohjelmille. Lisäksi puolet riippumattomien tuottajien ohjelmista tulee olla alle viisi vuotta vanhoja (Laki televisio- ja radiotoiminnasta § 16-17). Television alkuperäsäätely on

peräisin televisiotoimintaa koskevasta EU-direktiivistä. Se koskee valtakunnallista televisiotoimintaa, jonka lähetystä ei voida vastaanottaa muualla Euroopassa.

Ruotsi

Maassa ei ole varsinaista radiomusiikin alkuperää koskevaa sääntelyä. SR on kuitenkin sitoutunut lähettämään konsertteja ja muita kulttuuriohjelmia Ruotsista ja myös muista Pohjoismaista kulttuurisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseksi (SR sändningstillstånd, § 12). SR vuosikertomuksissa ei oteta kantaa siihen, miten hyvin melko yleiseksi muotoiltu tavoite on täyttynyt.

Norja

NRK:n musiikkisisällöistä vähintään 35 % tulee olla norjalaista (Vedtekter, § 3.5.k). Termi ”norjalainen musiikki” tarkoittaa tässä yhteydessä musiikkia, jonka säveltäjä, esittäjä tai tuottaja on Norjan kansalainen tai omaa kotipaikan Norjassa (Nermoen 19.12.2008). Mainittu 35 % kiintiö lasketaan yhtiökohtaisesti. Vuonna 2007 kiintiö täyttyi kokonaisuutena, kun P1-kanava lähetti 43 % ja P2-kanava 44 % norjalaista musiikkia lähetyksajasta. Sen sijaan Medietilsynet kiinnitti raportissaan huomiota P3-kanavan edellisuusvuosista laskeneeseen kotimaisuusasteeseen (29 %) ja antoi korjauskehottuksen (Medietilsynet 2007, s. 149-150).

Medietilsynet tulkitsee alkuperäehdon täyttymistä siten, että ainakin henkilöä koskevan kotipaikka- tai kansalaisuusehdon täytyminen riittää kriteerin täyttymiseen. Sen sijaan pelkän tuottajan kotipaikkaehdon täyttymisen ei välttämättä yksistään riitä, vaan tarvitaan muidenkin kohtien toteutumista. Virasto ei ole joutunut käytännössä tulkitsemaan asiaa yksinomaan musiikin tuottajan kotipaikan perusteella (Nermoen 15.1.2009).

Myös kaupallisia Radio Norge ja P4-kanavia koskeva norjalaisperäisen musiikin kiintiö on 35 %. Lisäksi Radio Norge kanavaa koskee lisäedellytys, jonka mukaan musiikissa pääpainon tulee olla norjalaisen säveltäjän norjan kielellä esitettävällä musiikilla (Radio Norge, § 3.3.h ja P4, § 3.4.d).

Vuonna 2007 Radio Norgen toimiluvalla toiminut Kanal 24 alitti 35 %:n minimiedellytyksen, ja suunta oli ollut laskeva edellisinäkin vuosina. P4-kanavan norjalaisen musiikin toteutumisasaste vuonna 2007 oli 39,7 % (Medietilsynet 2007, s. 10, 37-38, 51 ja 69).

Iso-Britannia

BBC:n musiikin alkuperää koskeva säätely on hyvin yksityiskohtaista.²⁵ BBC:n mukaan British Music-käsitettä tulkitaan samoilla kriteereillä, joita englantilainen äänitetuottajien edunvalvontajärjestö BPI käyttää musiikkiteollisuuden Brit Awards-palkintoehdokkaisiin (Tristram 5.3.2008). Lähtökohtana on artisti, musiikin tekijällä tai tuottajalla ei ole merkitystä kuten Norjassa tai Kanadassa. Yhtyeiltä edellytetään sekä kansalaisuus- että kotipaikkaedellytyksen täyttymistä. Artistilla tulee olla Iso-Britannian kansalaisuus (brittiläinen passi) tai kaksoiskansalaisuus ja kotipaikka Iso-Britanniassa. Ryhmien osalta vähintään 50 % artisteista tulee olla Iso-Britannian kansalaisia, joilla on siellä myös kotipaikka.

Kaikkien BBC-radiokanavien tulisi ulkoistaa vähintään 10 % kunkin kanavan ohjelmäsällöstä lähettäjäyhtiön ulkopuolisille tuotantoyhtiöille. Vastaavaa säätelyä ei ole muissa vertailumaissa radion puolella mutta kylläkin eurooppalaisessa televisiotoiminnan säätelyssä. Suomessa Yleisradio suunnittelee myös radion toimitettujen ohjelmatuotantojen ulkoistamista.

Alkuperää koskeva BBC säätely on yksityiskohtaista. Säätely rakentuu laista johdettaviin linjauksiin ja niiden vapaaehtoiisiin tarkennuksiin, ja lisäksi BBC:llä on sisäinen valvontamalli säätelyn arviointiin. Linjaukset musiikista ovat realistisella tasolla, ja kanavat pystyvät myös useasti ylittämään minimivaatimukset. Kokonaisuutena järjestelmä vaikuttaa ulospäin selkeältä ja antaa luotettavan kuvan BBC:n julkisen palvelun tehtävästä.

Käytännön valvonta perustuu pääosin yhtiön johdon kontrolliin kuten useimmissa kohdemaissa. Ulkopuolisen valvonnan lisääminen (Ofcomin kautta) voisi parantaa järjestelmän ulkoista kuvaa. Tärkeintä on kuitenkin yleisön mielipide yhtiöstä ja sen tuottamasta palvelusta, ei toiminnan muodollinen järjestely. BBC:n tiedottajan mukaan

²⁵ Ks. liitteet 1 ja 3.

yhtiön itse tekemissä kyselyissä kuulijat arvioivat jatkuvasti BBC:n kanavat parhaiksi uuden ja elävän musiikin radioiksi (Tristram 24.2.2009).

Valtakunnallisten kaupallisten radiokanavien toimilupaehdot eivät sisällä alkuperää koskevaa sääntelyä, mutta Classic Radio-kanavan kokonaissisällöstä (mukaan lukien mainokset ja ohjelmaesittelyt) vähintään 75 % tulee olla musiikkia. Musiikin minimimäärän sääntely jättää kokonaisuuden auki ja on päinvastainen verrattuna Suomeen, jossa Radio Novan ja osavaltakunnallisten formaattikanavien toimilupaehdoissa on puheen vähimmäisosuudeksi määritelty 20 % arkisin kello 06-18. Sekä puheen että musiikin osuuksia on helppo mitata, mutta Englannin sääntely mahdollistaa jopa täysin jukebox-tyyppisen musiikkiohjelmaratkaisun, koska musiikin osuudelle ei ole annettu ylärajaa.

Ranska

Sääntöjensä mukaan Radio France tukee luovaa säveltaidetta ja antaa etusijan ranskalais-syntyisille säveltäjille (Radio France 2006, s. 28). Vuonna 2007 Radio Francen kanava France Musique esitti 63 kantaesitystä, joista 23 oli kansallista alkuperää. Yhtiön 29 tilausteoksista 82,7 % oli ranskalaista alkuperää, ja pääosa edusti vakavaa musiikkia (Radio France 2007, s. 30-31).

Kaupallisilla radioilla ei ole välitöntä alkuperää koskevia sääntelyä (Aaron 19.12.2008 ja Machill 1996, s. 29). Välillisesti alkuperäsääntely koskee kaupallisia radioita kahdella tavalla. Ensinnäkin 50 % (poikkeustapauksissa 10 % tai 25 %) ranskankielisestä musiikista tulee olla uusilta kyvyiltä tai edustaa uutta tuotantoa (ks. edellä kieltä koskeva sääntely). Toiseksi valtakunnalliset formaattiradiot sitoutuvat lupahakemuksen liitteessä selvittämään (CSA convention de categorie D, liite 3bis), mikä osa ohjelmistosta on julkaistu yli kolme vuotta sitten (vanha musiikki) ja mikä osa kustakin musiikkityylistä on julkaistu alle kaksi kuukautta sitten (uusi musiikki).

Kanada

Kanadassa kaiken lähetystoiminnan sisältöpoliittiseksi linjaukseksi on määritelty kansallisen identiteetin ja kulttuurisen riippumattomuuden säilyttäminen ja edistäminen (CBA § 3.1a-c). Musiikin osalta sen toteuttaa Canadian Content-sääntely.

“Canadian content must not only exist, it should also be available to all Canadians both as participants in the industry and as members of the audience.”
(CRTC Monitoring Report 2007)

Radiossa CRTC:n antamat pakottavat määräykset Radio Regulations (CRTC 1986) koskevat sekä julkisen palvelun että kaupallista radiotoimintaa. Canadian Content kohdistuu päivällä esitettävään musiikkiesitykseen, jonka kesto on keskeytyksittä yli minuutin, olipa kyse yksittäisestä kappaleesta, montaasista, sikermästä tai potpurista (CRTC 1986, § 2.2). Radiot voivat vapaasti lähettää musiikkia yöaikaan kello 00-06 välillä.

Canadian Content sääntely on toteutettu MAPL-kriteeristön avulla.²⁶ Sen tarkoitus on lisätä kanadalaisten muusikoiden, säveltäjien ja sanoittajien merkittävää esiintuomista lähetystoiminnassa ja tukea maan musiikkiteollisuutta (CRTC 1998, s. 142, CRTC 2009, s. 142). MAPL perustuu kulttuuripoliittiseen tavoitteeseen, jonka mukaan kanadalaisen lähetystoiminnan tulisi heijastaa erityisesti kanadalaista luovuutta tuomalla esiin kansallisia lahjakkuuksia (CBA § 3.1.d.ii). Tullakseen luokitelluksi kanadalaiseksi²⁷ esityksen tulee täyttää kaksi seuraavista kriteeristä (CRTC 1986, § 2.2):

1. Musiikin esittäjänä tai laulajana on pääosin kanadalainen kokoonpano
 - solistin kanadalaisuus riittää
 - klassisessa musiikissa orkesterin kanadalaisuus riittää.
2. Musiikin on kokonaan säveltänyt kanadalainen henkilö, yhteissävellyksen osalta kaikkien säveltäjien tulee olla kanadalaisia.
3. Sanoitus on täysin kanadalaisen henkilön tekemä. Yhteissanoituksen osalta kaikkien sanoittajien on oltava kanadalaisia.
4. Live-esitys on kokonaan (ei esimerkiksi vain taustoja) tallennettu Kanadassa tai se on kokonaan esitetty Kanadassa ja lähetetty suorana Kanadassa.
5. Tallennus tai esitys on tapahtunut 1.9.1991 jälkeen ja kanadalainen tekijä vastaa vähintään 50 % sävellystä ja sanoitusta koskevasta tekijänoikeudesta.

²⁶ MAPL tulee sanoista ”musiikki, artisti, tuotanto ja sanoitus”.

²⁷ Kanadalaiseksi määritellään Kanadan kansalainen, henkilö jolla on pysyvä kotipaikka Kanadassa, henkilö jonka kotipaikka on ollut Kanadassa kuusi kuukautta välittömästi ennen osallistumista säveltämiseen tai esitykseen tai konserttiin tai kanadalainen lähetystoimiluvan saaja (CRTC 1986, § 2).

Lisäksi musiikki voi poikkeuksellisesti täyttää Canadian Content määritelmän tapauksissa, joissa kyseessä on kokonaan kanadalaisen säveltämän tai sanoittaman teoksen instrumentaaliesitys, kyseessä on teoksen esitys, jonka kanadalainen säveltäjä on tehnyt yksinomaan instrumentaaliksi tai musiikkiesitys joka on äänitetty ennen vuotta 1972 (vanhan sääntelyn aikana) ja täyttää yhden MAPL-kriteerin (CRTC 1986, § 2.2.2).

MAPL-kriteeristö voi johtaa käytännössä erikoiselta tuntuviin lopputuloksiin. Esimerkiksi Kanadan suosituimpien pop-artistien Celine Dionin tai Bryan Adamsin musiikkia ei välttämättä luokitella kanadalaisiksi.²⁸ Tämä ei estä heidän musiikkinsa soittamista radiossa, mutta rajoittaa esitysmääriä.

Canadian Content toteutuu musiikkityylien minimikiintiöinä. Sekä radioiden edunvalvoja Canadian Association of Broadcasters (CAB) että kanadalainen ääniteala Canadian Recording Industry Association (CRIA) ovat onnistuneet muuttamaan kiintiöitä. Esimerkiksi kiintiöprosentin nostaminen pop/rock genressä 1998 johtui musiikkiteollisuuden vaatimuksesta; aikaisempi prime-time kiintiö nousi 10 % ja vastaavasti CAB sai prime time aikaa lyhennettyä tunnilla.²⁹

Julkisen palvelun radioita koskevien toimintaehtojen mukaan pop-, rock-, ja dance-kategoriassa vähintään 30 % musiikista lähetysviikon aikana (= seitsemän peräkkäistä päivää sunnuntaista alkaen) tulee olla Canadian Content vaatimusten mukaisia, lisäksi ohjelmisto tulee sijoittaa järkevästi jokaiselle lähetyspäivälle³⁰ (CRTC 1986, § 2.2.7). ”Special Interest”-kategoriassa lähetysluvan haltijan on sisällytettävä vähintään 10 % lähetysviikon aikana Canadian Content vaatimusten mukaisesti. Lisäksi ohjelmisto tulee sijoittaa järkevällä tavalla jokaiselle lähetyspäivälle kello 06-24 välillä (CRTC 1986, § 2.2.3).

Kaupallisia radiokanavia koskevat omat toimintaehdot, joista voidaan kuitenkin poiketa yksittäisessä toimiluvassa. Kaupallisissa radioissa Kanadalaisen musiikilla on pop-, rock-

²⁸ Silloin kun kyse on amerikkalaiperäisestä kappaleesta.

²⁹ Sääntelyhistoriasta, kts. CRTC 1998-14.

³⁰ Tästä kiintiöstä on kaksi poikkeusta. Etnisen ohjelmatoiminnan (Etnisellä ohjelmalla tarkoitetaan millä tahansa kielellä toteutettua määrätulle kulttuuriselle tai rodulliselle ryhmälle suunnattua ohjelmaa, joka ei koske Kanadan, Ranskan tai Iso-Britannian alkuperäisväestöä.) harjoittaja voi etnisen ohjelmajakson aikana pudottaa Canadian Content minimikiintiön seitsemään prosenttiin (CRTC 1986, § 2.2.4). Radio voi pudottaa Canadian Content kiintiön 20 %:iin, jos lähetysviikon aikana 35-49 % musiikkiohjelmistosta on instrumentaalimusiikkia tai 15 %:iin, jos lähetysviikon aikana vähintään 50 % ohjelmiston musiikista on instrumentaalimusiikkia (CRTC 1986, § 2.2.6.a-b).

ja dance-genressä 35% viikkokiintiö maanantaista perjantaihin kello 6-18 välillä. Tullakseen luetuksi kiintiöön musiikkiesitykset on soitettava kokonaisuudessaan³¹. CRTC myönsi vuonna 1998 pienen lievennyksen vanhan musiikin kanaville, kiintiö on 30 % sellaisilla kanavilla, joiden musiikista vähintään 90% on julkaistu ennen vuotta 1981. Special Interest Music-ryhmässä ja etnisten ohjelmien osalta kiintiö on kaupallisilla sama kuin julkisen palvelun radiollakin.³²

Ranskankielisellä markkina-alueella toimivien englanninkielisten kaupallisten FM- ja AM-radioiden on pidettävä hittikappaleiden³³ osuus musiikista alle 50 %:ssa ohjelmistosta lähetysviikon aikana (CRTC 2009-62, kohta 9). Aikaisemmin säätely rajoitti voimasoittoa myös englanninkielisellä markkina-alueella, mutta vuonna 2009 englanninkielisen markkina-alueen rajoitus poistettiin, koska se ei auttanut turvaamaan vanhaa musiikkia soittavien asemien säilymistä joka oli yksi säätelyn tavoite.

Canadian Content alkuperäsäätely edustaa vahvaa protektionismia ja perustuu avoimesti myös musiikkiteollisuuden tukemiselle. CRTC:n päätösasiakirjoista voi päätellä, että radioalan lisäksi musiikkiteollisuus on vahvasti mukana sisältöjen säätelyprosessissa, ja sen mielipiteillä on merkitystä. Säätelyn tavoitteita silmälläpitäen musiikkiteollisuuden mukanaolosta ei ole haittaa alkuperäsäätelyn valmistelussa.

Sekä Ranskassa että Kanadassa vahvat suojelutoimenpiteet ovat ilmeistä seurausta naapuruussuhteesta kahden popmusiikin superkulttuurin eli Englannin ja Yhdysvaltojen kanssa. Kanadassa ranskan kielen kiintiö on suurempi kuin Ranskassa. Huomioiden vielä kanadalaisuutta koskevat alkuperävaatimukset ainakin ranskankielisen musiikin säätely on Kanadassa kokonaisuutena tiukempi kuin eurooppalaisessa esikuvamaassa. Ranskan kielen asema maan vähemmistökielenä on ilmeinen syy tähän. Toinen syy voi olla Kanadan vapaampi säätelyilmasto. Euroopan Unionin alueella näin vahva kansallisen alueen suojaaminen loukkaisi todennäköisesti EU:n peruseriaatteita ja johtaisi sanktioihin jäsenmaata kohtaan.

³¹ Fade out on sallittua (CRTC 1998-132, § 29).

³² CRTC 1986, § 2.2.3-2.2.4 ja § 2.2.8-2.2.9.

³³ Hitiksi määritellään kappale, joka on joskus päässyt CRTC:n käyttämällä musiikkilistoilla top 40 joukkoon: Nielson BDS Country Spins, Billboard Canadian Hot 100, Billboard Hot 100 Singles, Billboard Hot Country, Canadian Music Network National Airplay, Canadian Music Network Country Top 50 Audience, The Record Country, RPM 100 Country Tracks, RPM 100 Singles, RPM Retail Singles, The Record Retail Singles (CRTC 2009-61, kohdat 30-32).

Selvityksen muista maista Englannissa on sisällöltään samantyyppistä yksityiskohtaista alkuperää koskevaa sääntelyä. Kanadalaisen sääntelymalli eroaa brittiläisestä merkittävästi siinä, että se koskee myös kaupallisia radioita.

Vuosikertomuksessa 2006-2007 CBC:n johto määritteli omaksi visiokseen kanadalaisten ihmisten yhdistämisen Canadian Content sääntelyn avulla. CBC oli jo aikaisemmin noudattanut sääntelyä hyvin suurella prosentilla; syyskuusta 2005 syyskuuhun 2006 välisellä ajanjaksolla sääntely toteutui ympärivuorokautisesti mitattuna englanninkielisillä kanavilla 99 %:sti ja ranskankielisillä kanavilla 100 %:sti (CBC 2006-07, s. 29).

Genreä koskeva sääntely

Suomi

Sekä Yleisradio että Radio Nova ovat vapaita varsinaisesta genresääntelystä. YLE:n tulee varmistaa musiikkitoimittajiensa riippumattomuus koskien jazzia, hengellistä, klassista ja kansanmusiikkia, jotka soivat pääosin YLE Radio1-kanavalla (YLE 2001 musiikkipolitiikan linjaukset). Populaarimusiikin puolella YLE:lla ei ole vastaavaa yleisohjetta. Epävirallista genreen kohdistuvaa itsesääntelyä esiintyy erikoisohjelmien tilaussopimuksissa, joissa profiilit voidaan rajata tarkasti. Esimerkiksi vuosina 2003-2004 Radio Suomi lähetti Heimo Holopaisen toimittamaa ohjelmasarjaa ”Hollen dollarihymy”. Sen musiikkiprofiili oli tarkan mietinnän tuloksena rajattu kattamaan rock-musiikin ja Beatles-yhtyeen alkamisen välinen aika eli 1950—1960-luvun taite (Holopainen 17.2.2009). Sopimus sitoo siis ohjelman toimittajaa yleisellä tasolla mutta jättää yksittäiset kappalevalinnat toimittajan päätettäväksi.

Erikoisohjelmien ulkopuolella YLE:n muu musiikkitarjonta on tosiasiaa säänneltyä. Vuonna 2006 tapahtuneen muutoksen myötä kunkin kanavan musiikkiosasto määrittelee koko maan - myös alueellisten maakuntatoimitusten - käytössä olevan musiikin. Radio Suomen musiikkipäällikön mukaan alueellisten musiikkitoimittajien ikäjakauma saattoi aikaisemmin olla ongelma, maakunnissa ei myöskään ole aina aikaa panostaa musiikkivalikoimaan pienen toimituksen resursseilla (Hietämäki 9.2.2009). Musiikkipäätöksissä keskeistä on yksittäinen kappale, ei artisti. Kanavalla ei ole julkistettua soittolistaa, mutta musiikkivalintojen keskittyminen erikoisohjelmien ulkopuolella antaa viitteitä jonkinlaisen sisäisen soittolistan olemassaolosta.

Radio Novalla ei ole välittömästi genreä koskevia ehtoja, mutta toimilupa edellyttää kanavan suuntautuvan pääsääntöisesti 25-50-vuotiaisiin kuuntelijoihin. Musiikilla on tärkeä tehtävä kohderyhmän määrittelyssä. Viestintäviraston vuonna 2007 teettämän sisältötutkimuksen mukaan Radio Novan toteutunut kanavaprofiili vastaa lupaehtoja, vaikkakin tutkimusotannan musiikkivalinnat viittasivat siihen, että Nova painottuu kohderyhmän nuorempaan puoliskoon (Alafossi 2007, s. 17.).³⁴

Norja

Yleisradioyhtiö NRK:n ydintoimintaan kuuluu monipuolisen genre- ja teemavalikoiman esittely sekä ohjelmakategorioissa että yksittäisen ohjelman puitteissa (Vedtekter, § 3.4). NRK:n vuosiarvioinnissa sääntöä on arvioitu musiikkiprofiilien kautta. NRK P1-P3 kanavien vuosittainen musiikkitarjonta on esitelty genreittäin. Vaikka profiilit vaihtelevat kanavittain, ja sekä pop että rock dominoivat P1:n ja P3:n tarjontaa, NRK:n tarjonta täyttää kokonaisuutena monipuolisen genrevalikoiman tavoitteen (Medietilsynet 2007, s.157-165).

Kaupallisten radioiden puolella Radio Norge- ja P4-kanavien toimiluvat edellyttävät näiden lähettävän pienille ryhmille suunnattua musiikkia. Termi käsittää tietyn genren ystäville tarkoitettuja erikoismusiikkiohjelmia. Molemmat kanavat täyttävät lupavaiheessa antamansa sitoumukset, P4 on jopa vuodessa kaksinkertaistanut kiintiönsä. (Taulukko 9).

TAULUKKO 4. *Erikoismusiikkiohjelmien lähetyskiintiöt vuositasolla Norjan kaupallisissa radioissa*

	Toimiluvan ehdot	2006	2007
Radio Norge	300 ohjelmatuntia	421	310
P4	320 lähetystä + 200 ohjelmatuntia	431 lähetystä + 329 ohjelmatuntia	723 lähetystä + 825 ohjelmatuntia

Lähde: Medietilsynet 2007, s. 55.

Toisin kuin Radio Norge, P4 on myös lupahakemuksessaan sitoutunut genrekohtaisiin kotimaisen musiikin tuntikiintiöihin. Taulukko 10 osoittaa, että viime vuosina tavoitteet ovat jääneet toteutumatta marginaalimusiikkiin kuuluvissa ryhmissä ja ylittyneet lasten-

³⁴ Vuonna 2009 suoritetussa sisältötutkimuksessa Nova ei ollut mukana.

sekä pop ja rock-musiikin osalta. Norjalaisen musiikin kokonaiskiintiö on myös ylittynyt vajaalla kolmanneksella. Medietilsynet ei ole katsonut tarpeelliseksi reagoida kiintiöiden alitukseen (Nermoen 14.1.2009).

TAULUKKO 5. P4-kanavan vuositasolla ilmoitetut tuntimääräiset norjalaisen musiikin kiintiöt

Genre	Lupailmoitus	2004	2005	2006	2007
lastenmusiikki ja laulut	150	325	298	277	250
folk, country, roots, tanssiyhtyeet	125	150	50	73	72
jazz	125	93	35	47	34
pop ja rock	1 100	1 570	1 427	2 024	1 838
r&b, rap, world, etno	100	98	109	109	66
YHTEENSÄ	1 600	2 236	1 919	2 530	2 260

Lähde: Medietilsynet 2007, s. 70.

Iso-Britannia

Eri kanavilla on omat Service License linjauksiin perustuvat sääntelynsä. Esimerkiksi Radio 1 -kanavan tulisi tarjota musiikkia laajennetulta soittolistalta joka huomioi myös tuntemattomampia ja innovatiivisia kappaleita. Sen tulisi lähettää viikkotasolla vähintään 60 tuntia erikoismusiikkia (= musiikkia joka vetoaa tiettyyn kuulijaryhmään) keskittymällä määrättyyn musiikkigenreen tai useampaan kiinnostavaan musiikkityyliin. Lisäksi SoPPs edellyttää kanavan lähettävän vähintään 40 % ohjelmistostaan joko puhe- tai erityisiä musiikkiohjelmia, joissa käsitellään yksittäisiä genrejä tai ryhmää eri genrejä (toteutuma 2007 43 %).

Radio 2-kanavan tulee tarjota musiikkia ympäri maailmaa ja avartaa kuulijoiden musiikillista makua. Etnisen musiikin tarjonnan tulisi sisältää myös Iso-Britannian alkuperäismusiikkityylit folkin ja puhallinmusiikin (brass). Elävän musiikin tarjontaan tulisi kuulua orkestereita, musiikkiteatteria, festivaaleja, pienimuotoisia konsertteja, live-tuokioita ja musiikin työpajoja. Radio 2-kanavan tulisi lähettää laajempaa musiikkiohjelmistoa kuin mikään muu pääradiokanavista sisältäen yli 1.100 tuntia erikoismusiikkiohjelmia vuodessa (toteutuma vuonna 2007: 1109 tuntia). SoPPs edellyttää vähintään 60 tuntia musiikkiteatteria ja elokuvamusiiikkia (toteutuma vuonna 2007: 76 tuntia).

Radio 3, 1Xtra ja BBC 6-kanavilla ei ole genre-sääntelyä, mutta niillä on omat musiikkiin perustuvat profiilinsa.

Kaupallisella puolella Classic -kanavan toimilupaehdot sisältävät genresääntelyä siten, että kolmen peräkkäisen ohjelmatussin aikana 75 % musiikista on pääosin klassista ja kevyttä klassista, mutta se voi sisältää myös teatteri- ja elokuvamusiikkia jota ei luokitella pop-musiikiksi.³⁵ Pop-musiikkia voi olla enintään 25 % kaikesta musiikista. Niin ikään Classic -kanavan ohjelmiston tulee kuuden tunnin jaksoissa mitattuna vedota erilaisiin musiikkimakuihin ja mieltymyksiin tarjoamalla useiden eri artistien esityksiä ja/tai säveltäjien teoksia.

Absolute Radio kanavan genre-sääntely on pelkistetympi. Syyskuussa 2008 hyväksytyn määrittelyn mukaan kanava tarjoaa musiikkia klassisilta rock-albumeilta.

Ranska

Radio Francea ei koske varsinainen genre-sääntely, siltä edellytetään ainoastaan että sen tulee lähettää monipuolista ohjelmistoa (Radio France, § 4). Kaupallisten kanavien kohdalla genreä säännellään välillisesti kielisääntelyn kautta. Kieltä koskeva kiintiösääntely on sidottu chanson-käsitteeseen, joka liittyy kevyeen laulettuun musiikkiin. Klassinen musiikki on siis vapaa kielikiintiöistä. Musiikkilajien eriarvoisuus selittyy sillä, että Loi Carignon luotiin ranskalaisen musiikin puolustamiseksi angloamerikkalaisen kevyen musiikin maailmanvalloitusta vastaan. Chanson-kiintiöt vaikuttavat etenkin suurta suosiota nauttivien ”main stream”-musiikkia soittavien radiokanavien musiikkivalintoihin.

Kanada

Kanadassa on yksityiskohtainen genreluokitus. Sen tarkoituksena on selventää musiikkikäsitteitä ja radioformaattimäärittelyjä sekä edistää vähän radioaikaa saavan musiikin käyttöä lähetyksissä (CRTC 2000, s. 1). Luokittelu turvaa minimikiintiöt kanadalaiselle ja ranskankieliselle musiikille erityisesti populaarimusiikissa. Sääntelyä muutettiin viimeksi vuonna 2000 yhteistyössä radioasemien kanssa.

³⁵ Lähetystoiminnan yleislaissa pop-musiikiksi määritellään sähköistetty rytmimusiikki. Määritelmä ei ole sidottu äänitteiden myyntilukuihin. Pop-musiikkia ovat myös Vuoden 1960 alun jälkeen julkaistut singlet, jotka on sisällytetty BBC:n tai kaupallisen brittikanaavan pop-musiikkilistoille, äänitetty tai julkaistu musiikkilistoille pääsyä varten tai jotka Ofcom arvioi sisältönsä puolesta sopiviksi pop-listoille tai listattu 'Guinness Book of British Hit Singles'- tai 'The Billboard Hot 100 Book'-kirjajulkaisuissa tai joiden arvioidaan tulevan listatuksi näiden kirjojen tuleviin painoksiin. (BBA § 85.6.2.a.ii)

Kanadan genreluokitus esitellään yksityiskohtaisemmin liitteessä 2 ja samalla Radio Canadian musiikkianalytikko Bertrand Roux antaa käytännön esimerkkejä siitä, miten vuonna 2000 tapahtuneet muutokset helpottavat ei-kanadalaisten musiikkiesitysten siirtymistä populaarimusiikin ryhmästä viihdemusiikkiryhmään ja sitä kautta helpommin soitettavaksi. Jos musiikki ei sovi muihin ryhmiin, se luokitellaan populaarimusiikiksi (Roux 13.11.2008).

Tekijänoikeuden vaikutus – case Finland

Tekijänoikeus on hyvin politisoitunut ja intohimoja herättävä oikeudenlaji. Se kohdistuu kasvavassa asemassa olevaan luovaan talouteen, joka käsittää viihde- ja mediateollisuuden mutta myös tietokoneteollisuuden. Tekijänoikeusjärjestelmän hyväksyttävyydestä ja vaikutuksesta radiotoiminnassa on usein lähes vastakkaisia mielipiteitä. Oikeudenhaltijoille radiointikorvauksilla on nykypäivänä levymyynnin heikentyessä entistä suurempi merkitys. Tekijänoikeusvapaan musiikkisisällön tavoittelemisen voi vaikuttaa ammattimaisen musiikin asemaan pitkällä aikavälillä heikentävästi. Samalla musiikkialalla kuitenkin myönnetään, että radiomedia on edelleen parhaita tapoja markkinoida musiikkia kuluttajille.

Radioryitykset saavat myös itsenäistä tekijänoikeudellista (lähioikeus)suojaa, niiden lähetyssignaalia ei saa luvatta käyttää esimerkiksi osana toisen yrityksen palvelua. Radiomusiikkiin vaikuttavaa sääntelyä tutkittaessa olennaisia ovat kuitenkin ohjelmatuotantojen ytimeen eli luoviin sisältöihin liittyvät oikeudet. Radioryitysten näkökulmasta musiikki on tärkein kilpailutekijä. Joitakin puhepainotteisia kanavia lukuun ottamatta se ratkaisee kanavan menestymisen, joka taas vaikuttaa suoraan mainostuloihin tai välillisemmin julkisen palvelun radion oikeutukseen kerätä käyttövarat kansalaisilta. Tältä kannalta tekijänoikeuden keskeinen merkitys on sen vaikutuksessa radiomusiikin tuotantohintaan, jonka on pysyttävä (liiketaloudellisesti) perustellussa suuruusluokassa.

Vastakkaisissa mielipiteissä on kyse ennen kaikkea erilaisesta arvottamisesta – miten radioryitykset ja toisaalta oikeudenhaltijoita edustavat järjestöt näkevät musiikin osana radiotoimintaa; mikä on niiden suhde toisiinsa ja kuinka suuri itsenäinen arvo musiikilla on lähetystoiminnan arvoketjussa? Ei myöskään sovi unohtaa kuulijan näkökulmaa, joka koskee lähinnä sisältöjä. Kuulija kaipaa omien mieltymystensä mukaista musiikkia, ja

koska makuja on monia, myös ohjelmiston pitäisi tarjota monipuolinen kattaus musiikkia. Tekijänoikeus ei saisi estää monipuolisen musiikin tarjontaa, ja lähtökohtaisesti laki itsessään kohtelee eri musiikkityylejä yhdenvertaisesti. Kuten seuraavasta käy ilmi, tekijänoikeus voi silti vaikuttaa radiossa soitettavan musiikin valintaan.

Yhdysvaltalaisen äänitteiden Gramex-vapaus

Suomen lain mukaan lähioikeussuojaa saa Suomessa tallennettu äänite (TekijäL § 45 ja § 46). Siksi yhdysvaltalaisen musiikin radioitosta ei tarvitse maksaa lähioikeuksia koskevia Gramex-maksuja, korvaus musiikin tekijöille Teoston kautta riittää.³⁶ Toisin on asia Englannissa. Siellä kansallista suojaa annetaan ns. julkaisu-kriteerin mukaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jos Yhdysvalloissa julkaistu levy ilmestyy markkinoille 30 vuorokauden kuluessa myös Englannissa, sen radioitosta Englannissa tulee maksaa korvauksia (Talonpoika 20.9.2008; Alaspää 3.10.2008).

Asiaan vaikuttaa myös Yhdysvaltain varauma kansainvälisessä ”Rooman sopimuksessa”, jossa säännellään muusikon ja äänitetuottajan suojaa radiolähetyksissä sopimusvaltioissa (art. 12 ja 16). Koska suomalainen musiikki ei saa lähioikeussuojaa Yhdysvalloissa, ei myöskään Suomi vastavuoroisesti tunnusta lähioikeussuojaa yhdysvaltalaisille muusikoille ja levy-yhtiöille (Suomen varauma voimaannpanoasetuksen kohdassa § 2.4).

Suuri osa nykypäivän länsimaisesta radiomusiikkitarjonnasta on yhdysvaltalaista pop- ja rock-musiikkia. Sen vuoksi tämän genren puoli-ilmaisella tarjonnalla suomalaisessa radiossa on merkitystä etenkin iltaisin ja öisin. Radiokanavien prime-time tarjonnassa Gramex-vapaus ei ohjaa ratkaisevasti musiikkivalintoja, vaan musiikkiprofiilin pitää sopia kohdeyleisöön.

Erilaiset korvauskäytännöt vaikuttavat myös muuten musiikkivalintoihin. Gramex on hinnoitellut lähetykorvaukset yhtäläisesti vuorokaudenajasta riippumatta. Sen sijaan Teostolla on edullisempi tariffi kello 24-06 väliselle yöajalle. Siksi yöaikaan kanavamusiikki voi painottua klassiseen tai amerikkalaiseen musiikkiin. Kaupallisella puolella asemat antavat sisäistä ohjeistusta etenkin yösoiton osalta (Möller 3.2.2009).

³⁶ Gramex-maksuilla tarkoitetaan äänitteen käytöstä muusikoille ja äänitetuottajille tekijänoikeusjärjestön kautta maksettavia korvauksia. Teosto hallinnoi sävelteoksen käyttöä musiikin tekijöiden (säveltäjä, sanoittaja, sovittaja ja kustantaja) puolesta ja suorittaa saadut korvaukset eteenpäin.

SBS-ketjuun kuuluvien radiokanavien ”Gramex-pitoisuus” osoittaa Gramex-korvausten merkityksen kaupallisten radiokanavien musiikkipäätöksiin vaikuttavana tekijänä. Esimerkiksi joulukuussa 2008 City-radioiden (957, Sata Mega, Jyväskylä) koko radiosoitosta noin 40 % oli Gramex-musiikkia, Radio Voicella osuus oli noin 45 % ja Radio Iskelmällä noin 60 % (Ryynänen 3.2.2009).

Kanavien ohjelmaprofiilit selittävät asemien välisiä eroja. Cityradiot ovat painottuneet amerikkalaisen rock-musiikin soittamiseen.

YLE:n puolella esimerkiksi Radio Suomi ei musiikkipäällikkö Hietamäen mukaan tietoisesti etsi Gramex-vapaata musiikkia (Hietamäki 9.2.2009). Kaupallisen radion puolella Gramex-korvausten vaikutus musiikkivalintoihin tunnustetaan avoimemmin. Esimerkiksi SBS Median radiokanavilla (The Voice, Iskelmä, Radio 957, Radio Sata, Radio Jyväskylä, Radio Mega) Gramex-suojattua musiikkia ei soiteta käytännössä lainkaan yöaikaan, myös päivisin Gramex-korvaus otetaan SBS-kanavien musiikkivalinnoissa huomioon. Kanavien musiikkilähetyksiä ohjaavan Selector-ohjelman asetuksissa Gramex-vapaan musiikin ohjelmoinnille on oma paikkansa. Amerikkalaisen musiikin suosiminen tapahtuu suomalaisen musiikin kustannuksella ja tarkalla ohjauksella. Esimerkiksi SBS-ketjun Voice-kanavalla suomalaisen musiikin soittaminen yöaikaan olisi vastoin toimintaohjeita (SBS ketjun toimitusjohtaja Ryynänen 19.2. ja 13.3.2009). Myös monet muut kaupalliset radiokanavat ohjeistavat toimittajiaan musiikkivalinnoissa etenkin yöajaksi (Möller, 3.2.2009). Ohjeistuksia ei ole julkisesti saatavilla. On todennäköistä, että kyseessä on toimittajia sitova sääntely kustannusten rationalisoimiseksi.

Valtakunnallinen Radio Nova ei lähetä Gramex-vapaata musiikkia kustannusten säästämiseksi. Se valikoi musiikkinsa yksinomaan kuulijatutkimusten perusteella, mutta tiedostaa joidenkin kanavien optimoivan Gramex-maksuja. Yhtiön näkemyksen mukaan Radio Novan ja Gramexin välinen (myöhemmin esiteltävä) oikeusriita tariffitasosta tulee ratkaisemaan sen, miten paljon toimialalla jatkossa käytetään Gramex-vapaata musiikkia (Manninen 25.3.2009).

Musiikin hinta ei aina ratkaise musiikkivalintoja. Helsinkiläinen paikallisradio Radio Syke toimi vuosina 1989-1990. Kanavan entisen päätoimittajan Heimo Holopaisen mukaan aseman johto ei ohjeistanut Gramex-korvausten optimoimisesta eikä kanavalla ollut soittolistoja. Ainoa ohjeistus johtui kanavan profiilista, joka sekin oli laaja-alainen,

Radio Syke tavoitteli kahden muun paikallisradion (Radiot City ja Ykkönen) ulkopuolelle jäävää kuulijajoukkoa soittamalla musiikkia lähes laidasta laitaan, pois jätettiin vain iskelmä ja sitä edeltävä ”rillumarei” sekä raskas metallimusiikki (Holopainen 17.2.2009).

Jos tuotantokustannuksia optimoidaan käyttämällä edullisempia yhdysvaltalaisia äänitteitä, musiikkitarjonta yksipuolistuu. Samalla kotimaisen musiikin tunnettavuus heikkenee ja sitä kautta alalla toimivien muusikoiden ja levy-yhtiöiden mahdollisuus toimia ammattimaisesti voi heikentyä. Tämä voi olla vahingollista erityisesti Suomen kaltaisessa pienessä maassa, jossa levymyynnillä on suhteellisen pieni ja Gramex-korvauksilla korostuneen suuri merkitys muusikon tulonmuodostuksessa.³⁷

Tulevaisuudessa yhdysvaltalaisen äänitteiden käyttö voi vähentyä, jos kongressin 4.2.2009 saama esitys lainmuutokseksi toteutuu. Se antaisi muusikoille ja levy-yhtiöille oikeuden saada korvauksia tekijöiden tavoin musiikin radioinnista. Ennako-odotukset lainmuutokselle ovat pienet, Yhdysvaltain hallitus ei ole vielä ottanut kantaa asiaan (Gronow 6.2.2009).

Eine Kleine Nachtmafia ja YLE24 Klassinen

Kesällä 1990 Yleisradion radiotoiminnan johtaja Olli Alholle esitettiin uusi ohjelmaidea. Se pohjautui tauottomille klassisen musiikin yölähetyksille, jotka toteutettaisiin syyskuun alusta alkaen. Ajatuksen takana oli nuorille suunnatun Radiomafia-kanavan ohjelmapäällikkö Pentti Kemppainen. Esitys sai hyvän vastaanoton, ja lähetystoiminta alkoi jo elokuussa 1990.

Klassisen musiikin yöradiota Eine Kleine Nachtmafia alettiin lähettää seitsemänä yönä viikossa, maanantaista torstaihin 24-06 ja perjantaista sunnuntaihin 02-06 välisenä aikana. Teknisesti ohjelmat toteutettiin kuuden cd-levyn makasiinisoittimella, johon oli ladattu yön ohjelma. Lisäksi saatavilla oli varasoitin samalla musiikkisisällöllä. Laitteet eivät olleet ammattikäyttöön tarkoitettuja vaan halpoja kuluttajamalleja. Vuorotyönjohtaja hoiti ohjelmälähetysten, käytännössä hän sai valmiiksi ladatun soittimen ja testasi sen toimivuuden ennen lähetystä.

³⁷ Gramex-korvauksen merkityksestä, kts. mm. Muusikkojen Liiton lausunto Opetusministeriölle 16.9.2008.

Musiikki koostui muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta täysin tekijänoikeusvapaasta vakavan musiikin klassikkosäveltäjien teoksista klassisina tulkintoina.³⁸ Ensimmäisenä syksynä vuorossa olivat mm. kaikki Mozartin, Beethovenin ja Mahlerin sinfoniat sekä Verdin oopperat 1950-luvun huippukapellimestareiden ja -orkestereiden äänityksinä (Kemppainen 2.7.1990).

Eine Kleine Nachtmafia sai alusta alkaen hyvän vastaanoton kuulijoiden parissa. 25.-31.10.1990 mitatun kuuntelijatutkimuksen mukaan viikon keskimääräiseksi kuuntelijaluvuksi tuli 35 000 kuulijaa per yö (päivämätön Radio Mafian tiedote). Kaiken kaikkiaan ohjelma tarjosi elämyksiä ja muutti nuorisokanavan ohjelmaprofiilia tuoden sen piiriin YLE Radio1-kanavan kuulijoita. ”Nachtmafia” oli Kemppaisen mukaan kulttuuriteko minimaalisilla tuotantokustannuksilla (Kemppainen 22.1.2009). Tammikuussa 1992 kaupallinen Classic Radio sai valtioneuvoston toimiluvan pääkaupunkiseudulle. Samalla klassista musiikkia lähes ainoana toimijana siihen asti lähettänyt Yleisradio sai vakavasti otettavan kilpailijan. Helmikuussa 1992 tehty kuuntelijatutkimus osoitti Classic Radion tavoittavan kuuluvuusalueellaan 8 % kuulijoista, kun YLE Radio1 kanavan tavoittavuus oli 14 %.³⁹

Muuttuneessa tilanteessa Kemppainen esitti Alholle uuden ympärivuorokautisen klassisen kanavan rakentamista Classic Radion kuuluvuusalueelle. Teknisesti toiminta-ajatus oli samanlainen kuin Nachtmafialla. Myös yksi vuorokautisen ohjelmiston neljästä ohjelmamodulista olisi sama kuin Nachtmafialla (Kemppainen 3.4.1992). YLE 24 Klassinen aloitti keväällä 1992 ja kuului aluksi digilähettyksinä ja internetistä simulcasting-toimintana neljänä kuuden tunnin ohjelmamodulina (Yöklassinen, Aamuklassinen, Päiväklassinen ja Iltaklassinen). Nyt Yöklassinen soi myös YLE Radio1 -kanavalla. Yleisradio on sittemmin käynyt läpi kanavauudistuksia (vuosina 1990 ja 2003), mutta uusi ympärivuorokautinen ohjelma samoin kuin klassisen musiikin yöohjelma soivat yhä.

Radio Peili – asiaa päivin, jazzia öin

Yleisradion uusi digitaalinen kanava Radio Peili aloitti toimintansa 12.10.1998. Kanavaslogan esitteli ohjelmatarjonnan, päivisin kanava tarjosi yksinomaan puheohjel-

³⁸ Tekijänoikeusjärjestöt Teosto ja Gramex vaativat normaalit tekijänoikeusraportit ja löysivät varsinkin alussa joitakin suojan piiriin kuuluvia kappaleita. Myöhemmin ohjelmatoimitus oppi välttämään tekijänoikeudellisia karikoita paremmin (Kemppainen 22.1.2009).

³⁹ Classic Radio lopetti toimintansa vuonna 2009 kesken toimilupakauden.

mia, yöaikaan mukana oli ”klassista jazzia”, joka tarkoitti yli 50 vuotta sitten julkaistuja jazz-äänitteitä (Radio Peilin tiedote 7.10.1998). Musiikkiohjelmisto tuli suoraan tietokoneen muistilta ja sisälsi myös juonnot. Kanava kuului myös paikallisesti analogisena, aluksi pääkaupunkiseudulla mutta myöhemmin myös muissa isoissa kaupungeissa (Kemppainen 10.2.2009). Kuuluvuusalueen laajentuminen ylitti Teoston sopimusehdossa salliman ilmaiskäytön. Teosto-korvausten ”laukeaminen” johti musiikkitarjonnan lakkaamiseen liian kalliina. Nykyään YLE:n puhekanava toimii eri nimellä eikä sisällä musiikkipainotteisia yöohjelmia.

Tapausten arviointia

Eine Kleine Nachtmafia ei ole sovellettavissa kuvaukseksi alan käytännöstä, vaan se on yhden ohjelman erikoistapaus. Tapaus kuvaa kuitenkin osaltaan, miten tekijänoikeudelliset kysymykset - tässä tapauksessa pääasiassa tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suoja-aika - vaikuttavat ohjelmistoon. Toiseksi se antaa esimerkin siitä, että ohjelmasta voi tulla kuulijoita kiinnostava ja aikaa kestävä, vaikka sisältö kootaan yksinomaan tekijänoikeusvapaasta materiaalista ja tuotetaan edullisesti ilman välijuontoja. Kolmanneksi tapaus näyttää, miten radioiden välinen kilpailu kuulijoista edellyttää nopeita ratkaisuja ja muutosvalmiutta.

Radio Peili on toinen esimerkki radioiden mahdollisuudesta tuottaa musiikkitarjontaa tekijänoikeuskorvauksia optimoiden. Julkisen palvelun tehtävä edellyttää monipuolista tarjontaa, mihin edellä mainitut klassisen ja jazz-musiikin erikoislähetykset sopivat hyvin. Kaupallisella puolella kanavien toimilupaehdot estävät vastaavan toiminnan. Poikkeaminen kuulijoiden odottamasta musiikkitarjonnasta saattaisi karkottaa myös kuulijoita ja mainostuloja kaupallisilta radioilta.

Riitoja korvauksista

Gramex ja Teosto solmivat oikeudenhaltija-asiakkaidensa kanssa edustussopimuksen, jolla niille siirtyy yksinoikeus hallinnoida ja kerätä radiokorvaukset asiakkaan puolesta. Kaupallisten radioasemien Gramex-sopimuksissa keskeinen korvaustasoon vaikuttava seikka on suojattujen äänitteiden lähetyskeston osuus kokonaislähetysajasta (Alaspää 3.10.2008).

Alkuperäisen radiolähetyksen osalta Gramexin oikeudessa on kyse pakkolisenssistä eli korvausoikeudesta, Teoston oikeus perustuu sopimuslissenssimalliin. Sopimusjärjestelyjen erona on se, että Teoston ja radion välillä on oltava sopimus eli yksimielisyys musiikin käytön ehdoista, ennen kuin radio voi laillisesti soittaa musiikkia. Gramexin suhteen laki ei edellytä etukäteissopimista, mutta radioiden on maksettava käytöstä korvaus jälkikäteen. Esimerkiksi SBS-kanavaketjulla ei ole koko toimintansa aikana ollut etukäteissopimusta korvauksista Gramexin kanssa (Ryynänen 13.3.2009).

Radioiden tariffeista on käyty useita oikeusriitoja, ja viime vuosina radiot ovat menestyneet vaatimuksissaan. Helsingin hovioikeuden päätös 14.10.2007 (HelHO 2007:28) laski YLE:n korvaustasoa neljänneksellä, YLE vaati alunperin korvausten puolittamista. Korkein hallinto-oikeus vahvisti 4.10.2005 alempien oikeusinstanssien päätöksen Gramexin määräävän markkina-aseman käytöstä kaupallisten radioiden tariffikäytännöissä (KHO Dnro 2715/2/03).

Radio Nova ja Gramex sopivat vuonna 2009 monivuotisen riidan radiokorvausten tariffitasosta. Novan toimitusjohtajan mukaan osapuolet sopivat jo alioikeusvaiheessa, että lopputulos tulee vaikuttamaan koko kaupallisen radiokentän tariffeihin (Manninen 25.3.2009). Näin myös tapahtui, hovioikeudessa saavutettu sovintoratkaisu toimii Gramexin ja Suomen Radioiden Liiton uuden puitesopimuksen pohjana. Riidan kohteena oli kaupallisten radioiden korvauksessa käytettävän jakajan suuruus.

Tariffikiistat eivät yleensä heijastu radion kuulijoille. Poikkeuksen muodosti lokakuussa 2001 alkanut nettiradioiden hiljeneminen kuudeksi vuodeksi. Protestina tekijänoikeusjärjestöjen näkemyksille korvausperusteista suuret kaupalliset radiot (Kiss FM, Nova, NRJ) lopettivat kanaviensa rinnakkaistarjonnan internetin kautta (simulcast). Ainoksi simulcast-kanavaksi jäi tuohon aikaan suurten radioyhtymien ulkopuolisen Radio Helsingin rinnakkaislähetys verkossa. Muut kaupalliset kanavat palasivat simulcast-lähetysiin vuonna 2007.

Teosto ja Suomen Radioiden Liitto sopivat 24.3.2009 korvauksista koskien kaupallisten radioiden simulcasting korvauksia. Sopimus kattaa vuodet 2009-2010 ja koskee nykyisellään 30 radiokanavaa. Sovittu tariffi perustuu radioiden liikevaihtoon ja niiden soittaman suojatun musiikin määrään.

Sanomalehtikirjoituksissa oikeudenhaltijoiden vaateet arvioidaan lähes poikkeuksetta ahneudeksi. Siksi on ymmärrettävää, että oikeudenhaltija-asiakkaat eivät ole yksittäisiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta innostuneita julkisesti kommentoimaan saati puolustamaan korvauksia. Joskus syynä on myös se, että artistit eivät ole asiasta samaa mieltä heitä edustavan tekijänoikeusjärjestön kanssa. Tästä on esimerkkinä kaupallisen radiotoiminnan alkamisvuonna 1985 perustettu tamperelaisten muusikoiden vetämä ”Rocktaiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Rotat”. Sen tavoitteena oli saada Gramexia halvemmat sopimukset radioyhtiöiden ja kotimaisen rockin tekijöiden kanssa. Taustalla oli Gramexin ja juuri perustettujen ensimmäisten kaupallisten paikallisradioiden erimielisyys korvauksen tasosta. Yhdistyksen keulahahmona toimi Juice Leskinen (Uimonen 2009).

Korvausten kerääminen ulkomaisesta musiikista

Tekijänoikeuslaki ja Rooman sopimuksen vastavuoroisuussääntö turvaavat radiointikorvaukset myös useimmille ulkomaisille oikeudenhaltijoille. Molemmilla tekijänoikeusjärjestöillä on opetusministeriön asettamana määräaikainen yksinoikeus radiokorvausten keräämiseen Suomessa (TekijäL § 25f, 26, 47 ja 47a). Gramexin käytännön mukaan ulkomaisen musiikin oikeudenhaltija voi saada korvauksen liittymällä joko suoraan suomalaisen järjestön jäseneksi tai liittymällä ulkomaisen sisarjärjestön jäseneksi, jonka kanssa Gramexilla on vastavuoroisuussopimus. Teoston kansainväliset vastavuoroisuussopimukset koskevat useimpia maita. Lisäksi laki edellyttää Teostoa suorittamaan korvauksen yksittäiselle tekijälle tämän pyynnöstä kolmen vuoden kuluessa käyttöä koskevan vuoden päättymisestä (TekijäL § 26).

Ohjelmalähetysten monikanavajakelu

Uusien jakelutapojen avulla sama lähetys voidaan jakaa esimerkiksi internetin ja mobiiliverkon kautta. Opetusministeri asetti 21.2.2008 työryhmän selvittämään, voisiko tekijänoikeuslakia muuttaa niin, että osapuolilla olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet sopia saman lähetyksen samanaikaisesta jakelusta samalle maantieteelliselle alueelle eri jakelukanavissa (ns. monikanavajakelu).

Työryhmä jätti kesäkuussa 2008 raportin, joka sisälsi puheenjohtajan ehdotuksen uusiksi lainkohdiksi ja eri mieltä olevien jäsenten näkemykset. Puheenjohtajana toimineen

asianajaja Sakari Aallon ehdotus sisältää oletettaman, jonka mukaan sopimus oikeuksien lähettämistä kattaa a) samanaikaisen ja sisällöltään muuttamattoman lähettämisen eri jakelutavoilla samalla lähetysalueella b) ilman eri korvausta mikäli alkuperäinen korvaus kattaa kohtuuskäytöstä katsoten monikanavaisuuden tuottaman lisäarvon c) jos ei toisin sovita. Oikeudenhaltijapuolen työryhmän jäsenet vastustivat esitystä, koska se kaventaisi tekijöiden, esiintyvien taiteilijoiden ja tuottajien sopimusvapautta henkisen työn tuloksiin (OPM 2008:18, s 1-7).

Työryhmässä mukana olleen SBS-radioasemaketjun toimitusjohtajan mukaan uudet jakelutavat eivät korvaa radiokuuntelua perinteisen lyhyen kantaman (FM) taajuusalueiden kautta vaan täydentävät sitä (Ryynänen 13.3.2009). Jos lakiehdotus astuisi voimaan puheenjohtaja Aallon ehdottamassa muodossa, on odotettavissa tulkintariitoja siitä, missä vaiheessa saman ohjelman jakaminen useamman jakelukanavan kautta tuottaa niin paljon lisäarvoa, että siitä tulisi maksaa lisäkorvausta.

Suoja-aika

Musiikin tekijöitä koskeva suoja-aika kestää 70 vuotta laskettuna viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta (TekijäL § 43). Muusikon ja äänitetuottajan suoja-aika lakkaa 50 vuodessa laskettuna pääsääntöisesti äänitteen ensijulkaisusta (TekijäL § 45-46). Jos teoksesta tehdään uusi sovitus, muunnelman suoja-aika lasketaan sovittajan kuolemasta. Samoin jos samasta kappaleesta tehdään uusi taltiointi, sen lähioikeussuoja lasketaan uuden version ensijulkaisusta.

EU:n komissio esitti direktiiviä lähioikeuksien suoja-ajan pidentämiseksi 95 vuoteen (KOM (2008) 464). Muutosesitys oli lausuntokierroksella jäsenmaissa syksyllä 2008. Kuten yleensäkin tekijänoikeusasioissa, myös nyt esityksen vaikutuksista esitettiin vastakkaisia näkemyksiä.

Esityksen kannattajien mukaan suoja-ajan pidennys voi parantaa vanhojen muusikoiden asemaa, kun entistä vanhemmat kappaleet tuovat korvauksia. Samalla se vähentää radioiden tarvetta valikoida musiikkia taloudellisin perustein (Tekijänoikeustoimikunta 2008, s. 3). Muusikoiden liiton puheenjohtajan Ahti Vänttisen mukaan muutos toisi ”köyhät serkut” lähemmäksi paremmassa asemassa olevien musiikintekijöiden suoja-aikaa (Vänttinen 2008, s.1).

Kriitikoiden mukaan korvausten jakaminen yli 50 vuotta sitten julkaistuilla äänitteillä soittaneille muusikoille olisi epävarmaa. Pidennys vaikeuttaisi myös vanhan kulttuuriperinnön välittämistä kansalaisille uusien palveluiden kautta; musiikin digitoinnissa ja uusmedian sisältöpalvelujen lanseeraamisessa on luotettu lähioikeussuojan lakkaamiseen 50 vuoden jälkeen (mm. Tekijänoikeustoimikunta ja Pekka Gronowin nettiblogisarja aiheesta YLE:n verkkosivuilla osoitteessa <http://blogit.yle.fi/pekka-gronow>). Yleisradion näkökulmasta pidennys voisi käytännössä vaikeuttaa vanhojen radio-ohjelmien uusintälähettyksiä internetin kautta, sen sijaan yli 50 vuotta vanhojen kaupallisten äänitteiden radiosoitto uusissa ohjelmissa on pientä (1-2 % äänitesoitosta). Koska tekijänoikeuksilla ei ole rekisteröintivaatimusta, äänitteiden suoja-ajan laskeminen voisi myös tuottaa ongelmia (Gronow 10.4.2009).

Suoja-ajan pidentäminen voisi siis vaikuttaa musiikin radiosoittoon eri tavoin. Se voisi nostaa ohjelmatuotannon kustannuksia ja heikentää etenkin vanhaa musiikkia sisältävien ohjelmien lähettämistä. Toisaalta suoja-aikojen harmonisointi yhdysvaltalaisen äänitteiden kanssa voisi edesauttaa soittolistojen monipuolistamista ja tuoda kotimaista musiikkia entistä paremmin kuuluville. Esityksen vaikutukset jäävät arvailujen varaan, sillä suoja-ajan pidennys jäi toteuttamatta osan jäsenmaista vastustettua sitä EU:n ministerineuvostossa.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Julkisen palvelun radio

Musiikilla on aina ollut suuri merkitys julkisen palvelun radioiden ohjelmistossa, ja se nousi ohjelmatoiminnan keskiöön viimeistään viime vuosisadan lopulla. Pentti Kemppainen on kuvannut prosessia siten, että aikaisemmin musiikilla oli taiteellinen, viihteellinen ja elämyksellinen tehtävä. Nykyään myös julkisen palvelun radiot ovat alkaneet hyödyntää musiikin välineellistä arvoa (Kemppainen 2001, s. 327). Musiikki soi radiomediassa korvaten puhetta lähetyssisältönä, ja musiikin muodostaman kanavaäänin avulla kuulijat valitsevat suosikkikanavansa. Jos julkisen palvelun lähetystoiminnan kulttuuripoliittiset tavoitteet säilyvät muuttuneessa tilanteessa, korostuu vastuu musiikin käyttämisessä ja sitä koskeva ohjaus voi vaatia uudelleentarkastelua.

Vapaata musiikkivalintaa rajoittavan säätölyn tulee pohjautua kulttuuripoliittisesti hyväksyttäviin tavoitteisiin, jotka kunnioittavat ilmaisun vapautta ja muita perusoikeuksia. Public Service Radio-toiminnassa musiikin nykyisen sisältösäätölyn yleisiä tavoitteita ovat kulttuuriperinnön suojeleminen, musiikkitarjonnan monipuolisuuden edistäminen sekä monissa tapauksissa kansallisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen. Julkisen palvelun radioyrityksissä lähivalvontaa suorittaa yhtiön toimiva johto tai sitä valvova johtokunta.

Sisäisen valvonnan lisäksi valtion omistamiin mediayhtiöihin kohdistuu parlamentaarista valvontaa, joka lisää toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Myös viranomaiset valvovat julkisradioita mutta ilman tehokkaita puuttumiskeinoja. Julkisin varoin ylläpidetty lähetystoiminta toteuttaa erikseen määriteltyä julkisen palvelun tehtävää. Tutkituissa maissa ”Public Service Remit” löytyy ohjelmallisina yleisnormeina erityislajeista tai radioyhtiön säännöistä. Kun säätöly jää näin yleiselle tasolle, niiden toteutumista on vaikea mitata.

Kiinnostavaa suoritettussa säätölyvertailussa on se, että monissa vertailumaissa säätöly, sen seuranta ja valvonta on osa kulttuuripolitiikkaa - toisin kuin Suomessa, jossa se on eroteltu viestintäpolitiikkaan. Pohjoismaista musiikkia koskevaa erityissäätölyä löytyy vain Norjasta. Englannissa, Ranskassa ja Kanadassa musiikkia säännellään huomattavasti yksityiskohtaisemmin kuin Pohjoismaissa. Kotimainen musiikki saa toistaiseksi hyvin

radioaikaa Pohjoismaissa. Sääntelylle ei siinä mielessä ole suurta tarvetta, lähinnä se vakiinnuttaisi nykyisen käytännön. Erityissääntelyn ei tule olla itsetarkoitus, mutta radiomusiikin sääntelyllä voitaisiin varmistaa, että valtionyhtiö suorittaa jatkossakin lupamaksuihin perustuvan julkisen palvelun tehtävän keskeisellä sisältöalueella. Yksityiskohtainen sääntely voi myös motivoida sääntelyn kohdetta tavoitteiden saavuttamiseksi. Se lisää myös läpinäkyvyyttä; konkreettisten tavoitteiden asettaminen velvoittaa radioyhtiöt laatimaan yksityiskohtaisia selvityksiä joista käy ilmi, miten tarjonnan monipuolisuus ja kulttuuriperinnön turvaaminen toteutuu käytännön tasolla.

Sääntöjen noudattamishalukkuuteen vaikuttavat useat tekijät; esimerkiksi valvonnan tehokkuus ja seuraamusten ankaruus. Musiikin radioitoon sääntelyssä on kyse kulttuuripoliittisista tavoitteista, joiden toteuttamiseksi asiantuntijajenkilöstön on työskenneltävä pitkäjänteisesti. Siksi sanktioita olennaisemmaksi nousee mielestäni sitouttaminen ja motivointi. Itsesääntely on ulkopuolelta annettuja määräyksiä rakentavampi sitouttamisen tapa. Silloin radioyhtiö pääsee itse muodostamaan omat tavoitteensa esimerkiksi kieli-, alkuperä- ja genresäännöksissä yleisten tavoitteiden mukaisesti.

BBC:tä voi pitää julkisen palvelun radiotoiminnan lippulaivana sekä historiallisilla että sisällöllisillä perusteilla. Myös sääntelyn tasolla BBC:n operatiivisen johdon valmistelumat *SoPPs-sitoumukset* ovat hyvä esimerkki konkreettisista itse annetuista lupauksista. Niiden merkitystä lisää se, että sisältölupaukset annetaan kanavakohtaisesti. Tarkkoina lukuina ilmaistut tavoitteet ja niiden toteutumista kuvaavat yksityiskohtaiset vuosiraportit antavat ulospäin selkeän kuvan yhtiön toiminnasta ja julkisten varojen käyttämisestä. Yksityiskohtainen sääntely on ominaista angloamerikkalaiselle Common Law-oikeusjärjestelmään perustuvalla ajattelulla ja voi osaltaan vaikuttaa myös lain ulkopuolella luotuun detaljisääntelyyn. Käytännön syy kattavalle itsesääntelylle löytyy BBC:n johdon halusta konkretisoida keinot yhtiön julkisen palvelun tehtävän tavoitteiden saavuttamiseksi ja linjausten kautta julkistettu tavoite korkealaatuisen, luovan ja mieleen jäävän ohjelmiston tarjoamisesta kuulijoille. BBC:n vuosiraportit osoittavat, että sääntelyssä määritellyt tavoitteet toteutuvat pääsääntöisesti.

Kulttuuriperinnön turvaaminen

Sääntelyn tasolla kansallisen kulttuuriperinnön säilyminen ei toteudu vertailumaista Suomessa ja Ruotsissa. Näissä maissa ei ole erikoissääntelyä koskien musiikkilähetysten

kieltä, kansallisuutta, kotipaikkaa tai tuotantomaata eikä kiintiöitä arkisto-ohjelmille. Eri tekijät voivat olla osasyynä varovaiseen sääntelypolitiikkaan. Molempia maita yhdistää esimerkiksi pohjoismainen ja legalistinen oikeusajattelu, jossa klassisella sananvapaudella on vahva merkitys.⁴⁰

Maiden välillä on myös eroja. Ruotsilla on satojen vuosien aikana kehittynyt kansallinen kulttuuri-identiteetti. Lisäksi ruotsalainen pop-musiikki on pärjännyt kansainvälisesti hyvin menestyshyhtye ABBA:n ajoista lähtien ja on osa maan vientiteollisuutta. Nämä erityispiirteet puoltaisivat vahvempaa ruotsalaista sääntelyä. Suomessa kotimaisen musiikin asema on eurooppalaisittain poikkeuksellisen vahva äänitteiden myynnillä arvioituna. Suosio heijastuu myös radiotarjontaan ja vähentää tarvetta tilanteen korjaamiseen sääntelyn keinoin.

Norjassa sääntelyllä turvataan kansallista kulttuuriperintöä siten, että kaikilla valtakunnallisilla radioilla on norjalaisperäisen musiikin minimikiintiö, joka myös toimii käytännössä.

Sääntelyn puuttumisesta huolimatta suomalainen musiikki soi hyvin radiossa. Onko lisäsääntelylle siis tarvetta? Mielestäni vastaus riippuu siitä, kuinka kestäväällä pohjalla nykytilanne on. Jos kotimaisen musiikin suosio jatkuu entisellään, kilpailu kuulijoista takaa sen soittamisen ilman sääntelyä. Jos uudet sukupolvet kasvavat globaalin kulttuurin kuluttajiksi ja kansallisen kulttuuriperinnön turvaaminen on edelleen tavoiteltavaa, saattaa sääntelylle olla enemmän tarvetta. Ohjelmalliset yleiset tavoitteet eivät mielestäni yksistään takaa kotimaisen musiikin radiosoittoa, koska niiden toteutumista ei voi arvioida objektiivisesti eikä asetetuilla sanktioilla siksi ole suurtakaan merkitystä.

Musiikillisen kulttuuriperinnön turvaaminen näkyy paremmin kolmessa muussa tutkimuksen kohdemaassa Iso-Britanniassa, Ranskassa ja Kanadassa. Iso-Britanniassa kielen turvaamiselle ei ole tarvetta, ei myöskään Kanadassa valtakielen osalta. Ranskan-kielisellä musiikilla on 65 % minimikiintiö Radio Canadian pop-musiikin tarjonnassa sekä etusija kaikessa Radio Francen toiminnassa. Tiukan kielisääntelyn kautta ranskan-kielinen laulettu kevyt musiikki säilyy angloamerikkalaisen musiikin rinnalla. Iso-Britanniassa alkuperää koskeva kiintiösääntely perustuu vahvasti artistin kansalaisuudelle. Norjassa ja

⁴⁰ Esimerkiksi SR toimilupaehdoissa painotetaan sananvapauden kunnioittamista radiotoiminnassa (SR tillstånd, § 6)

Kanadassa tulkinta on laajempi huomioiden myös musiikin tekijöiden kansallisuuden sekä artistin tai musiikin tekijöiden asuinpaikan. Laaja tulkinta edistää monikulttuurisen yhteiskunnan arvoja, kansalaisuuskaiteeri alkuperäisen kulttuurin esilletuomista.

Kanadalaisen musiikin yksityiskohtainen alkuperäsääntely turvaa maan kulttuuriperintöä. MAPL-kriteeristö ja sen tulkinta estävät ”naapurista tulevan valloittajan hyökkäysrytykset”; edes kanadalaisen tähtiartistin mukaantulo amerikkalaisperäisen kappaleen tulkitsijaksi ei muuta sen statusta kanadalaiseksi.

Iso-Britannialle, Ranskalle ja Kanadalle on yhteistä se, että kaikkien sääntelyssä näkyy painokkaasti julki tuotu sitoutuminen kansallisten musiikin tekijöiden ja artistien tunnetuksi tekemiseen. Musiikkiteollisuuden tarpeisiin vastaaminen näyttää siten olevan sitä merkittävämpää, mitä suuremmasta maasta on kyse. Machillin ajatusmallia seuraten selitys voi löytyä englantilaisen, ranskalaisen ja kanadalaisen musiikin menestyksestä ulkomailla. Kansainvälisesti menestyvä musiikki on osa maitten vientiklusteria ja merkki maan kulttuurisesta arvostuksesta kansainvälisessä yhteisössä.

Musiikkitarjonnan monipuolisuus

Musiikkityyliä ja muuta musiikin luonnetta koskeva sääntely pyrkii turvaamaan monipuolisen radiotarjonnan. Aikaisemmin etenkin eurooppalaisissa yleisradioyhtiöissä vallinnut kansalaisten sivistämisen missio johti klassisen musiikin ylitarjontaan muun musiikin kustannuksella. Klassista musiikkia tarjotaan edelleen pääasiassa yhdellä ”kulttuurikanavalla”, ja radiot ylläpitävät omia vakavan musiikin orkestereita. Silti horisontti on laajentunut, julkisradiot pyrkivät laajentamaan kansalaisten tietoisuutta ympäröivästä maailmasta ja muista kulttuureista monipuolisen musiikkitarjonnan avulla ilman genererajoja. Monipuolisuus toteutuu kokonaistarjontana, yksittäiset kanavat profiloidaan musiikillisesti kuulijaryhmittäin.

Pohjoismaissa monikulttuurisen ja monipuolisen ohjelmavalikoiman esittely kuuluu yhtiöiden yleisvelvoitteisiin kaikessa lähetystoiminnassa. Suomessa YLE:n musiikkilinjaukset sisältävät ohjelmallista itsesääntelyä pop-genren ulkopuolisten musiikkityylien radioiton turvaamiseksi. Kempvaisen mielestä pohjoismaisten yleisradioiden analogisessa tarjonnassa 2000-luvun alkuun mennessä toteutunut kolmen kanavan strategia oli riittämätön kaikkien ikäryhmien saavuttamiseksi. Keski-ikäiset kuulijat jäivät hänen

mukaansa vähälle huomiolle (Kemppainen 2001, s. 333). Optimistisesti ajateltuna digitaalisten palveluiden avulla lisääntynyt kanavatarjonta parantaa monipuolisen musiikkitarjonnan mahdollisuuksia ja voi parhaimmillaan tarjota lisää ohjelma-aikaa marginaalimusiikin ohjelmille. Pessimistisemmän arvion mukaan internetistä ja muusta uusmediasta tulee enimmäkseen kaupallisten formaattiradioiden toissijainen jakelukanava.

Englannista löytyy vertailumaiden laajin tarjonnan monipuolisuutta turvaava musiikin sääntely. BBC:n kanavia koskeva itsesääntely koskee kanavakohtaisesti uuden ja elävän musiikin, erikoisohjelmien sekä arkistoitujen musiikkiesitysten tarjonnan minimimääriä. Arkisto-ohjelmien kiintiö on ainoa laatuaan. Suomessa asia otetaan vakavasti ilman sääntelyä; YLE:n Elävä arkisto tarjoaa verkon kautta satoja audio- ja tuhansia videoleikkeitä menneiltä vuosilta. Kanadassa kansallinen valvontaviranomainen on luonut kaikentyyppisiä radiotoimijoita koskevan musiikin luokitusjärjestelmän. Se antaa CBC:lle ja kaupallisille radioille selkeän työkalun musiikkiohjelmointia varten ja vähentää sääntelyä valvovan viranomaisen ja radioiden välisiä tulkintaerimielisyyksiä. Myös eurooppalaisessa radiokentässä on tilausta luokitusten yhdenmukaistamiselle.

Kaupallisen radion sääntely

Vertailun vuoksi tutkimuksessa on tarkasteltu myös kaupallisia valtakunnallisen lähetysoikeuden radiokanavia. Radiotoiminnan ideologisista, organisatorisista ja tavoitteellisista lähtökohdista huolimatta kaupallinen ja ei-kaupallinen lähetystoiminta ovat toiminnallisesti lähestyneet toisiaan musiikkipäätöksissä. Myös Public Service Broadcast-yritykset profiloivat toimintansa kohdennettuihin kuulijaryhmiin musiikin avulla ja rakentavat kuulijapalautteen avulla kanavakohtaisia soittolistoja. Yhtäläisyys on sikäli näennäistä, että julkisen palvelun tehtävää toteutetaan ja arvioidaan yhtiötasolla erityyppisten kanavien kokonaisuutena. Kaupallisen radion toimilupasääntely ja toiminnan arviointi on kanavakohtaista, vaikka yritys toimisi useamman kanavan verkostona kuten julkisen palvelun radiotoimijakin. Selitys voi löytyä siitä, että toimilupasääntelyn avulla pyritään tarjoamaan mielekäs kanavakokonaisuus ja sisältötarjonta tietyllä alueella. Siksi eri yhtiöiden kanavia on tarkasteltava yhdellä alueella eikä monen alueen verkostona.

Norjassa julkisen palvelun tehtäviä sisällytetään kaupallisen radion toimilupaehtoihin. Tämä näkyy myös musiikin säätelyssä; P4-kanavalla on Pohjoismaista pisimmälle viety sitoutuminen monipuoliseen musiikkitarjontaan, kun se on sitoutunut konkreettisiin tuntimääriin eri musiikkityyleissä.

Kaupallisten radioiden musiikkia koskeva säätely löytyy yleisimmin toimilupaehdoista. Tarkastelluista maista Suomessa Radio Novan lupaehtot ovat hyvin yleisellä tasolla ilman musiikkia koskevia erityismääräyksiä. Norjassa P4- ja Radio Norgen lupaehtot sisältävät kieltä, alkuperää ja genreä koskevia määräyksiä. Iso-Britanniassa Classic ja Absolute Radiolla on alkuperä- ja genresäännöksiä. Kanadassa viranomaismääräykset säätelevät kaupallistenkin radioiden musiikin käytön. Kanadan mallin mukainen yleissääntely toteuttaa hyvin yhdenvertaisuusperiaatetta mutta ei ota huomioon toimijoiden erilaisuudesta johtuvia erityistarpeita.

Toimilupaprosessi perustuu usein hakijan itse antamiin formaattimäärittelyihin. Sisältösääntely näyttääkin perustuvan valtakunnallisilla kaupallisilla kanavilla hakuvaiheen kilpailutilanteeseen, joka muodostaa lupaa hakeville kanaville aidossa kilpailutilanteessa lupatoiminnan ”pullonkaulan”. Toimiluvan myöntävä viranomainen voi valita kilpailevista tarjouksista kokonaisuutena sopivimman. Valintaratkaisuisissa muut tekijät kuten omistussuhteet ja hakijayhtiön vakavaraisuus näyttävät nousevan kuitenkin usein sisältölupauksia suurempaan rooliin. Prosessin lopputuloksena valtakunnallisen kaupallisen kanavan musiikkia koskevat ohjelmistomääritykset ovat melko yleisluontoiset tai, kuten Suomessa, ne puuttuvat kokonaan. Valtakunnallinen kaupallinen radiotoiminta perustuu laajaa yleisömäärää tavoitteleviin formaatteihin ja on ymmärrettävää, että kanava itse pyrkii saamaan musiikin käytön omaan harkintaansa mahdollisimman vapaasti. Myös valtakunnallisilla julkisen palvelun radioilla on usein väljät ulkoa annetut kriteerit musiikin käytölle. Voidaan kuitenkin kysyä, eikö kaikkia samalla kuuluvuusalueella toimivia kaupallisia radioita tulisi kohdella yhdenvertaisesti hallinnollisissa toimilupakäytännöissä, ja eikö laaja kuuluvuusalue merkitse myös suurempaa yhteiskunnallista vastuuta ohjelmasisällöistä?

Sisältösääntelyn tulevaisuus

Radiomaailma elää teknistä murrosta, kun kanavatarjonta muuttuu ja pirstaloituu digitaalisuuden ja uusmedian myötä. Jo nyt ”visual radio” löytyy eri palveluntarjoajilta, ja

huomispäivän radion jakelumalleissa kuva voi olla jo keskeinen osa sisältöä. Tekninen kehittyminen voi siis muokata sisältöpäätöksiä esimerkiksi visuaalisesti, mutta on syytä erottaa toisistaan jakelutapa eli väline ja jaettava sisältö. On hyvin todennäköistä, että myös tulevaisuudessa radioksi kutsutuissa palveluissa musiikki on edelleen ydinsisältö, jolla palvelut menestyvät tai kaatuvat.

Sisältösääntelyn näkökulmasta teknistä muutosta merkittävämmäksi näyttää nousevan julkisen palvelun radiotoiminnan tulevaisuus. Kuka tuottaa tulevaisuudessa julkisilla varoilla kustannetun ohjelmasisällön? Tätä pohditaan eri maissa. Suomessa kansanedustajan ja entisen YLE:n hallintoneuvoston puheenjohtajan Mika Lintilän komitea esitti huhtikuussa 2009 siirtymistä tarveharkintaisesta televisiolupamaksusta kaikille kotitalouksille pakolliseen mediamaksuun. Tätä kirjoitettaessa asia on ratkaisematta.

Jos yleisön vaatimuksissa korostuisi viihteen painottuminen YLE:n radiokanavilla, muutos voisi johtaa ristiriitaan voimassa olevan julkisen palvelun tehtävän kanssa. Tällöin YLE:n julkisen palvelun tehtävää tulisi tarkistaa. Jos taas yleisö kaipaaisi monipuolisempaa sisältöä vastineeksi, sen tueksi voisi kehittää yksityiskohtaisempaa sääntelyä kuten esimerkiksi ohjelmallisia tavoitteita BBC:n tyyliin.

Maaliskuussa 2009 Helsingin Sanomia julkaisevan Sanoma Newsin toimitusjohtaja Mikael Pentikäinen oli esittänyt Yleisradion yksinoikeuden purkamista julkisilla varoilla tuotettuun uutisointiin ja palveluiden julkista kilpailuttamista tulevaisuudessa kustannustehokkaamman mallin löytämiseksi. Ottamatta kantaa ehdotuksen puolesta tai vastaan on todettava, että Pentikäisen argumentit istuvat kulttuuritarjontaankin. Terveyspalveluiden monopolit on jo purettu monessa maassa. Ei ole mahdotonta, että jonain päivänä valtion monopoli lupa- tai budjettivaroin tuotettuun lähetystoimintaan voi murtua ja tehtäviä jaetaan kaupallisille toimijoille.

Muuttuneessa tilanteessa lähetystoimintaa ohjaava sääntely olisi mietittävä uudelleen. Tärkeä kysymys olisikin ehkä se, mitä lähetetään eikä kuka lähettää. Yhdenvertaisuus edellyttäisi sääntelyn kohdistamista neutraalisti sekä julkiseen että kaupalliseen radiotoimintaan, kun kyse on samantyyppisestä ohjelmasisällöstä. Käytännössä kaupalliset radiot voisivat saada Suomessakin julkisen palvelun tehtäviä, jolloin niille voisi kohdistaa julkisen palvelun tehtävän toteutumista varmistavaa sääntelyä.

YLE:n toimitusjohtaja Mikael Jungner asetti 2009 talvella yhtiönsä tavoitteeksi ulkoistaa 2011 alkaen jopa 20 % toimitetuista radio-ohjelmista ulkopuolisille tuotantoyhtiöille. YLE haluaa synnyttää Suomeen radio-ohjelmia tekevien itsenäisten tuotantoyhtiöiden toimialan (Räikän artikkeli Helsingin Sanomissa 7.3.2009). Tuotantojen ulkoistamisella tavoitellaan kustannussäästöjä, mutta se voi myös parantaa kanavan monipuolisuutta. Monialainen musiikki- ja muu ohjelmatuotanto voi menestyä radiossa, jossa tuotantobudjetit ovat televisioon verrattuna pieniä ja jossa pyörii vähemmän ammattimaisia tuotantoyhtiöitä. Esimerkiksi kansanmusiikki voi saada ohjelmantuottajia alalla toimivista yhdistyksistä ja oppilaitoksista, tätä testattiin jo Sibelius-Akatemian tuottaman kuukauden toimineen kansanmusiikkiradion ohjelmatuotannossa syksyllä 2009.

Käsitteiden yhdenmukaistaminen joko kansallisesti tai EU:n puitteissa voisi myös parantaa toiminnan laatua. Englannissa Ofcom tulkitsee musiikkityyliä koskevia termejä tapauskohtaisesti tutkiessaan, miten kaupalliset radiot noudattavat toimilupaa koskevia formaattiehtoja. Toimialan ja valvojan välisten selkeiden pelisääntöjen puuttuminen voi johtaa konflikteihin ja haitata lähetystoiminnan rakentavaa suunnittelua. Yhtenäinen tulkinta musiikin luokituksesta voidaan saavuttaa toimijoiden yhteistyönä esimerkiksi lausuntomenettelynä tai toimikunnan kautta, jossa koko radiokenttä on kattavasti edustettuna. Tehostunut yhteistyö lisää tulkinnan ennakoitavuutta. On tärkeää, että kaikki genret alalajeineen huomioitaisiin ja luettelo päivitetäisiin uusien tyyliuuntien mukaan ottamiseksi. Yhdenmukaistamisen ei pitäisi rajoittaa musiikin valinnan vapautta, vaan sen tulisi olla työväline eri käyttöjä arvioitaessa.

Lopuksi on myös syytä miettiä yleisemmällä tasolla, mihin kulttuuripolitiikan oikeudellistuminen voi johtaa. Onko lisääntyneen sääntelyn taustalla käsitys siitä, että kulttuuri kehittyy väärään suuntaan? Holhoavan ajattelun sijaan tulisi löytää kestäviä perusteita sääntelyn taustaksi. Radiomusiikin sääntelyn kohdalla tulisi pyrkiä selvittämään, miten kansalaiset pääsevät nauttimaan siitä musiikista mistä pitävät. Tarjoaako radiokenttä helposti tavoitettavilla jakelukanavilla jokaiselle jotakin eli riittävästi musiikillisia vaihtoehtoja maksuttomilla ja yleisesti käytettävillä kuuntelutavoilla? Myönteisessä tapauksessa lisäsääntelylle ei ole tarvetta, kielteisessä sääntelyn kehittämistyötä voidaan jatkaa.

Lähteet

Kirjallisuus

Ader, Thorsten (2006): Cultural and Regional Remits in Broadcasting. *Iris Plus*; Legal Observations of the European Audiovisual Observatory, Issue 2006/8.

Ala-Fossi, Marko ja Holma, Aino (2008): *Toimiluvanvaraisten radioiden sisältötutkimus 2008*. Viestintäviraston julkaisuja 9/2008.

Alasuutari, Pertti (1999): *Laadullinen tutkimus*. 3.painos. Vastapaino. Tampere 1999.

Allmenkringkastningsrådet: *Allmenkringkastningsrådets rapport 2003*.
Osoitteessa www.medietilsynet.no (luettu 16.11.2009).

Barendt, Eric (1993): *Broadcasting Law; a Comparative Study*. Oxford 1993.

BBC Trust: *BBC Service Licenses, Operating Framework, Version 3*.
Osoitteessa www.bbc.co.uk (luettu 16.11.2009).

Biltereyst, Daniel (2004): Public service broadcasting, popular entertainment and the construction of trust. *European Journal of Cultural Studies*. Volume 7, Number 3. August 2004.

Bowden-Smith, Kif: *Revolution at the BBC*.
Osoitteessa www.transdiffusion.org (luettu 16.11.2009).

Christman, Ed (2009): *Performance Right Act Reintroduced to Congress*. Billboard 4.2.2009.

BBC: *Public purpose remit, stimulating creativity and cultural excellence*.
Osoitteessa www.bbc.co.uk (luettu 16.11.2009).

CRTC: *Communications Monitoring Report 2008*.
Osoitteessa www.crtc.gc.ca (luettu 16.11.2009).

CSA1992: Les textes législatifs et réglementaires applicables aux radios privées.
Teoksessa Machill (1996): *Musique as Opposed to Music: Background and Impact of Quotas for French Songs on French Radio*. *The Journal of Media Economics* 9(3). 1996.

CSA 2007: *Créer une radio en France, Éléments d'information*.
Osoitteessa www.csa.fr (luettu 16.11.2009).

ERICarts (2001): *All Talents Count, A Pilot Inventory of National Cultural Policies and Measures Supporting Cultural Diversity*. ERICarts 2001 (julkaisematon tutkimus).

Hoikka, Mikko (2007): Viestinnän moniarvoisuus eurooppalaisena oikeusperiaattena teoksessa *Miten vapaa sana? Viestintäoikeuden vuosikirja 2006*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2007.

Husa, Jaakko (1988): *Johdatus oikeusvertailuun. Oikeusvertailun perusteet erityisesti julkisoikeutta silmällä pitäen*. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1988.

Huuskonen, Mikko (2006): *Copyright, Mass Use and Exclusivity - On The Industry Initiated Limitations to Copyright Exclusivity, Especially Regarding Sound Recording and Broadcasting*. Doctoral Thesis. Helsinki 2006.

Kempainen, Pentti (2001): *Radion murros, julkisradioiden kanavauudistus Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa*. Helsingin Yliopiston viestinnän laitos. Helsinki 2001.

Kempainen Pentti: päiväämätön luentomoniste

Kurkela, Vesa ja Uimonen Heikki (2007): Usko, toivo ja petollinen rakkaus. Rock-kulttuuri ja suomalaisen radiopolitiikan muutos. *Etnomusikologian vuosikirja* vol 19. Suomen etnomusikologinen seura ry. Tampere 2007.

Lalanne, B (1994): *8 Francais sur 10 aprouvent les quotas*. L'Expansion 1994.

Lewis, Peter (2004): "Radio Broadcasting in the UK". Ericarts 2004. Osoitteessa www.culturalpolicies.net (luettu 16.11.2009).

Luukka, Teemu (2009): Ylen radioasemilla soivat eri hitit kuin kaupallisilla asemilla. *Helsingin Sanomat* 3.4.2009.

Machill, Marcel (1996): The French Radio Landscape. The Impact of Radio Policy in an Area Defined by the Antagonistic Forces of Commercialization and Cultural Protection. *European Journal of Communication* (Volume 11) 1996(a).

Machill, Marcel (1996): Musique as Opposed to Music: Background and Impact of Quotas for French Songs on French Radio. *The Journal of Media Economics* 9(3). 1996(b).

Malm, Krister ja Wallis, Roger (1992): *Media Policy and Music Activity*. Routledge. London 1992.

Medietilsynet: *Allmenkringkastingsrapporten, kringkastingsåret 2007*. Osoitteessa www.medietilsynet.no (luettu 16.11.2009).

Moisi, Dominique (1996): Die Franzosen möchten anders sein. *Die Zeit* 36 (1 September 1995). Teoksessa Machill (1996) *Musique as Opposed to Music: Background and Impact of Quotas for French Songs on French Radio*. *The Journal of Media Economics* 9(3). 1996.

Muselier, R(1996): Rapport d'information sur la chanson d'expression française 9.2.1994. Teoksessa Machill (1996): *Musique as Opposed to Music: Background and Impact of Quotas for French Songs on French Radio*. *The Journal of Media Economics* 9(3). 1996.

Nikoltchev, Susanne (2007): The Public Service Broadcasting Culture. *Iris Special*, European Audiovisual Observatory. Strasbourg 2007.

NRK Årsrapports 2008 osoitteessa www.nrk.no (luettu 16.11.2009).

Oesch, Pekka (2009): *Regulation of radio music*. D'Art Topic No. 30, 2009.
Osoitteessa www.ifacca.org

Opetusministeriö (2008): *Monikanavajakelua selvittävän työryhmän raportti*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:18. Helsinki 9.6.2008.

Opetusministeriö (2008): *Selvitys työsuhteolettaman ottamisesta tekijänoikeuslakiin*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:17. 11.6.2008.

Pasold, Lisa (2002): *French Radio in sync with quota targets. Music and Media* 19.10.2002. Osoitteessa www.musicandmedia.org (luettu 16.11.2009).

Radio Centre 2007: *An Introduction to Commercial Radio*.
Osoitteessa www.radiocentre.org (luettu 16.11.2009).

Radio Centre 2008: *The Output and Impact of Commercial Radio*.
Osoitteessa www.radiocentre.org (luettu 16.11.2009).

Räikkä, Jyrki (2009): Yleisradio houkuttelee tuotantoyhtiöitä taloonsa. *Helsingin Sanomat* 7.3.2009.

Tala, Jyrki (2005): *Lakien laadinta ja vaikutukset*. Edita Publishing. Helsinki 2005.

Tekijänoikeustoimikunta: *Lausunto Opetusministeriölle tekijänoikeuden suoja-ajan pidentämisestä koskevasta Komission ehdotuksesta*. Helsinki 29.10.2008.

Uimonen, Heikki (2008): *Gramex ja Rotat*. Julkaisematon artikkeliluonnos. Tampere 2008.

Uusikylä Petri, Karinen Risto ja Koskela, Tuomas (2008): *Televisio- ja radiotoiminnan toimilupajärjestelmä. Raportti sidosryhmien näkemyksistä*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 22/2008.

Vänttinen, Ahti (2004): Voimasoitto kuluttaa. Pääkirjoitus, *Muusikko-lehti* 2/2004.

Vänttinen, Ahti (2008): Köyhät serkut. Pääkirjoitus, *Muusikko-lehti* 3/2008.

Wiesand, Andreas (1998): *TV-Quota Regulations and other Legal or Political Conditions Influencing the Arts and the Media - Some International Comparisons*. ERICarts 1998.

Yacast 2008: Bilan Radio, 1er semester 2008.
Osoitteessa www.yacast.fr (luettu 16.11.2009).

Kansainväliset säädökset

Euroopan yhteisön perustamissopimus 25.3.1957

Euroopan ihmisoikeussopimus 4.11.1950

Kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriytysten suojaamisesta. Rooma 26.10.1961

Protocol on the system of public broadcasting in the (EU) Member States
C 340/109

Kansalliset lain tasoiset säädökset

BBC Royal Charter 19.7.2006 (UK)

Broadcasting Act 1990 (UK)

Broadcasting Act 2.1.1991, c 11 (CA)

Communications Act 17.7.2003, c 21 (UK)

Kringlov per 4/2005 (NO)

LOI n° 86-1067 30.9.1986 relative à la liberté de communication (FR)

Laki televisio- ja radiotoiminnasta 9.10.1998/744

Laki Yleisradio OY:stä 22.12.1993/1380

Radio och TV-lag 1986:844 (SE)

Muu kansallinen sääntely

BBC Agreement 30.6.2006 (UK)

BBC Trust Service Licenses 2008/2009

BBC Statements of Program Policies 2007/2008 (2009/2010)

Cahier des missions et des charges de Radio France 1.6.2006 (FR)

CRTC Broadcasting Regulatory Policy 2009-61 .11.2.2009 (CA)

CRTC Commercial Radio Policy 15.10.2006 2006-158 (CA)

CRTC Conditions of licence for commercial AM and FM radio stations, Broadcasting Regulatory Policy 2009-62. 11.2.2009. (CA)

CRTC *Radio Regulations 1986* SOR/86-982 (CA)

CRTC *Public Notice* 20.4.1998 1998-41 (CA)

CRTC Public Notice 28.1.2000 2000-14 (CA)

CRTC Regulatory Policy 11.2.2009 2009-61 (CA)

CRTC Regulatory Policy 11.2.2009 2009-62 (CA)

Valtioneuvoston asetus televisio- ja radiotoiminnasta 10.7.2003/698

Vedtekter for NRK AS 30.4.1996 (NO)

Yleisradion musiikkipolitiikan periaatteet 21.11.2001 koskien klassista musiikkia, jazzia, kansanmusiikkia ja hengellistä musiikkia.

Haastatellut henkilöt (tapaaminen, puhelu tai sähköposti)

Aaron, Didier. Chef du département radios, Direction des programmes. Conseil supérieur de l'audiovisuel (email 19.12.2008).

Alaspää, Arto. Toiminnanjohtaja. Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry (tapaaminen 3.10.2008).

Cheval, Jean-Jacques. Groupe de Recherches et d'Etudes sur la Radio Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine.(email 29.8.2008).

Gronow, Pekka. Etnomuseologian dosentti ja Yleisradion äänitearkiston asiantuntija (email 6.2.2009).

Heasman, Jon. Manager of Commercial Radio Licensing at Ofcom (puhelu 28.11.2008).

Hietamäki, Jorma. Musiikkipäällikkö. YLE Radio Suomi (puhelu 9.2.2009).

Holopainen, Heimo. muusikko, musiikkitoimittaja, päätoimittaja. Yleisradio, Radio Syke (puhelu 19.2.2009).

Kangas, Satu. Lakiasiainjohtaja. Viestinnän keskusliitto (email 15.10.2008).

Kemppainen, Pentti. Tutkija. Sibelius-akatemia (useita tapaamisia sekä email 22.1.2009, 10.2.2009 ja 22.3.2009).

Kurkela, Vesa. Professori, johtaja. Sibelius-akatemia ja Tampereen Yliopisto (useita tapaamisia sekä email 27.12.2008 ja 18.5.2009).

Manninen, Petri. Toimitusjohtaja. Radio Nova (email 25.3.2009).

Möller, Stefan. Toimitusjohtaja. RAB Finland Oy ja entinen toimitusjohtaja Metro Radio Finland Oy (puhelu 14.10.2008).

Nermoen, Live. Rådgiver. Medietilsynet (email 19.12.2008, 28.12.2008 ja 14.1.2009).

Normo, Elina. Neuvotteleva virkamies. LVM (email 28.8.2008).

Okkonen, Kirsi-Marja. Lakimies. Yleisradio (tapaaminen 26.8.2008).

Roux, Bertrand. Analyst in music content for the French network of CBC/Radio Canada (puhelu 13.11.2008 ja email 6.4.2009).

Ryynänen, Leena. Toimitusjohtaja. SBS Finland Oy (puhelu 3.2.2009 ja email 19.2.2009 sekä 13.3.2009).

Talonpoika, Tuomas. Apulaisjohtaja. Gramex (tapaaminen 20.9.2008).

Tristram, Lucy. Correspondence Adviser. BBC Trust Unit (email 24.2.2009 ja 5.3.2009).

Uimonen, Heikki. Tutkijatohtori. Tampereen Yliopisto (useita tapaamisia).

Tietokannat

<http://merlin.obs.coe.int/search.php>

- eurooppalaisen audiovisuaalisen oikeudellisen informaation Iris-tietokanta

http://www.epra.org/content/english/authorities/f_medialegislation.html

eurooppalaisten mediasääntelyviranomaisten lakitietokanta

<http://www.wipo.int/clea/en/>

WIPO:n eri maiden lainsäädäntöä immateriaalioikeuden alalta.

<http://www.culturalpolicies.net>

- EriCarts tietokanta

Liitteet

Liite 1. Radiosoiton erityissääntely kuudessa maassa⁴¹

PUBLIC SERVICE RADIO	Kieli	Alkuperä	Genre
Suomi	ei	ei	taide- ja marginaalimusiikissa ohjelmatoiminnan riippumattomuus
Ruotsi	ei	ei	ei
Norja	ei	35 % musiikista norjalaista ⁴²	ei (monipuolinen genrevalikoima kaikessa ohjelmatoiminnassa)
Iso-Britannia	ei	<p><u>Radio 1</u> * ma-pe 6-19 ja la 8-14 40 % musiikista englantilaista⁴³ * 45 % uutta musiikkia⁴⁴ * 25 isoa live-konserttia/festivaalia * 250 uutta musiikkiesitystä</p> <p><u>Radio 2</u> * päivisin 40 % englantilaista * 20 % uutta musiikkia * 260 tuntia elävää musiikkia</p> <p><u>Radio 3</u> * 50 % live- tai radiota varten taltioitua musiikkia * 500 live- tai vastaavaa esitystä * 30 uutta tilausteosta * 40 % budjetista käytetään suur-Lontoon ulkopuolella</p> <p><u>1 Xtra</u> * 35 % englantilaisia esityksiä * 60 % uutta musiikkia * 50 uutta live-tapahtumaa</p>	<p><u>Radio 1</u> * viikottasolla 60 tuntia ja vuodessa 40 % erikoismusiikkiohjelmaa⁴⁵</p> <p><u>Radio 2</u> * 1100 tuntia erikoismusiikkiohjelmaa * 60 tuntia musiikkiteatteria ja elokuvamusiikkia</p>

⁴¹ Erityissääntely tarkoittaa välittömästi musiikkia koskevaa sääntelyä.

⁴² Säveltäjän, esittäjän tai tuottajan kansalaisuus tai kotipaikka. Yksistään tuotannon kotipaikkakriteeri ei riitä.

⁴³ a) artisti: kansalaisuus tai kaksoiskansalaisuus ja kotipaikka b) ryhmä: 50 % ryhmästä kaksoiskansalaisuus ja kotipaikka

⁴⁴ Julkaisematon tai julkaisusta on kulunut alle kuukausi.

⁴⁵ Yksittäiseen genreen painottuvaa musiikkia

		<p>BBC 6 Music * 50 % musiikista yli 4 vuotta vanhaa * 400 tuntia arkistoesityksiä * 15 % musiikista BBC arkistosta * 275 uutta esitystä BBC Asian Network * 40 % englantilaisia esityksiä * 50 % ohjelmistosta musiikkia</p>	
Ranska	annettava etusija ranskankieliselle (keyyelle) musiikille	annettava etusija ranskalaisille säveltäjille	ei
Kanada	ranskankielinen kanava: 65 % pop-musiikista viikkotasolla ranskaksi	<p>MAPL-luokitusjärjestelmän mukaan määriteltävä <i>Canadian Content</i> (music, artist, production, lyrics)</p> <p><i>Canadian Content –kiintiöt</i> * pop-musiikki: 30 % lähety sviikon aikana + sijoitettava järkevästi 06-24 välille; poikkeukset 1. etnisen musiikin ohjelmille⁴⁶ (7 %) 2. instrumentaali-musiikille (15 tai 20 %⁴⁷) * ”Special Interest” musiikki: 10 % lähety sviikon aikana + sijoitettava järkevästi 06-24</p>	<i>CRTC Music Category Division</i> genreluokitusjärjestelmä, vahvat kotimaisen musiikin kiintiöt populaarimusiikille

⁴⁶ Ohjelma tarkoitettu muulle kuin kanadalaiselle, ranskalaiselle tai brittiläiselle etniselle ryhmälle

⁴⁷ 15 % jos instrumentaalimusiikki 35-49 % viikkotasolla ja 20 % jos vähintään 50 %

KAUPALLINEN VALTAKUN- NALLINEN RADIO	Kieli	Alkuperä	Genre
Suomi	ei	ei	ei
Ruotsi	ei	ei	ei
Norja	<u>Radio Norge</u> oleellinen osa musiikkiohjelmista norjaksi (tai ”nynorsk”) <u>P4</u> : 800 tuntia norjaksi	Molemmat: 35 % musiikista norjalaista, lisäksi <u>Radio Norge</u> : pääpaino musiikista norjalaisen säveltäjien tuotannossa	<u>Radio Norge</u> : 300 tuntia genrekohtaisia musiikkiohjelmiä <u>P4</u> * genre-kohtaisia musiikkiohjelmiä 320 lähetystä ja 200 tuntia + musiikkigenrejä tunneittain: * lastenmusiikki ja laulut: 150 * folk yms: 125 * jazz: 125 * pop ja rock: 1100 * r&p, world, etno: 100
Iso-Britannia	ei	<u>Classic</u> : 75 % sisällöstä musiikkia	<u>Classic</u> * 75 % klassista <u>Absolute</u> *klassinen rock
Ranska	40 % kevyestä laulettuista musiikista ranskaksi tai alueellisella kielellä poik. 1: 60 % poik 2: 35 %	ei	ei
Kanada	<u>ranskankielinen kanava</u> : 65 % popmusiikista viikkotallolla ja 55 % arkisin klo 6-18	<u>MAPL</u> <u>Canadian Content –kiintiöt</u> * pop-musiikki: 35 % lähetysviikon aikana + 35 % ma-pe 6-18; samat poikkeukset kuin CBC:n kohdalla * Special Interest musiikki: sama kuin CBC <u>Hittien soittaminen</u> Montralin ja Ottawa-Gatineau alueella toimivan englanninkielisen radioaseman soitettava viikkotallolla alle 50 % musiikista hittejä. ⁴⁸	<u>CRTC Music Category Division</u> genreluokitusjärjestelmä, vahvat kotimaisen musiikin kiintiöt populaarimusiikille

⁴⁸ Hitti tarkoittaa CRTC:n käyttämällä TOP40-listoille pääsyttä kappaletta.

Liite 2. Toimijat, sääntelylähde ja valvonta⁴⁹

Maa	Toimija	Sääntelijä	Valvoja
Suomi	Oy Yleisradio Ab (YLE)	YLE:n hallintoneuvosto + eduskunta	Ficora + hallintoneuvosto (eduskunta)
	Radio Nova	Valtioneuvosto	Ficora
Ruotsi	Sveriges Radio (SR)	kulttuuriministeriö (toimilupa)	Radio- och TV-verket (RTVV)
	ei valtakunnallista kaupallista toimijaa	RTVV	Gransningsnämnden
Norja	Norsk riksringkasting AS (NRK)	NRK hallintoneuvosto	Medietilsynet (kulttuuriministeriö)
	P4 + Radio Norge (ex. Kanal 24)	kulttuuri- ja kirkkoministeriö	Medietilsynet
Iso-Britannia	British Broadcasting Company (BBC)	kulttuuriministeriö + BBC johtokunta + BBC operatiivinen johto	BBC johtokunta + Office of Communications (Ofcom)
	Classic + Absolute Radio (ex. Virgin)	Ofcom	Ofcom
Ranska	Radio France	Radio France johtokunta?	Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA)
	NRJ, Fun Radio, Skyrock, Virgin Radio, RTL, Europe 1 ja RMC	CSA	CSA
Kanada	Canadian Broadcasting Corporation / Radio Canada (CBC)	Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission (CRTC) + eduskunta	CRTC
	ei valtakunnallista kaupallista toimijaa	CRTC	CRTC

⁴⁹ Taulukossa on maakohtaisesti ensin julkisen palvelun radio ja sen alla kaupalliset valtakunnalliset radiot.

LIITE 3. BBC:n radiokanavien alkuperäsääntely (Radio Service License, SoPPs)

BBC:n radiokanavien alkuperän mukaista sisältöä on säännelty hyvin yksityiskohtaisesti.

Radio 1-kanavan tulisi olla huomattava brittiläisen uuden musiikin esittelypaikka. Iltaohjelmiston esittelyiden tulisi painottua uuden musiikin esittelyyn. Live-musiikkitapahtumia tulisi tarjota läpi ohjelmiston sekä tunnetuilta että uusilta yhtyeiltä. Konkreettisten tavoitteiden osalta

1. vuosittain vähintään 40 % päivisin lähetettävästä musiikkitarjonnasta (arkisin kello 06-19 ja viikonloppuisin 08-14 välisenä aikana) tulee koostua englantilaisista⁵⁰ esityksistä (toteutuma 2007: 52 %)
2. vuositasolla vähintään 45 % päivittäisestä musiikkitarjonnasta on uutta (= julkaisematonta musiikkia tai musiikkia, jossa fyysisen äänitteen julkaisuajankohta on alle kuukausi radiosoitosta) (toteutuma 2007: 52 %)
3. kanava lähettää vuosittain noin 25 isoa livekonserttia ja festivaalia Iso-Britanniasta ja ulkomailta (toteutuma 2007: 29)
4. vuosittain kanava lähettää vähintään 250 uutta musiikkiesitystä (toteutuma 2007: 368).

Radio 2-kanavan konkreettisten tavoitteiden osalta

1. vuosittain vähintään 40 % päivittäisestä musiikkitarjonnasta tulee koostua englantilaisista esityksistä
2. vuositasolla vähintään 20 % päivittäisestä musiikkitarjonnasta on uutta
3. kanava lähettää vähintään 260 tuntia elävää musiikkia vuodessa.

Radio 3-kanavan konkreettisten tavoitteiden osalta se

1. tarjoaa vuosittain vähintään 50 % musiikkitarjonnasta live-musiikkia tai erityisesti (radiointia varten) tallennettua musiikkia (toteutuma 2007: 50.4 %)
2. lähettää vuosittain vähintään 500 esitystä luokassa 1) (toteutuma 2007: 518)
3. kanava tilaa vähintään 30 uutta musiikkiteosta vuodessa (toteutuma 2007: 51)
4. SoPPs: kanavan budjetista vähintään 40 % käytetään M25 moottoritien eli Suur-Lontoon ulkopuolella (toteutuma 2007: 41.1 %).

⁵⁰ Termi ”englantilainen” on tässä työssä synonyyminä termille ”brittiläinen” ja kattaa koko Iso-Britannian.

1 Xtra –kanavan konkreettisten tavoitteiden osalta

1. vuosittain vähintään 35 % päivittäisestä musiikkitarjonnasta tulee koostua englantilaisista esityksistä - SoPPs 40 % (toteutuma 2007: 44 %)
2. vuositasolla vähintään 60 % päivittäisestä musiikkitarjonnasta on uutta – SoPPs vähintään 70 % (toteutuma 2007: 72 %)
3. lähetettävä vähintään 50 uutta live-tapahtumaa vuodessa (toteutuma 2007: 66).

BBC 6 Music-kanavalla on erityisvelvoite huolehtia vähemmän soitettujen äänitteiden esilletuomisesta hyödyntämällä BBC arkistoa ja vähän soittoaikaa saavien uutta musiikkia tekevien major-artistien esille nostamisesta. Kanavan tulisi erityisesti

1. huolehtia, että vähintään 50 % vuosittain soitettavasta musiikista on yli neljä vuotta vanhaa⁵¹ (toteutuma 2007: 52 %)
2. lähettää vuosittain vähintään 400 tuntia arkistomusiikkiesityksiä (toteutuma 2007: 588)
3. huolehtia, että vuosittain vähintään 15 % lähetetystä musiikista on BBC musiikkiarkiston konsertti- ja musiikkiesityksiä
4. lähettää vuosittain vähintään 275 uutta musiikkiesitystä (toteutuma 2007: 471).

BBC Asian Network-kanavalla lähetettävästä ohjelmistosta

1. 50 % tulee olla musiikkia (toteutuma 2007: 49,51 %)
2. vuosittain vähintään 40 % kanavan päivittäisestä musiikkitarjonnasta tulee koostua englantilaisista esityksistä (toteutuma 2007: 50 %).

⁵¹ Kriteerinä on ilmeisesti julkaisuvuosi.

LIITE 4. CRTC Music Category Division

(Ryhmä 1 – Puhe)

Ryhmä 2 – Populaarimusiikki

Alaryhmä 21: Pop, rock ja dance

Alaryhmä 22: Country-musiikki

Alaryhmä 23: Akustinen musiikki

Alaryhmä 24: Easy listening (helppotajuiset instrumentaalit, aikuisille suunnatut standardit)

Ryhmä 3 – Special Interest Music

Alaryhmä 31: Konsertti (myös klassinen sekä populaarimusiikista dramatisoitu teatterimusiikki)

Esimerkki ”Sound of Music” - Tunnettu musikaalikappale kuuluu tähän ryhmään, jos sen esityksestä yli 50 % koostuu ryhmälaulusta.

Alaryhmä 32: Kansanmusiikki ja sitä sivuava musiikki (myös vanha country ja perinteinen bluegrass)⁵²

Esimerkki 1. ”Miriam Makeba” - Syksyllä 2008 edesmenneen ja omalla kielellään esiintyneen afrikkalaisen maailmanmusiikkitähden musiikki on automaattisesti kansanmusiikkiin rinnastuvaa maailmanmusiikkia.

Esimerkki 2. ”La Bottine Souriente” - kanadanranskalaisesta perinteestä ammentavan maailmanmusiikkiyhtyeen tuotanto luokiteltiin ennen muutosta populaarimusiikiksi.

Alaryhmä 33: World Beat and International (eri maiden perinne muuten kuin englanniksi tai ranskaksi laulettuna)

Esimerkki ”Ricky Martin” – Puerto Ricosta lähtöisin olevan pop-muusikon laulaessa espanjaksi hänen musiikkinsa on ”world beat” luokassa, englanniksi laulaessaan hänen kappaleensa luokitellaan pop-musiikiksi.

Alaryhmä 34: Jazz ja blues kokonaisuudessaan

Esimerkki 1. ”Sarah Vaughan” - Kolminkertaisen grammy-voittajan musiikki luokitellaan uudistetussa ryhmittelyssä jazziksi ja ryhmään kolme. Aikaisemman luokituksen mukaan hän olisi kuulunut ryhmään kaksi.

Esimerkki 2. ”Acid Jazz” - nuorisoon vetoava musiikkigenre kuuluu uudistuksen myötä tähän ryhmään ja on vapaammin soitettavissa.

Alaryhmä 35: Uskonnollinen (ei-klassinen) musiikki

Mm. gospel, hymnit ja uusi kristillinen musiikki

Ryhmä 4 – Musiikkituotannot (ohjelmien ja kanavien identifiointiin liittyvä musiikki)

Alaryhmä 41: Musiikkiteemat yms.

Alaryhmä 42: Tekniset testit

Alaryhmä 43: Radioaseman yksilöinti musiikin avulla

Alaryhmä 44: Ohjelmien ja ilmoittajien yksilöinti musiikin avulla

Alaryhmä 45: Ilmoittajien ja ohjelmien promootio musiikin avulla

⁵² Rouxin mukaan tärkeä uutuus tässä ryhmässä oli kansanmusiikista vaikutteita saavan musiikin hyväksyminen ryhmään. Etnisen musiikin merkitys on kasvanut ja maahan on tullut perinteisten, esimerkiksi italialaisten siirtolaisryhmien, lisäksi muun muassa arabialaisperäistä musiikkia. Muutoksen myötä näitä ”New Canadian Music”-ryhmittymiä voi soittaa vapaammin.

Työpapereita - Working Papers
Tutkimusyksikkö, taiteen keskustoimikunta
Research Unit, the Arts Council of Finland
(ISSN 0788-5318):

- n:o 1 Ritva MITCHELL & Sari KARTTUNEN: Why and How to Define an Artist? Types of Definitions and their Implications for Empirical Research Results.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4484-5
- n:o 2 Matti LAHTINEN: Evaluating Music Policy. Applying Ethnomusicological Frame of Reference of the Study of "A Political System Directing the Production of Music".
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4485-3
- n:o 3 Tuulikki KARJALAINEN: Kuhmo Chamber Music Festival. The Structure of the Festival's Economy and the Economic Impact of Festival.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4486-1
- n:o 4 Auli IRJALA: Säveltaiteilijatutkimus. Tutkimusjoukon kokoaminen.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4417-9
- n:o 5 Auli IRJALA: Selvitys musiikki-instituuttien toiminnasta vuosina 1987-1989.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4487-X
- n:o 6 Auli IRJALA: The Socio-economic Position of Composers and Musicians in Finland. Collection of Data.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4538-8
- n:o 7 Ritva MITCHELL: On the Arts and Employment in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4541-8
- n:o 8 Presentation av forskningsprojekt och publikationer 20.3.1991.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-4542-6
- n:o 9 Paula KARHUNEN: Kuka on näyttämötaiteilija? Näyttämötaiteilijatutkimuksen lähtökohtia.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4649-X
- n:o 10 Paula KARHUNEN: Who is a Scenic Artist? Starting Points in the Study on Scenic Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4666-X
- n:o 11 Ritva MITCHELL: Patterns of Cultural Participation and Consumption in Finland in the 1980's.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5492-1
- n:o 12 Auli IRJALA: Valtion tuki säveltaiteilijoille 1980-luvulla.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5493-X
- n:o 13 Ilkka HEISKANEN och Pasi SAUKKONEN: Kulturen och den regionala utvecklingen. En översikt över de finländska forskningsprojekten.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-5721-1
- n:o 14 Paula KARHUNEN: Valtion tuki näyttämötaiteilijoille vuosina 1980-1991.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-5921-4
- n:o 15 Sari KARTTUNEN: Kuvataiteilijan ammatti. Katsaus viimeaikaisiin tutkimussuuntauksiin taiteilijan asema -tutkimuksen näkökulmasta.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6166-9
- n:o 16 Survey on the Economic Situation and Social Status of the Artist in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6266-5
- n:o 17 Auli IRJALA: A Minority in Music. Women as Professional Composers and Musicians.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6765-9
- n:o 18 Danielle CLICHE, Auli IRJALA and Eija RISTIMÄKI: National Cultural Policy Framework and Trends in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8200-3
- n:o 19 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Focus and Functions of Public Support for Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8693-9
- n:o 20 Eija RISTIMÄKI: The Role of Intermediary Bodies within the Finnish Public Cultural Administration.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0226-9

- n:o 21 Paula KARHUNEN: The Interaction between Artists' Professional Training and Employment in the Field of Finnish Theatre.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0227-7
- n:o 22 Merja HEIKKINEN: Effects of Direct Support on Artists' Incomes.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0228-5
- n:o 23 Henriikki HEIKKA: The Helsinki Metropolitan Area as a National and International Cultural Centre Area.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0229-3
- n:o 24 The Finnish Reply to the Inquiry Concerning the Role of the State in the National and International Cultural Development. Seminar "The Cultural Responsibility of the State", Stockholm, 19-20 August, 1994.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0230-7
- n:o 25 Merja HEIKKINEN & Sari KARTTUNEN: Defining Art and Artists as a Methodological Problem and a Political Issue. Paper Prepared for the ECPR Planning Session, Politics and the Arts, Bordeaux, April 27th - May 2nd 1995.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0972-7
- n:o 26 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Does Public Support Make a difference, and for Whom? The Role of Direct Support for Artists in Different Art Forms and its Relations to the Situation of Women Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1996. ISBN 951-53-1013-X
- n:o 27 Paula KARHUNEN: Kuinka lama vaikutti? Näyttämö- ja säveltaiteilijoiden toimeentulo ja julkinen tuki vuonna 1992 sekä tulotason muutokset 1989-1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1470-4
- n:o 28 Merja HEIKKINEN & Paula KARHUNEN: Social Position of Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1606-5
- n:o 29 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteen taiteilija-apurahat: Selvitys määrällisestä kehityksestä ja jakaumasta sekä merkityksestä 1970-1999. State artist grants in photographic art: Survey of quantitative development, distribution and effects 1970-1999.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-14-7
- n:o 30 Paula KARHUNEN: A portrait of a woman as an artist: Some research results concerning the career paths of female artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-15-5
- n:o 31 Merja HEIKKINEN: Sirkus- ja estraditaiteilijat. Raportti kyselytutkimuksesta.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-16-3
- n:o 32 Paula KARHUNEN: Trained artists at the market place. An overview of the graduate-surveys.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-17-1
- n:o 33 Sari KARTTUNEN: The earnings of photographic artists in Finland. An income profile based on quantitative data from 1989 and 1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-19-8
- n:o 34 Sari KARTTUNEN: Exactly who and what is a photographic artist? Experimenting with emic criteria in a 'status-of-an-artist study'.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-20-1
- n:o 35 Terhi AALTONEN: Taiteilijoiden verotuksesta ja sosiaaliturvasta Suomessa ja Irlannissa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-24-4
- n:o 36 Tiina KUKKONEN: Festivaalit 1996-2000. Tilastotietoa kulttuuritapahtumien julkisesta tuesta, taloudesta ja yleisöistä.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-30-9
- n:o 37 Tiina KUKKONEN: Festivaalien talous 1999. Finland Festivals ry:n jäsenten talouden rakenne 1999 ja kehitys vuodesta 1993.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-35-X
- n:o 38 Paula KARHUNEN: Suomalaisten säveltaiteilijoiden Teosto-tulot vuonna 1998.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-37-6
- n:o 39 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Preliminary findings from a survey on the economic and labour market situation of Finnish artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-42-2
- n:o 40 Elina JOKINEN: Kirjastoapurahat ja -avustukset kaunokirjallisuuden tukimuotona.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-44-9
- n:o 41 Paula KARHUNEN & Mikko NIININEN: Taidealojen ammattikoulutus - esiselvitys.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-45-7

- n:o 42 Kaija RENSUJEFF: "Uusia mahdollisuuksia ja pieniä läpimurtoja!" - Taiteilijat vuoden 2000 kyselytutkimuksessa ja väestölaskennassa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-54-6
- n:o 43 Sari KARTTUNEN: Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset avustukset: Taiteilijoiden liikkuvuuden ja vierastalojen tuki 2000-2004
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-55-4
- n:o 44 Riikka SUOMI: Kansainvälinen taiteilijaresidenssitoiminta Suomessa 1995-2005.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-57-0
- n:o 45 Pauli RAUTIAINEN: Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja koettu vaikuttavuus. Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista 2002-2005. (Artists' grants in action. Functions of the state working grant system. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-61-9
- n:o 46 Pauli RAUTIAINEN: "Emme ole voineet tänä vuonna..." Kielteisen taiteilija-apurahapäätöksen vuodelle 2006 saaneiden taiteellinen toiminta ja heidän arvionsa taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuudesta. ("Unfortunately we could not..." Effects of denial decision on grants. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2008. ISBN 978-952-5253-68-9
- n:o 47 Timo SYRJÄLÄ: Säänneilyt sävelet. Radiomusiikin sääntelystä Suomessa ja eräissä vertailumaissa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2010. ISBN 978-952-5253-77-1

Julkaisujen verkkoversiot – Electronic versions

www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Toimitus – Edited by

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö
Research Unit of the Arts Council of Finland

Tilaukset ja tiedustelut – Orders and Information

Taiteen keskustoimikunta – Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö – Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, Helsinki, Finland
tel. +358 (0)9 1607 7066, fax. +358 (0)9 1607 7069
tkt-kirjasto@minedu.fi
www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Muut julkaisusarjat - Other publication series

Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja – Publications of the Arts Council of Finland
Tilastotietoa taiteesta – Facts about the Arts
Tilastotiedote – Facts and Figures